
Үр дүнтэй нийгмийн халамжийн системийн чадавх бэхжүүлэх нь

ADB TA 9893-MON

**Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан
нийгмийн халамжийн үр дүнг бэхжүүлэх нь:
Монгол улс дахь туслах технологийн
хүртээмж**

2022 оны 6 сар

Ministry of Labor
and Social Protection

Оршил

Азийн хөгжлийн банк (АХБ)-ны МОН 9893 техник туслалцааны хүрээнд Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам (ХНХЯ)-аас Монгол Улсын нийгмийн халамжийг сайжруулах дөрвөн хөтөлбөрийн дэлгэрэнгүй үнэлгээг бэлтгэхэд дэмжлэг үзүүлэн хамтран ажиллаж байна.

Өмнөх үнэлгээнд (i) Монгол Улс дахь Ковид-19-ийн үеийн нийгмийн хамгааллын хариу арга хэмжээ, (ii) Зорилтот өрхийн хөгжил, хамгааллыг дэмжих үндэсний хөтөлбөр, (iii) хүнсний эрхийн бичиг хөтөлбөрт хамрагдагсдын хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээ зэрэг асуудлуудыг хамруулсан.

ХНХЯ-аас хүсэлт тавьсны дагуу хийгдсэн сүүлчийн үнэлгээнд өндөр настан болон хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан туслах технологийн хүртээмжийг авч үзэж байна.

Хүнс тэжээлийн дэмжлэг үзүүлэх үйлчилгээ, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний талаарх судалгааны хувьд энэхүү үнэлгээ нь АХБ-ны төслийн Техникийн туслах судалгааны баг болон Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын судалгааны институт (ХНХСИ)-ийн хамтарсан хүчин чармайлт юм.

Үнэлгээний мэдээлэл цуглуулах, мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх, тайлан бичихэд Людовико Карраро (ОрМ), Бүргэдийн Батбаатар (ХНХСИ), Мягмаржавын Алтансүх (ХНХСИ), Баттүшигийн Төмөрчулуун (ХНХСИ), Тогтохбатын Мөнхбат (ХНХСИ), Бат-Эрдэнийн Эрдэнэтуяа (ХНХСИ), Эрдэнэцогтын Туяацэцэг (ХНХСИ), Цэгмидийн Золзаяа (ХНХСИ), Бямбаагийн Энхцэцэг (ХАССТ) нар оролцов. Эмма Смит (Maynooth их сургууль) олон улсын кейс судалгаанд хувь нэмрээ оруулсан.

Ярилцлагад хамрагдан өөрсдийн туршлагаасаа хуваалцаж, энэхүү тайланд хувь нэмрээ оруулсан бүх хүмүүст баярлаж талархсанаа илэрхийлж байна.

Oxford Policy Management Limited
Registered in England: 3122495

Level 3, Clarendon House
52 Cornmarket Street
Oxford, OX1 3HJ
United Kingdom

Tel: +44 (0) 1865 207 300
Fax: +44 (0) 1865 207 301
Email: admin@opml.co.uk
Website: www.opml.co.uk
Twitter: [@OPMglobal](https://twitter.com/OPMglobal)
Facebook: [@OPMglobal](https://www.facebook.com/OPMglobal)
YouTube: [@OPMglobal](https://www.youtube.com/@OPMglobal)
LinkedIn: [@OPMglobal](https://www.linkedin.com/company/opml)

Гол үр дүн, бодлогын зөвлөмжүүд

Судалгааны гол үр дүн

1. Засгийн газрын хөнгөлөлт, нөхөн олговор олгох хөтөлбөрийн хүрээнд туслах технологийг (туслах хэрэгсэл, ортопед, протез) хүртэгч иргэдийн тоо, зарцуулалт 2017-2020 онуудад ихээхэн өссөн боловч 2021 онд эрс буурсан.
2. Нийт хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн (ХБИ) 25% нь сүүлийн 5 жилийн хугацаанд дор хаяж нэг туслах хэрэгсэл хүлээн авснаас хойш тус хөтөлбөрт хамрагдсан боловч ХБИ-ийн дунд тус хөтөлбөрт хамрагдсан болон хамрагдаагүй байдлаар ялгаатай байгаа ба хөтөлбөрт хамрагдагсад ихэвчлэн эмэгтэй, өндөр настай, ганц бие эсвэл илүү боловсролтой иргэд байна.
3. ХБИ-ийн хамрагдалт (Засгийн газрын хөтөлбөрөөр туслах технологид хамрагдаж буй ХБИ-ийн хувь) бүс нутгуудад мэдэгдэхүйц ялгаатай буюу Улаанбаатар хотод 33%, харин зүүн аймгуудад дөнгөж 12% байна.
4. Хөдөлгөөний дутагдалтай хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд ХБИ-ийн хувьд 94%, харин ахмад настнуудын хувьд 74% байна. ХБИ-ийн дунд хоёр ба түүнээс дээш хүнд хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хувь ахмад настнуудтай харьцуулахад хоёр дахин их байна (52% ба 27%). Энэ нь эдгээр хоёр бүлэгт үзүүлж буй үйлчилгээний түвшний ялгаатай байдал нь өөр өөр хэрэгцээ шаардлагаар тодорхой хэмжээгээр дэмжигддэг болохыг илтгэж байна.
5. ХБИ-ийн дунд хөтөлбөрт хамрагдаагүй иргэдийн хэрэгцээ нь туслах технологийн дэмжлэг авдаг иргэдтэй харьцуулахад харьцангуй бага байна. Түүгээр ч зогсохгүй, засгийн газрын хөтөлбөрийн хүрээнд иргэдэд дэмжлэг үзүүлсэн туслах технологи, хөгжлийн бэрхшээлийн төрөл хооронд хамаарал их байна.
6. Туслах технологи хэрэгцээтэй гурван иргэн тутмын хоёр нь хангагдаагүй хэрэгцээтэй байсан буюу хөтөлбөрт хамрагдаагүй иргэдээс туслах технологи хэрэгтэй хэмээн дурдаж байсан эсвэл хөтөлбөрийн одоогийн оролцогчид туслах технологийг солих эсвэл нэмэлтээр авах шаардлагатай байна. Хангагдаагүй хэрэгцээг тодорхойлох хамгийн түгээмэл шалтгаан нь мэдээлэл дутмаг байх эсвэл хангалтгүй мэдээлэл, хүртээмжгүй байх явдал байв.
7. Нийт тохиолдлын тал гаруй хувьд иргэд туслах технологийн мэргэжлийн үнэлгээг авсан бөгөөд зөвхөн 21% нь тодорхой хэмжээний сургалтад хамрагдсан байна. Харамсалтай нь үйлчилгээний ийм дутагдалтай асуудал нь зөвхөн үндсэн хэрэгслээс гадна илүү нарийн зарим технологид ч илэрч байв.
8. Гэсэн хэдий ч ихэнх иргэд хүлээн авсан бүтээгдэхүүн нь тэдний хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн, сэтгэл хангалуун байгаагаар илэрхийлж байна. Өндөр настнуудын сэтгэл ханамж илүү өндөр байхад ХБИ-ийн ихээхэн хувь нь тусгай хэрэгсэл нь чанаргүй, эвдэрсэн, таарахгүй байна гэж гомдол мэдүүлжээ.
9. Нийт тохиолдлын 12%-д иргэд чанар муутайн улмаас туслах бүтээгдэхүүнийг хэрэглээгүй байна. Энэ нь нөөцийг үр ашиггүй зарцуулж байгааг илтгэж буй бөгөөд ахмад настнуудын хувь ХБИ-ээс өндөр байна.
10. Засгийн газрын хөтөлбөрийн хүрээнд зөвшөөрөл бүхий нийлүүлэгч байгууллагуудын тоог чанд шаардлагаар бууруулсан нь чанарыг сайжруулах шийдэл болох хэдий ч мэргэшсэн боловсон хүчний асуудал нөлөөлж байж болзошгүй.
11. Төрөл бүрийн туслах технологийн нөхөн олговрын хэмжээг нэмэгдүүлэх нь туслах хэрэгслийн чанарыг сайжруулах боломжийг бүрдүүлэх хэдий ч инфляци,

зардал нэмэгдэж байгаатай холбоотой тодорхой асуудлууд тулгарч буйг илэрхийлж байна.

12. ХБИ-ийн ихэнх хувь нь илүү чанартай туслах хэрэгслийг Засгийн газрын хөтөлбөрөөс гадуур худалдан авч байна.

Бодлогын зөвлөмжүүд

Эдгээр үр дүнгүүд нь туслах хэрэгслийн нөхөн төлбөрийн хөтөлбөрийг сайжруулах чухал асуудлуудыг илтгэн харуулж байна.

1. Туслах технологи шаардлагатай гурван иргэн тутмын нэгийнх нь хэрэгцээг хангах хязгаарлагдмал боломжтой тул хөтөлбөрийн хүрээг өргөжүүлэх нэн их шаардлага байгаа нь олон бүс нутгийн хамрах хүрээнээс харагдаж байна. Үндсэн бэрхшээл болох ойлголт мэдлэг, хүртээмжийн асуудлыг олон нийтэд мэдээлэл олгох кампанит ажлын хүрээнд шийдвэрлэж болох хэдий ч нийгмийн ажилтан, эрүүл мэндийн мэргэжилтнүүдийг илүү сайн сургах шаардлагатай. Хангагдаагүй хэрэгцээний өөр нэг чухал асуудал нь нэгээс илүү туслах хэрэгсэл шаарддаг нарийн төвөгтэй кейсүүд бөгөөд ХБИ-эд гурван жил тутамд, ахмад настнуудад таван жил тутамд нэг туслах хэрэгсэл олгоно гэж заасан одоогийн журам нь эдгээр иргэдийн хэрэгцээг хязгаарлагдмал болгож байна.
2. Туслах хэрэгслийг хүлээн авсны дараа иргэд эрүүл мэндийн мэргэжилтнүүдээс зохих зааварчилгааг авдаггүй, дэмжлэг, сургалтанд хамрагддаггүй тул үйлчилгээ дутагдалтай байна. Энэ нь хөнгөлөлттэй үнээс илүү “бүтээгдэхүүний чанар”-ын зангилаа асуудал болж байна.
3. Дээр дурдагдсан бэрхшээлийг тусгайлсан сургалтаар боловсон хүчний чадавхыг дээшлүүлэх, туслах хэрэгслийг хангахад нийлүүлэгч байгууллагуудад зориулсан үлгэрчилсэн стандартыг оруулах зэрэг оролцооны арга хэмжээг хослуулах замаар шийдвэрлэх шаардлагатай.
4. Хөнгөлөлтийн дээд үнийг тогтооход инфляци, валютын ханш, үнэ зэрэг хүчин зүйлсийг харгалзан үзэх шаардлагатай ч тэдгээрийн бодит өртгийг хадгалах, улмаар үнийг цаашид нэмэгдүүлэхийн өмнө хүртээмж, үйлчилгээний чанарыг нэмэгдүүлэхэд анхаарах шаардлагатай.

Агуулга

Гол үр дүн, бодлогын зөвлөмжүүд.....	iii
Хүснэгт, зургийн жагсаалт	ii
Товчилсон үгс	iii
1 Үнэлгээний зорилго, үндсэн асуудлууд.....	4
1.1 Монгол Улсад туслах хэрэгслийн дэмжлэг үзүүлэх хөтөлбөр.....	4
1.2 Үнэлгээний зорилго, судалгааны асуудлууд	5
2 Судалгааны загвар	7
2.1 Захиргааны мэдээлэл.....	8
2.2 Тоон судалгаа	8
2.3 Гүнзгийрүүлсэн чанарын судалгаа	8
3 Хэрэгжүүлсэн үйлчилгээ, үйлчилгээнд хамрагдагчдын шинж байдал	10
3.1 Нийлүүлсэн хэрэгслийн судалгааны мэдээлэл.....	10
4 Хөгжлийн бэрхшээлүүд, хангагдаагүй хэрэгцээ шаардлагууд.....	15
4.1 Хөгжлийн бэрхшээлийг үнэлэх замаар ТТ-ийн хэрэгцээг тодорхойлох..	15
4.2 Хөгжлийн бэрхшээл ба ТТ.....	16
4.3 Туслах хэрэгслийн хэрэглээ, хангагдаагүй хэрэгцээ	17
5 Үйлчилгээний чанар, сэтгэл ханамж	19
5.1 Үйлчилгээний чанар.....	19
5.2 Сэтгэл ханамж	23
6 Нийлүүлэгч байгууллагууд	25
7 Олон улсын баримт нотолгоо, кейс судалгаа.....	30
7.1 Кейс судалгаа	30
7.2 Монгол Улсад үзүүлэх үр нөлөө.....	31
Хавсралт А. Хэрэглэгчдийн судалгаа	33
Хавсралт Б. Түүвэрлэлт	38
Хавсралт В. Канад улс дахь туслах технологийн нийлүүлэлт.....	39
A.1 Хураангуй.....	39
A.2 Нөхцөл байдал	39
A.3 Үндэсний газарзүйн мэдээлэл.....	40
A.4 Даатгалын хамрах хүрээ, нөхөн олговрын загвар	41
A.4.1 Онтарио	41
A.4.2 Манитоба	44
A.5 Канад улс дахь ТТ нийлүүлэлтийн талаарх баримтын судалгаа	45
Хавсралт Г. Франц улс дахь туслах хэрэгслийн ханган нийлүүлэлт.....	48
A.6 Хураангуй.....	48
A.7 Нөхцөл байдал	48
A.8 Үндэсний газарзүйн мэдээлэл.....	48
A.9 Даатгалын хамрах хүрээ, нөхөн олговрын загвар	49
A.10 Франц улс дахь ТТ-ийн нийлүүлэлтийн талаарх баримт судалгаа	51

Хүснэгт, зургийн жагсаалт

Зураг 1: Судалгааны загварын бүтэц.....	7
Зураг 2: Нийлүүлсэн хэрэгслийн тоо, 2017-2021 он.....	10
Зураг 3: Бүлэг тус бүрийн ТТ-ийн төрөл, 2017-2021 он	11
Зураг 4: ТТ-ийн зарцуулалт, 2017- 2021 он, тэрбум төгрөгөөр	11
Зураг 5: Хөтөлбөрт хамрагдагчдын нас, хүйс, 2017- 2021 он.....	12
Зураг 6: Сүүлийн 5 жилийн хугацаанд ТТ олгогдсон хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хувь	13
Зураг 7: ХБИ-ийн шинж байдал, ТТ олгогдсон статусаар.....	14
Зураг 8: ТТ-ийн хэрэгцээг тодорхойлоход үнэлгээний мэдрэмжтэй байдал	16
Зураг 9: Хүнд хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлийн давтамж, ТТ олголтын статусаар	17
Зураг 10: ТТ-ийн хангагдаагүй хэрэгцээний хувь, ялгаатай бүлгүүдээр	18
Зураг 11: Туслах хэрэгслийн эх үүсвэр.....	19
Зураг 12: Эрүүл мэндийн ажилтны үнэлгээгээр хөтөлбөрт хамрагдагчдын төрөл, бүтээгдэхүүний төрлөөр хамрагдсан сургалтыг тодорхойлох нь (%).....	20
Зураг 13: Бүтээгдэхүүний үнэлгээнд тулгардаг бэрхшээлүүд	21
Зураг 14: Туслах хэрэгслүүд иргэдийн хэрэгцээг хангаж байгаа эсэх?.....	21
Зураг 15: Олгосон бүтээгдэхүүнийг ашигладаггүй кейсийн хувь.....	22
Зураг 16: Бүтээгдэхүүн, түүний онцлогт зарцуулсан дүн.....	22
Зураг 17: Бүтээгдэхүүний сэтгэл ханамж (ангилал тус бүрд нийт = 100).....	23
Зураг 18: Үйлчилгээнд сэтгэл ханамжтай иргэдийн хувь (ангилал тус бүрд нийт = 100)	24
Зураг 19: Протез, ортопед, тусгай хэрэгслийн нийлүүлэгч байгууллагууд, бүс нутаг, аймгуудаар.....	25
Зураг 20: P- 0.5 ба түүврийн хэмжээ харилцан адилгүй байх үед итгэх интервал (95 хувь)	38

Товчилсон үгс

АХБ	Азийн Хөгжлийн Банк
ТТ	Туслах технологи
ӨНЭЗС	Өрхийн нийгэм-эдийн засгийн судалгаа
ХНХЯ	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам
ХНХСИ	Хөдөлмөр, Нийгмийн Хамгааллын Судалгааны Институт

1 Үнэлгээний зорилго, үндсэн асуудлууд

1.1 Монгол Улсад туслах хэрэгслийн дэмжлэг үзүүлэх хөтөлбөр

Монгол Улсад Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай хуулийг 2016 онд УИХ-аар баталсан хэдий ч хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн нийгмийн хамгааллын асуудалд хамааруулан Нийгмийн халамжийн тухай хууль, Нийгмийн даатгалын тухай хуулийг дахин судлах шаардлагатай байна.

Нийгмийн халамжийн тухай хуулийн дагуу хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд (ХБИ)-эд олгож буй үндсэн тэтгэмжүүдэд нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, асран хамгаалагчийн тэтгэмж (хөгжлийн бэрхшээлтэй ганц бие, байнгын асаргаа шаардлагатай иргэн, түүний дотор хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн асран хамгаалагч), байнгын асаргаа шаардлагатай иргэнд үзүүлэх дэмжлэг, олон нийтэд түшиглэсэн нийгмийн халамжийн үйлчилгээ (зөвлөгөө, амьдрах ур чадвар олгох сургалт, олон нийтийн бүлгийг санхүүжүүлэх, нөхөн сэргээх үйлчилгээ, түр хамгаалах байр, гэрээр асрах) болон ХБИ-эд зориулсан тусгай үйлчилгээ, дэмжлэгүүд багтана (16 төрлийн дэмжлэг, үйлчилгээний зарим нь тусгайлан нийгмийн дэд бүлгүүдэд чиглэсэн байдаг, тухайлбал байнгын асаргаа шаардлагатай хараагүй болон ХБИ, түлшний зардал, туслах хэрэгсэл, үнэ төлбөргүй тээврийн үйлчилгээ, харилцаа холбооны зардал гэх мэт жил тутам олгодог санхүүгийн дэмжлэгүүд). Нийгмийн даатгалын сангаас 20-иос доошгүй жил ажиллаж, нийгмийн даатгалын шимтгэл төлсөн, эсвэл осолд өртөхөөс өмнөх 5 жилийн хугацаанд 3-аас доошгүй жил шимтгэл төлсөн иргэнд тахир дутуугийн тэтгэвэр олгодог.

Туслах хэрэгслийг хүртэж буй иргэдийг дэмжих хөтөлбөр нь ХБИ-ийг тэгш хамруулахад чиглэсэн илүү өргөн хүрээний үр дүнтэй үйлчилгээ, дэмжлэгийн системийн нэг хэсэг болох нь зайлшгүй юм. Мөн хөгжлийн бэрхшээлтэй болон өндөр настан иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээ, дэмжлэгийг насны бүлгээр ялгаатай үзүүлдэг буюу тухайлбал тэтгэврийн насанд хүрсэн эсэх (эрэгтэйчүүдийн хувьд 60, эмэгтэйчүүдийн хувьд 55) асуудлыг анхаардаг.

Туслах хэрэгслийн хөтөлбөр нь эхэндээ зөвхөн протезийн бүтээгдэхүүнд онцгойлон төвлөрч байсан ч аажмаар хөгжлийн олон янзын бэрхшээлтэй иргэдэд туслах технологийн өргөн хэрэгцээг хүлээн зөвшөөрсөн.

2016 онд АХБ-ны “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн оролцоог хангах, үйлчилгээ үзүүлэх нь” техникийн тусалцаа үзүүлэх төслийн бэлтгэл ажлын хүрээнд Монгол Улсад ХБИ-ийн 39 хувь нь туслах хэрэгсэл авах шаардлагатай байхад ердөө 6% нь л тэдгээрийг хүртдэгийг олж тогтоосон байна. Туслах технологи (ТТ) нь тогтвортой хөгжлийн зорилтуудаар (бүх нийтийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт гэх мэт) дэвшүүлсэн нийгмийн тэгш хүртээмжтэй оролцоог бий болгоход чухал ач холбогдолтой тул ТТ шаардлагатай иргэдэд тэдгээр хэрэгслийг хүртээмжтэй олгоход дэмжлэг болохуйц тогтолцоог бий болгох нь нэн чухал байна.

Одоо мөрдөгдөж буй шаардлага хангасан туслах хэрэгслийн жагсаалтыг 2017 онд ХНХЯ-аас боловсруулж, Засгийн газрын 316 дугаар тогтоолоор баталж, улмаар 2020 оны 5 дугаар сард Засгийн газрын 193 дугаар тогтоолоор шинэчлэн найруулсан. Тус жагсаалтад 66 тусгай хэрэгслийг багтаасан бөгөөд туслах хэрэгсэл тус бүрийн заасан үнэ нь нөхөн олговрын дээд хязгаарыг илтгэнэ. 2020 онд инфляцид нийцүүлэн уг хэмжээг нэмэгдүүлж, Засгийн газрын 2021 оны 12 дугаар сарын 1-ний өдрийн 363 дугаар тогтоолоор дахин шинэчилж, 2022 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр мөрдөж байна. Туслах бүтээгдэхүүний жагсаалтыг шинэчлэхдээ оюуны болон харааны бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан төрлүүдийг нэмж оруулсан.

ХБИ 3 жил тутамд, ахмад настан 5 жил тутамд нэг туслах хэрэгслийн нөхөн төлбөрийг нийгмийн халамжийн сангаас авах талаар заасан.

Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын судалгааны хүрээлэнгийн (ХНХСИ) 2019 онд хийсэн үнэлгээгээр засгийн газрын дэмжлэг үзүүлэх хөтөлбөрийн хүрээнд нөхөн олговор олгосон зарим төхөөрөмжүүд чанар муутай байгаа нь илт бөгөөд энэ нь 2020 болон 2021 онд үнийг нэмж, жагсаалтад өөрчлөлт оруулах үндэслэл болсон байна. Нөгөөтэйгүүр, улсаас ханган нийлүүлсэн хэрэгслүүдийг иргэд үнэхээр ашигладаг эсэхэд эргэлзсэн явган яриа хүртэл дэлгэрсэн нь олон улсын судалгаанд дурдагдсанаас үзэхэд үнэхээр асуудал байгааг илтгэж байна (Дийпак, Тулгамаа, 2021).

Худалдан авах ажиллагааны төвлөрсөн систем бүрдээгүй байна. Харин ХНХЯ-аас жил бүр тендер зарлаж, шаардлагатай нэр төрлийн хэрэгсэл, эд анги, сэлбэгийг татваргүй импортлох чадавхтай аж ахуйн нэгж, байгууллагыг сонгон шалгаруулдаг. Мөн ТТ-ийн бүтээгдэхүүнүүдэд тавигдах стандартууд батлагдсан бөгөөд тендерт тавигдах шаардлага, ханган нийлүүлэгчид (тусгай зөвшөөрөлтэй компаниуд)-тэй байгуулсан гэрээнд ажилтнуудад тодорхой нөхцөл тавьж, бүтээгдэхүүнийг нарийн тохируулахад хэрэглэгчдэд дэмжлэг үзүүлэх, иргэдэд хэрэгслийг зөв ашиглахад сургах талаар заасан. Гэсэн хэдий ч наад захын стандарт хэрэгжихгүй байна.

2021 онд АХБ-ны “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн оролцоог хангаж, үйлчилгээг үзүүлэх нь” МОН 48076-002 төслийн хүрээнд хэд хэдэн тайланд нэн шаардлагатай ТТ-ийн жагсаалт, худалдан авах ажиллагааны тогтолцоо, стандартыг авч үзсэн боловч ТТ-ийг нийлүүлэгч байгууллагууд болон хэрэглэгчдийн өнөөгийн нөхцөл байдлын талаарх судалгааг шууд явуулах нөөц бололцоо байгаагүй.¹

1.2 Үнэлгээний зорилго, судалгааны асуудлууд

Үнэлгээний зорилго нь ТТ шаардлагатай иргэдийг хөтөлбөрт хамрагдаж, үр дүнтэй ашиглахад нь дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор хөтөлбөрийн одоогийн хэрэгжилтийн талаар сайтар ойлголттой болох явдал юм. Үүний тулд хэрэглэгчид болон боломжит хэрэглэгчдийн хэрэгцээ, үйлчилгээний хэрэглэгчдийн сэтгэл ханамж, үйлчилгээ үзүүлэгчдийн чадавхыг үнэлэх зэрэг асуудлуудыг багтаасан болно.

Судалгааны хүрээнд дараах асуултуудыг багтаасан. Үүнд:

- Хангагдаагүй хэрэгцээ: ТТ-ийн хэрэгцээ шаардлагатай иргэд хэр хүртээмжтэй хүртэж буй вэ?
- ТТ-ийн хэрэглээ: иргэд олгосон ТТ-ийг ашиглаж буй эсэх?
- ТТ-ийн чанар, үр дүнтэй хэрэглээ: Иргэдэд хөгжлийн бэрхшээлийг даван туулах, үр дүнтэй хэрэглэхэд ТТ-ийн стандарт, чанар ямар байна вэ?
- ТТ-ийн талаарх сэтгэл ханамж: Иргэд ТТ-д хэр сэтгэл ханамжтай байна вэ? Сэтгэл ханамжийн хүчин зүйлс? Юуг сайжруулах шаардлагатай вэ?
- Ханган нийлүүлэгчийн мөрдөх стандартууд: Сонгогдсон ханган нийлүүлэгчид шаардлагат стандартуудыг хэр түвшинд хангадаг вэ? Сайжруулах гол асуудлууд? Стандартыг сайжруулах чадавх бий эсэх?
- ТТ-ийн тохируулга: Үйлчилгээ үзүүлэгчид хэрэглэгчдэд ТТ-ийн тохируулга, нийцэл, тэдгээрийн сургалтыг хэр түвшинд хүргэдэг вэ?
- ТТ-ийн удирдлага зохион байгуулалт: Бүтээгдэхүүний удирдлага, зохион байгуулалтыг сайжруулах зорилгоор ТТ-г үйлдвэрлэх, импортлоход компаниудаас юуг шаарддаг вэ? (цахимжуулалт, дахин ашиглалт гэх мэт.)

¹ Дийпак, Тулгамаа (2021): “Монгол Улсад нэн шаардлагатай туслах технологийн жагсаалт”, “Монголд нэн шаардлагатай туслах технологийн худалдан авах ажиллагааны систем”, “Монгол Улсад хэрэглэгдэх туслах технологийн үндсэн стандартууд”.

- Үнэ: засгийн газрын тогтоолоор шинэчлэгдсэн үнэ нь олон улсын зах зээлтэй харьцуулахад чанартай ТТ-ийг нийлүүлэхэд хангалттай эсэх?

Эдгээр асуултад хариулснаар өндөр настан болон хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийг ТТ-д хамрагдахад нь дэмжлэг үзүүлэх хөтөлбөрийг боловсруулах, хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэхэд тус дөхөм болно.

2 Судалгааны загвар

Үнэлгээний асуултуудад хариулт олохын тулд судалгаа нь үндэсний болон олон улсын түвшинд хийгдсэн судалгаанууд болон захиргааны мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж, гурван ялгаатай бүлгийн буюу боломжит хэрэглэгчид (хангагдаагүй эрэлтийг үнэлэх), ТТ-ийн үр ашиг хүртэгсдийн хэрэглээ ба сэтгэл ханамжийн үнэлгээ, ханган нийлүүлэгчид ТТ-ийн нийлүүлэлтийн асуудлуудыг үнэлэх зорилгоор нийлүүлэгч байгууллагуудаас тоон болон чанарын судалгааг цуглуулсан.

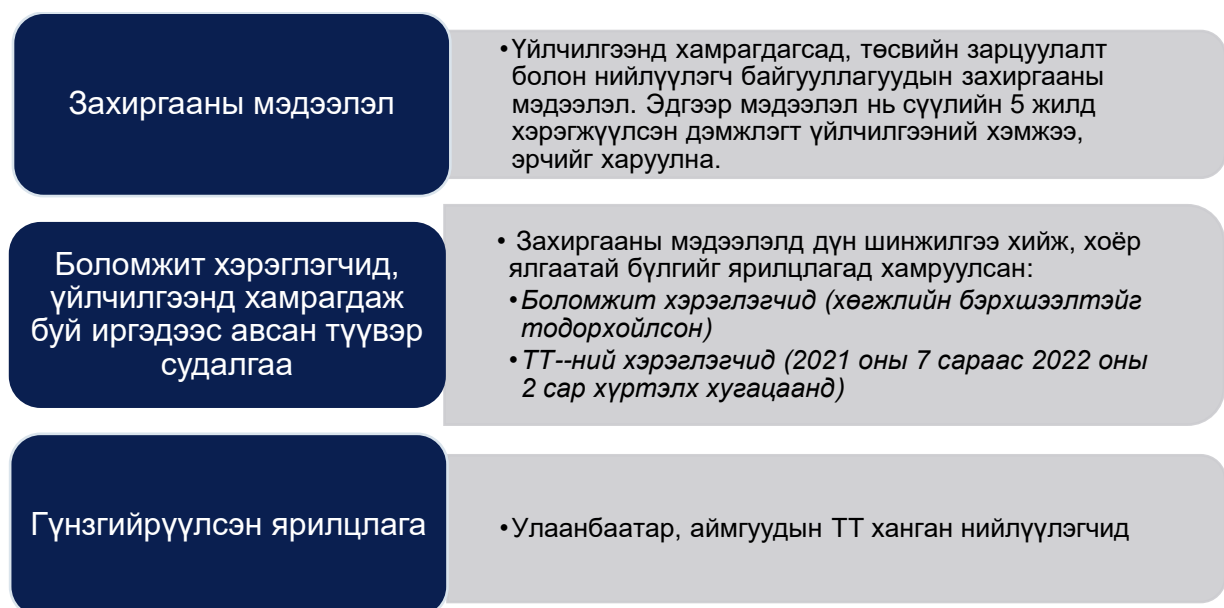
- ТТ-ийн боломжит хэрэглэгчид: эдгээр нь хөгжлийн бэрхшээлтэй гэж албан ёсоор нотлогдсон тул халамжийн тэтгэмж, үйлчилгээ авдаг хүмүүс (тус мэдээллийг захиргааны мэдээллийн сангаас авдаг).
- Засгийн газрын ТТ хөтөлбөрийн үр шимийг хүртэгсэд: 2021 оны 7-р сараас 2022 оны 2-р сарын хооронд засгийн газрын нөхөн төлбөрийн хөтөлбөрийн хүрээнд ТТ хүлээн авсан иргэд юм.
- ТТ ханган нийлүүлэгчид: 2022 онд ТТ нийлүүлэх тусгай зөвшөөрөл бүхий 42 аж ахуйн нэгж байгууллага байна.

Боломжит хэрэглэгчид болон хөтөлбөрийн үр ашиг хүртэгсдэд чиглэсэн судалгааны асуултууд нь тоон судалгаанд зориулагдсан байдаг. Захиргааны мэдээллийн дүн шинжилгээ нь боломжит хэрэглэгчид болон ТТ хөтөлбөрийн бодит үр ашиг хүртэгсдийн хоорондох давхцыг илрүүлж болох ч судалгааны зорилго нь эдгээр хоёр үндсэн шинжилгээний хүрээнд түүвэр судалгаа явуулахыг шаарддаг.

Түүвэр судалгааг Улаанбаатар хот болон аймгуудаас сонгосон том, жижиг ханган нийлүүлэгчдийг оролцуулан үйлчилгээ үзүүлэгчидтэй чанарын ярилцлага хийх замаар хийсэн.

Үнэлгээнд гурван үндсэн мэдээллийн эх сурвалжийг ашиглахыг зорьсон. Үүнд: үйлчилгээнд хамрагдагсад, нийлүүлэгч байгууллагууд болон төсвийн зарцуулалтын талаарх захиргааны мэдээлэл, боломжит хэрэглэгчид болон үйлчилгээнд хамрагдагсдын дунд хийсэн тоон судалгаа, үйлчилгээ үзүүлэгчидтэй хийсэн гүнзгийрүүлсэн ярилцлага зэрэг болно. Судалгааны загварын гурван бүрэлдэхүүн хэсгийг Зураг 1-т хураангуйлан үзүүлсэн ба судалгаа бүрийн үе шатны дэлгэрэнгүй мэдээллийг дор харуулав.

Зураг 1: Судалгааны загварын бүтэц

2.1 Захиргааны мэдээлэл

Захиргааны мэдээллийн хоёр өөр эх сурвалжийг ашигласан: 2016 оны 3-р сараас 2022 оны 3-р сар хүртэл ТТ хүлээн авсан иргэд болон хөгжлийн бэрхшээлтэйг тогтоолгож үйлчилгээнд хамрагдаж байгаа хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн жагсаалт байв.

Хөтөлбөрийн мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийж буй нь зөвхөн үйлчилгээнд хамрагдагсдын тоо, төсвийн зарцуулалтыг төдийгүй илүү түгээмэл ТТ-ын төрлийг ойлгоход чиглэгдсэн.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн жагсаалтыг хамрах хүрээ, нас, хүйсийн мэдээллээр ялгаж ойлгохын тулд ТТ хүлээн авсан хүмүүсийн мэдээлэлтэй харьцуулан шалгасан.

2.2 Тоон судалгаа

Тоон судалгаа нь ТТ-ын хангагдаагүй хэрэгцээ, ТТ-ын хэрэглээ, сэтгэл ханамжийн талаарх үндсэн асуултуудад хариулахад шаардлагатай байв. Иймд ярилцлагад хоёр ялгаатай бүлэг иргэдийг хамруулсан: боломжит хэрэглэгчид (хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд), ТТ-ийг саяхан хүлээн авсан иргэд (2021 оны 7-р сараас 2022 оны 3-р сарын хооронд Засгийн газрын хөтөлбөрөөр дамжуулан ТТ олгогдсон иргэд).

Судалгааны зорилгын хүрээнд харьцангуй богино хэмжээний ярилцлагыг (20-30 минут) утсаар зохион байгуулахыг шаардсан. Эдгээр ярилцлагад ашигласан асуулгын хуудсыг хавсралт А-д хавсаргасан болно.

Судалгаагаар дараах гол үзүүлэлтийг тооцсон.

- ТТ (ТТ-ийн төрөл) авах хүсэлтэй ч авч үзээгүй хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хувь
- Олгогдсон боловч ашиглагдаагүй ТТ-ийн хувь
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй холбогдох асуудлыг шийдвэрлэхэд иргэдийн хүртээмжтэй оролцоог ТТ хэрхэн сайжруулж буй түвшин
- ТТ, түүний үйлчилгээний сэтгэл ханамж (сэтгэл ханамжтай, маш сэтгэл ханамжтай хэрэглэгчдийн хувь), үйлчилгээний бусад талуудад сэтгэл ханамжтай байдал

2021 оны 7-р сараас 2022 оны 3-р сарын хооронд ТТ олгогдсон иргэдийн жагсаалтаас хэрэглэгчдийг ялган түүврийн хүрээг тодорхойлж, ажиглалтыг байршлаар нь ангилж (ажиглалтуудыг бүс нутаг, аймгаар ангилсан), түүврийг системчилсэн санамсаргүй түүврийн аргаар гаргаж авсан. Боломжит хэрэглэгчдийн хувьд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн жагсаалт нь түүврийн хүрээ байсан бөгөөд энэ тохиолдолд оршин суугаа аймгийн мэдээлэл байхгүй байсан тул системчилсэн санамсаргүй түүврийн аргаар ялгасан. Хоёр бүлэг тус бүрээс 300 хүний түүврийг гаргаж авсан бөгөөд энэ нь гол тооцоолол хийхэд боломжийн нарийвчлалыг олгож байгаа болно (Хавсралт Б-ээс түүврийн тооцооны талаар дэлгэрэнгүй мэдээллийг харах боломжтой).

Үүнээс гадна боломжит хэрэглэгчдийн дундаас бид Засгийн газрын хөтөлбөрт хамрагдагсдыг олоход анхаарах нь чухал боловч хоёр түүврийг гаргаж авсан арга ялгаатай тул тэдгээрийг тусад нь шинжлэх шаардлагатай байсан. .

2.3 Гүнзгийрүүлсэн чанарын судалгаа

Нийлүүлэгч байгууллагуудтай чанарын ярилцлага хийхдээ үйлчилгээ үзүүлэгчдийн онцлог, шинж байдал, үйлчилгээг үзүүлэх чадвар, үйлчлүүлэгчдийг хэрхэн удирдан зохион байгуулж байгаа, тэдэнд тулгардаг бэрхшээлүүд гэх мэт асуудлуудыг ойлгох шаардлагатай. Эдгээр нь үйлчилгээ үзүүлэгчийн хэмжээ, байршлаас хамаарч өөр өөр байх магадлалтай.

Үйлчилгээ үзүүлэгчдийг байршил, хэмжээ, үйлчилгээ үзүүлэх туршлага зэргийг харгалзан сонгосон. Үүнд:

- Улаанбаатар: нийслэлийн 2 төрлийн байршилд, үйлчилгээний олон янзын цар хүрээтэй үйлчилгээ үзүүлэгчид (8 үйлчилгээ үзүүлэгчид);
- *Аймгууд*: Аймагт төвтэй, үйлчилгээний олон янзын цар хүрээтэй үйлчилгээ үзүүлэгчид (7 үйлчилгээ үзүүлэгчид).

Улаанбаатар хотод хийсэн ярилцлагыг биечлэн, харин Улаанбаатар хотоос гадагш байршилд утсаар зохион байгуулсан.

3 Хэрэгжүүлсэн үйлчилгээ, үйлчилгээнд хамрагдагчдын шинж байдал

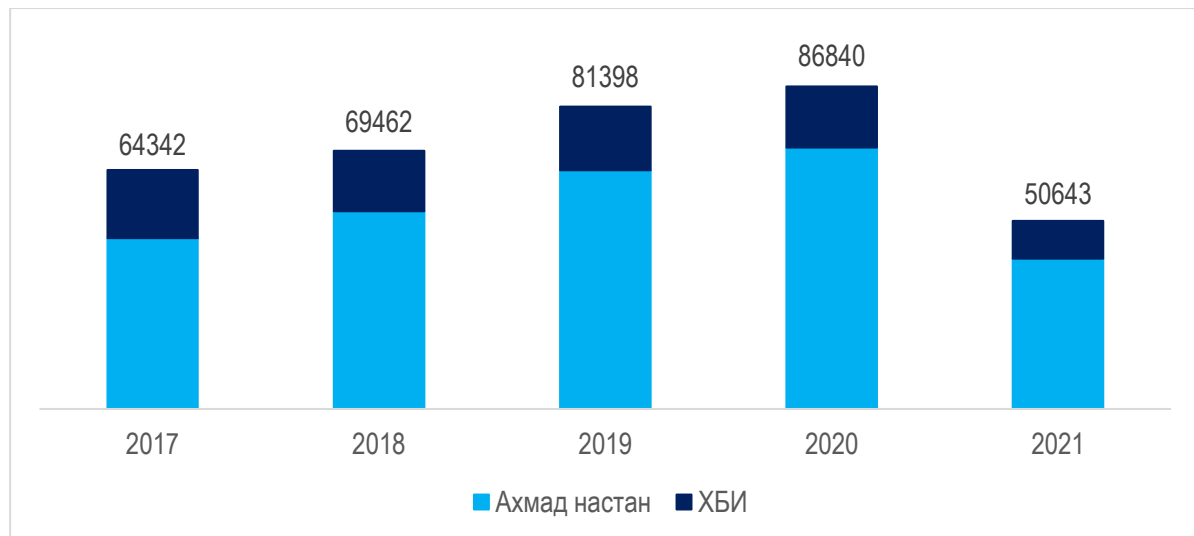
Тайлангийн энэ хэсэгт сүүлийн 5 жилд (2017-2021 оны хооронд) үйлчилгээнд хамрагдсан иргэдийн тоо, хамгийн их нөхөн олговор олгогддог ТТ-ын төрлүүд болон зарцуулалтын талаарх зарим суурь мэдээллийг танилцуулж байна. Мөн түүнчлэн үйлчилгээнд хамрагдаж буй иргэдийн үндсэн шинж чанарууд болон холбогдох янз бүрийн бүлгүүдийн хамрах хүрээг авч үзнэ.

3.1 Нийлүүлсэн хэрэгслийн судалгааны мэдээлэл

2017-2021 оны хооронд иргэдэд ТТ-ийн дэмжлэг үзүүлдэг хөтөлбөр (туслах хэрэгсэл, ортопед, протез) нь туслах хэрэгсэл, ортопедийн эд зүйлс, протез зэрэг 280,000 гаруй бүтээгдэхүүнийг нийлүүлсэн байна.

Ерөнхийдөө 2017-2020 оны хооронд нийлүүлсэн хэрэгслийн тоо мэдэгдэхүйц өссөн боловч 2021 онд буурсан нь цар тахлын улмаас үүссэн хөдөлгөөний хязгаарлалттай холбоотой байх магадлалтай (Зураг 2-ыг үзнэ үү). Энэ хугацаанд хамгийн их өсөлт нь протезийн хэрэгсэлд гарсан буюу бүхэлдээ шүдний протез, хиймэл шүд эзэлж байна. Өөр бусад өндөр дүнтэй хэрэгсэлд нурууны тулгуур, алхагч, тэргэнцэр, хөтөвч, суултуур багтаж байна.

Зураг 2: Нийлүүлсэн хэрэгслийн тоо, 2017-2021 он

Эх үүсвэр: Захиргааны мэдээлэлд үндэслэсэн тооцоолол

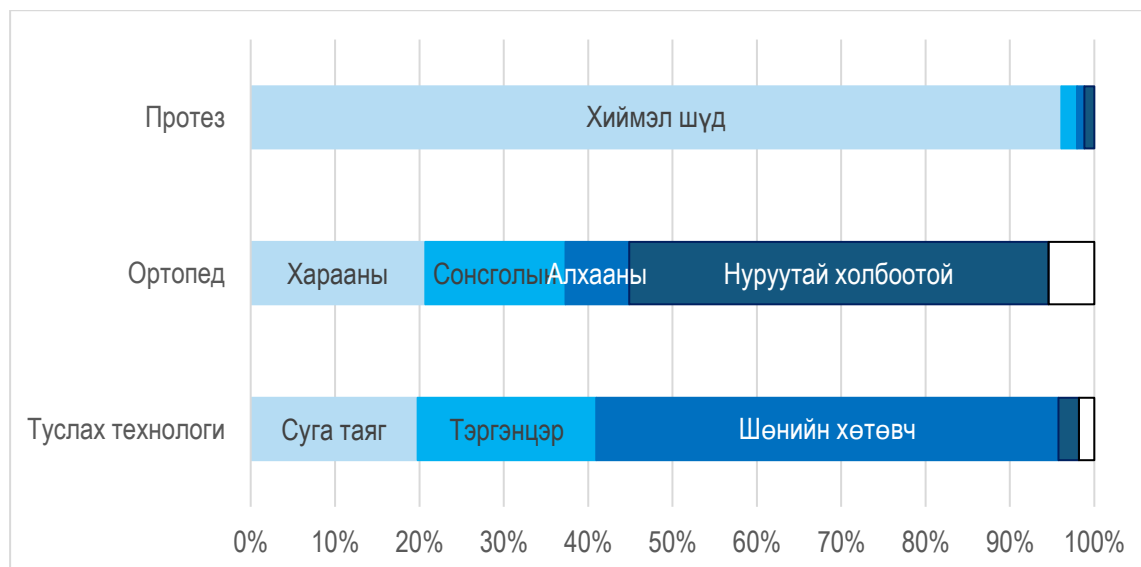
Зураг 3-т протез, ортопед, туслах хэрэгслүүдээс хамгийн түгээмэл олгогддог хэрэгслийг харуулав. Протезийн хамгийн түгээмэл хэрэгсэл нь хиймэл шүд бөгөөд энэ нь нийт хиймэл протезийн 96% -ийг эзэлдэг.² Гэвч эдгээр хэрэгслийг ТТ гэж үздэггүй, харин түнх, өвдөгний үений протезид хамааруулах нь хүний биеийн дотор эрхтэнд хамаарах эмнэлгийн хэрэгсэл гэж үздэгтэй холбоотой. Иймд ТТ-ийн жагсаалт нь хиймэл үе зэрэг маш цөөн тооны хэрэгслээс бүрдэж байна.

Ортопедийн хэрэгслийн хамгийн түгээмэл нь нурууг дэмждэг төрөл бүрийн тулгуурууд (нийт хэрэгслийн 50%), үүний дараагаар харааны хэрэгсэл - нүдний шил, контакт линз

² This figure appears very high and probably suggests some mistakes in the classification.

(21%), сонсголын аппарат (17%), алхагч (8%) багтана. Харин туслах хэрэгслүүдийн хамгийн их эрэлттэй нь хөтөвч (55%), тэргэнцэр (21%), таяг (20%) байна.

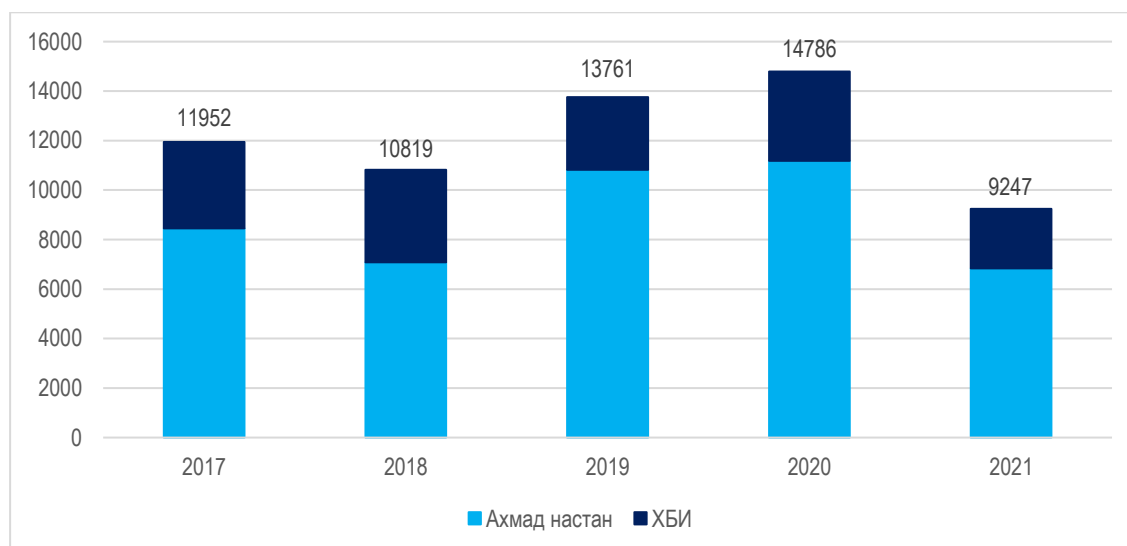
Зураг 3: Бүлэг тус бүрийн ТТ-ийн төрөл, 2017-2021 он

Эх үүсвэр: Захиргааны мэдээлэлд үндэслэсэн тооцоолол

Зураг 4-өөс харахад дээрх жилүүдийн ТТ-ийн зарцуулалтын түвшин, харахад ерөнхий чиг хандлага нь 2020 он хүртэл өсөж, дараа нь 2021 онд буурах хандлагатай ижил төстэй байна (энэ жилийн мэдээлэл бүрэн бус байна). Гэвч 2020-2017 оны хооронд ТТ-ийн тоо 35%-иар өссөн байхад зарцуулалт дахь өөрчлөлт бага (24%) байв. Үүнийг өсөлтөд нөлөөлсөн олон хэрэгсэл харьцангуй хямд өртөгтэй байсантай холбон тайлбарлаж болох юм. Мөн түүнчлэн 2017-2018 оны хооронд зарлага буурсан нь эргэлзээ төрүүлж байхад олгогдсон хэрэгслийн тоо мөн жилүүдэд өссөн дүнтэй байна.

Зураг 4: ТТ-ийн зарцуулалт, 2017- 2021 он, тэрбум төгрөгөөр

Эх үүсвэр: Захиргааны мэдээлэлд үндэслэсэн тооцоолол

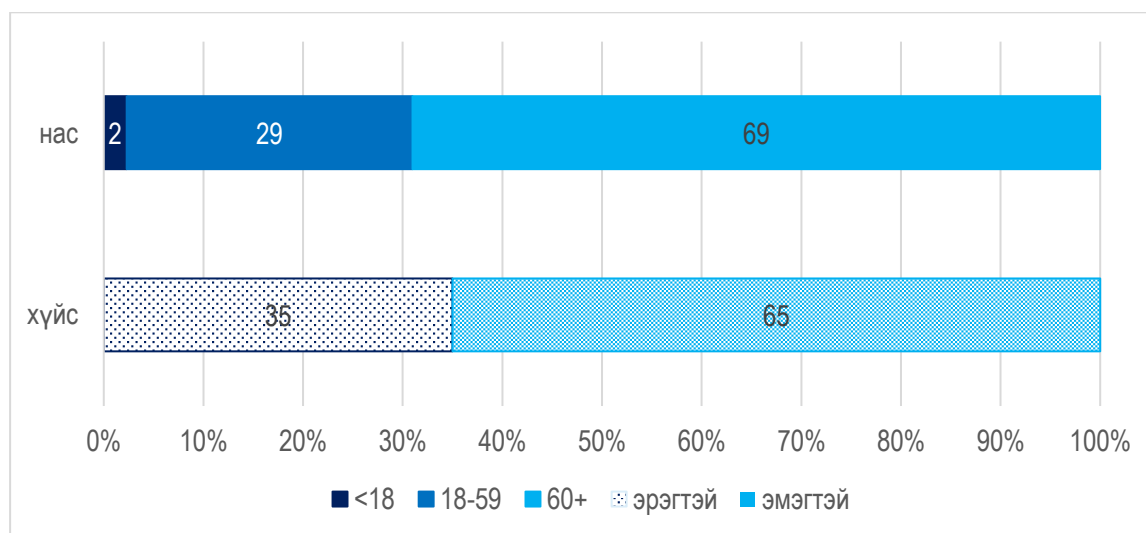
Хиймэл шүд нь ТТ-д тооцогддоггүй тул бид дараагийн дүн шинжилгээнд хамруулаагүй. Энэ нь мөн бидний судалгаа тусгай хэрэгслээс илүү хөтөлбөрт хамрагдагсдад анхаарч буйтай холбоотой юм.

Бид иргэдийн талаарх захиргааны мэдээллийг ашиглан 2017 оноос 2022 оны эхний хэдэн сарын хугацаанд 75,000 иргэнд ТТ олгогдсон ба ихэнх тохиолдолд (63%) иргэд нэг

тусгай хэрэгсэл, 31% нь хоёр хэрэгсэл, 6% нь 3 ба түүнээс дээш тооны хэрэгсэл хүлээн авсан болохыг олж тогтоосон.

Хөтөлбөрт хамрагдагсдын нас, хүйсийн хувьд чухал шинж байдал ажиглагдсан. Нийт хөтөлбөрт хамрагдсан иргэдийн бараг 70% нь 60 ба түүнээс дээш насны бүлгийг хан байсан ба хөтөлбөрт хамрагдагсдын олонх нь эмэгтэйчүүд (65%) байна (Зураг 5-ыг үзэх) байв. Нийт хөтөлбөрт хамрагдагсдын 50% нь Улаанбаатар хотоос, 16% нь баруун аймгаас, 18% нь хангайн бүсээс, 11% нь төвийн аймгуудаас, ердөө 5% нь зүүн аймгуудаас байна.

Зураг 5: Хөтөлбөрт хамрагдагчдын нас, хүйс, 2017- 2021 он

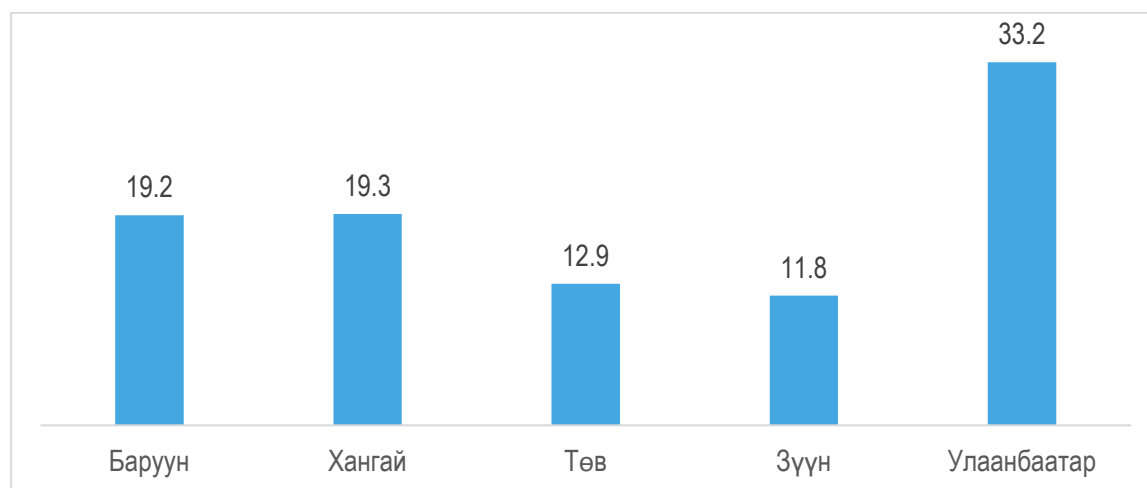
Эх үүсвэр: Утсаар авсан судалгааны мэдээлэлд үндэслэсэн тооцоолол

Үйлчилгээний хамрагдалтын олон янзын түвшинг нас, хүйс, оршин суугаа бүс нутгаар ойлгох зорилгоор үйлчилгээнд хамрагдсан иргэдийн мэдээллийг ХБИ-ийн мэдээлэлтэй харьцуулсан. Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг хүртэж буй ХБИ-ийн мэдээлэлд 93000 иргэний мэдээлэл агуулж байхад Үндэсний статистикийн хорооны статистик мэдээлэлд 2021 оны байдлаар 106000 иргэний мэдээллийг тооцоолжээ. Дээр дурдсанчлан хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд хэмээн үйлчилгээнд хамрагдагсдыг тодорхойлсон янз бүрийн хөтөлбөрүүдээс мэдээллүүдийг нэгтгэж өгөгдлийн санг үүсгэсэн. Иймд, энэхүү мэдээллийн сан дутуу мэдээлэлтэй байх боломжтой.

Туслах хэрэгсэл олгосон 75,000 иргэний 18,000 нь хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд буюу хөтөлбөрт хамрагдагсдын 24 орчим хувийг эзэлж буйг бид олж тогтоосон болно. Гэвч тэтгэврийн наснаас доош насны бүх үйлчилгээнд хамрагдсан иргэдийг хөгжлийн бэрхшээлтэй (23,000 хүн) гэж үзвэл энэ хувь 31% болж өснө.

ХБИ-ийн үзүүлэлтээс харахад ТТ олгогдсон иргэдийн хувь 17%-иас 22% хооронд хэлбэлзэж байна. Эрэгтэйчүүдтэй харьцуулахад эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь бага зэрэг өндөр бөгөөд нас ахих тусам нэмэгдэх хандлагатай байв. Мөн ХБИ-ийн хамрах хүрээ бүс нутгуудад ихээхэн ялгаатай байна. Энэ нь Улаанбаатар хотод 33%, зүүн аймгуудад ердөө 12% байна (Зураг 6-г үзэх).

Зураг 6: Сүүлийн 5 жилийн хугацаанд ТТ олгогдсон хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хувь

Эх үүсвэр: Захиргааны мэдээлэлд үндэслэсэн тооцоолол, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн дундаж тоо, 2017- 2021, бүс нутгаар (www.nso.mn)

Үүнээс дүгнэхэд, сүүлийн таван жилд ХБИ-эд нэгээс илүү тооны хэрэгсэл олгогдсон байх магадлалтай бөгөөд үүнийг “өндөр настан” гэж ангилагдсан иргэдтэй (35%) харьцуулахад ХБИ-ийн эзлэх хувь 45% байна. Энэ нь ахмад настан таван жил тутамд нэг, ХБИ-эд гурван жилд нэг удаа хэрэгслийг олгоно гэж журмаар зохицуулсантай холбоотой байна.

Захиргааны мэдээлэл нь үйлчилгээнд хамрагдсан иргэдийн талаарх бүрэн мэдээллийг өгдөг боловч хувьсагч үзүүлэлт нь нас, хүйс, оршин суугаа газрын байршлаар хязгаарлагддаг. Харин утсаар хийсэн судалгаагаар цуглуулсан мэдээлэл нь гэр бүлийн байдал, боловсролын талаархи нэмэлт мэдээллээр баяжуулагдсан. Мөн ХБИ-ийн түүврээс үйлчилгээнд хамрагдсан болон хамрагдаагүй иргэдийн шинж байдлыг харьцуулах боломжтой байна.

Хамгийн эхний ажиглалтаас үзэхэд энэ нь сүүлийн саруудад (2021 оны 7-р сараас 2022 оны 3-р сар хүртэл) хөтөлбөрт хамрагдсан иргэдийн түүвэр боловч тэдгээрийн нас, хүйсийн үзүүлэлтүүд сүүлийн 5 жилийн хөтөлбөрт хамрагдсан иргэдийн мэдээлэлтэй маш төстэй байгаа (жишээ нь түүвэр нь 36/64, захиргааны мэдээлэл нь 35/65 харьцаатай) нь гэр бүлийн байдал, боловсролын талаархи статистикийн мэдээлэл бодитой байгааг илтгэж байна.

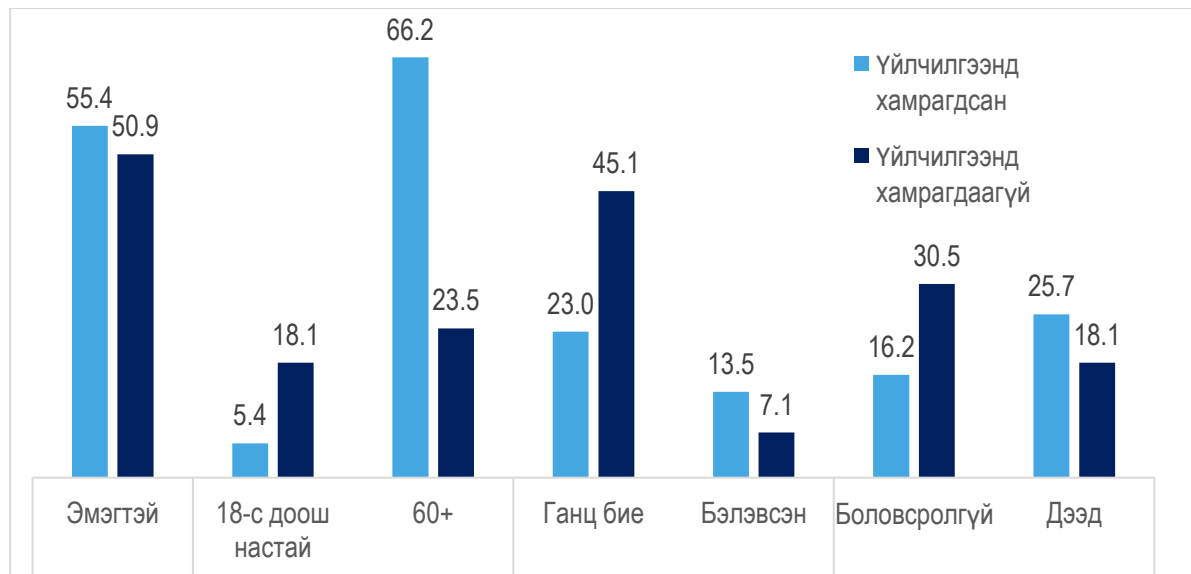
Хөтөлбөрт хамрагдагсдын гэр бүлтэй (69%), бэлэвсэн, салсан эсвэл тусдаа амьдардаг гэсэн хувь мөн өндөр (20%) байхад ганц бие гэсэн статус бага (11%) байна. Насны онцлогоос харахад үйлчилгээнд хамрагдсан иргэдийн боловсролын түвшин харьцангуй өндөр буюу 36% нь мэргэжлийн/техникийн, коллеж, дээд боловсролтой, 43% нь дунд, 13% нь бага, ердөө 8% нь боловсролгүй иргэд байна.

Харин боломжит хэрэглэгчдийн дунд (ХБИ) бид эдгээр шинж байдлыг хөтөлбөрт хамрагдсан, хамрагдаагүй иргэдээр харьцуулах боломжтой.

Түүврээс харахад нийт ХБИ-ийн 25% нь сүүлийн 5 жилийн хугацаанд дор хаяж нэг хэрэгсэл хүлээн авснаас хойш хөтөлбөрт хамрагдсан боловч ХБИ болон хөтөлбөрт хамрагдсан бусад иргэд хооронд болон хөтөлбөрт хамрагдсан болон хамрагдаагүй ХБИ хооронд зарим нэг ялгаатай шинж байдал буйг бид олж харсан.

ХБИ-ийн дунд эмэгтэйчүүд, өндөр настай, ганц бие, боловсролтой иргэд илүү байдаг (Зураг 7-г үзэх) байна.

Зураг 7: ХБИ-ийн шинж байдал, ТТ олгогдсон статусаар

Эх үүсвэр: Утсаар авсан судалгааны мэдээлэлд үндэслэсэн тооцоолол

4 Хөгжлийн бэрхшээлүүд, хангагдаагүй хэрэгцээ шаардлагууд

Хөгжлийн бэрхшээлийн статистикийн Вашингтоны бүлэг 6 асуултыг хөдөлгөөн, хараа, сонсгол, харилцаа, оюун санаа, мэдрэхүйн байнгын согогийн талаар иргэдээс тодруулж асуусан.³ Эдгээр асуултуудыг ихэвчлэн хөгжлийн бэрхшээлийг тодорхойлох үнэлгээ болгон ашигладаг төдийгүй иргэдэд тулгарч буй хөгжлийн бэрхшээлийн асуудлуудыг ойлгоход ашигладаг. Хамгийн чухал нь ТТ ашиглахгүйгээр хөгжлийн бэрхшээлтэй амьдрах, дэмжлэг үйлчилгээ хэрэгтэй талаар ойлголт мэдлэг бий болгох зорилгоор асуултуудыг бага зэрэг өөрчилсөн. Энэхүү мэдээлэл нь ТТ ашиглан хөгжлийн бэрхшээлийн асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх, хангагдаагүй хэрэгцээ хэр хэмжээнд буйг ойлгоход ашиглаж болно.

4.1 Хөгжлийн бэрхшээлийг үнэлэх замаар ТТ-ийн хэрэгцээг тодорхойлох

Олон улсын шилдэг туршлагын нэгэн адил хөгжлийн бэрхшээлийг иргэдээс нарийвчлан лавласан, өөрөөр хэлбэл иргэдээс хөгжлийн бэрхшээл нь тодорхой үйл ажиллагаанд хэр хүндрэлтэй байгааг асууж, хариултуудыг "хүндрэлгүй", "зарим хүндрэл байдаг", "маш их", "юу ч хийж чадахгүй" гэсэн хувилбаруудаар авсан. Хөгжлийн бэрхшээлийг тодорхойлох, холбогдох туслах хэрэгслийн хэрэгцээг тодорхойлох шалгуурт "маш их хүндрэл" ба "ямар ч зүйл хийх боломжгүй" хэмээх хариултууд хамаарна. Өөрөөр хэлбэл, дор хаяж зургаан чиглэлийн аль нэгэнд хөгжлийн бэрхшээлүүдийг хамааруулах хэдий ч хөнгөн хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлийг аль нэг чиглэлд хамруулах өргөн хүрээтэй босго тогтоох боломжтой.

ТТ-ийн хүртээмжийг дэмжих Засгийн газрын хөтөлбөрт хамрагдагсад хэмээн сонгогдсон түүврийн дунд үнэлгээ өндөр магадлалтай байгааг олж тогтоосон буюу хүнд хөгжлийн бэрхшээл 80%-тай байна. Хэрэв нийт хөгжлийн бэрхшээлүүдийг авч үзвэл энэ үзүүлэлт 98%-д хүрч байна. ТТ-ийн боломжит хэрэглэгчид болон хөтөлбөрт хамрагдаагүй иргэдийг тусад нь авч үзэхэд мэдэгдэхүйц хэмжээний хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд 74% байна. Хөнгөн хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлийн үнэлгээний магадлалын хувь нь 97% байна (Зураг 8-ыг үзэх).

Үнэлгээний магадлалын үр дүн нь олон улсын судалгаатай харьцуулахад маш өндөр байна. Жишээлбэл, 5 оронд (Гамби, Камерун, Чили, Энэтхэг, Турк) хийсэн судалгааны үр дүнгээс харахад хөгжлийн бэрхшээлийн хүнд тохиолдолд үнэлгээний хувь 9%-62%, хөнгөн бол 44%-85% хооронд хэлбэлздэг байна.⁴ Гэхдээ эдгээр үнэлгээг хараа, сонсгол, хөдөлгөөн, оюун санааны согогийн хувьд тусад нь хийсэн.

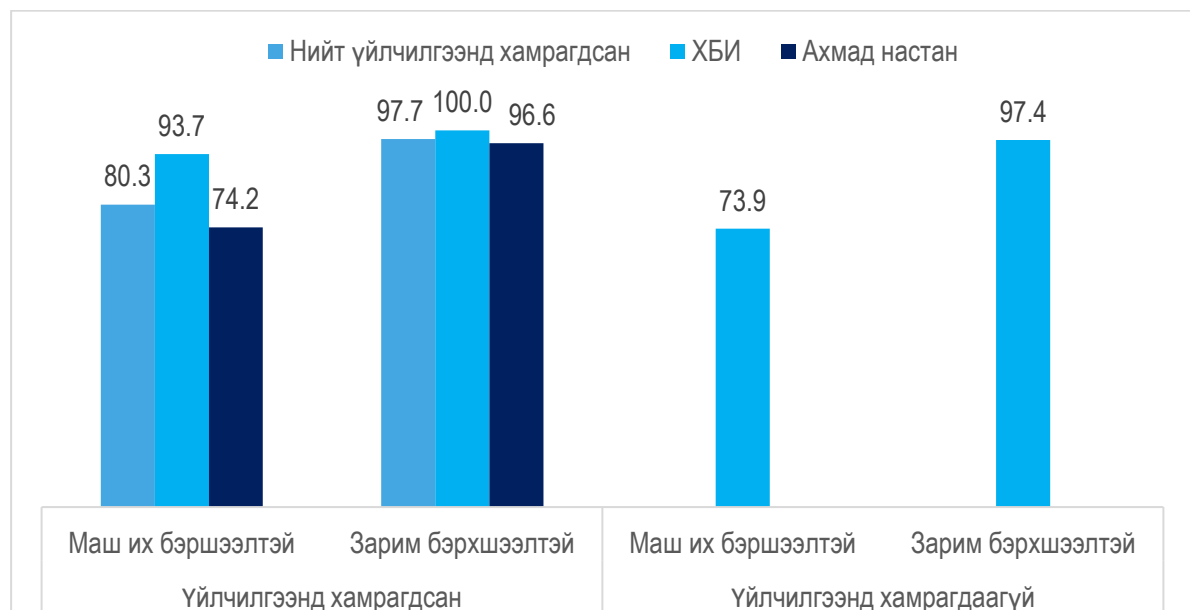
Цаашилбал, энэхүү дүн шинжилгээ нь "ахмад настан" болон "хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд" гэж ангилагдсан хөтөлбөрт хамрагдсан иргэдийн хооронд зарим ялгаа байгааг харуулж байна. ХБИ-ийн хувь 94%, ахмад настнуудын хувь 74% байна. ХБИ-ийн дунд хоёр ба түүнээс дээш ноцтой хөгжлийн бэрхшээлтэй байх хувь (52%) нь ахмад настны бүлгээс хоёр дахин их (27%) байна. Засгийн газрын хөтөлбөрт хамрагдаагүй ХБИ-ийн

³ Хөгжлийн бэрхшээлийн статистикийн Вашингтоны бүлэг болон НҮБ-ын Хүүхдийн сан нь хүүхдүүдэд зориулж хөгжлийн үе шатыг илүү сайн тодорхойлж, хөгжлийн бэрхшээлийг зөв үнэлдэг багц асуултуудыг боловсруулсан. Гэвч энэхүү нарийвчилсан багц асуултуудын хэмжээ, мөн ярилцлагыг утсаар хийхтэй холбогдуулан энэ судалгаанд эдгээрийг авч үзээгүй. Бидний судалгааны зорилтот бүлэгт хүүхдүүд багахан хувийг эзэлсэн бөгөөд илүү нарийвчилсан асуултуудын хүрээнд тодорхойлох үр дүн нэмэлт зардлыг тусгахад нөлөөлөөгүй.

⁴ Богс нар (2022): Туслах технологийн дэмжлэгт үйлчилгээ шаардлагатай клиник түвшний хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг тодорхойлохын тулд хөгжлийн бэрхшээлийн статистикийн Вашингтоны бүлгийн асуултуудын хэрэглээг судлах нь: хүн амд суурилсан таван судалгааны үр дүн. Байгаль орчны судалгаа, нийгмийн эрүүл мэндийн олон улсын сэтгүүл; 2022, 19, 4304: <https://doi.org/10.3390/ijerph19074304>

дунд 2 ба түүнээс дээш хүнд хэлбэрийн ХБИ-ийн эзлэх хувь 46%, харин 26% нь ямар нэгэн хүнд хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлтэй эсэх талаар мэдээллээгүй байна. Тиймээс ХБИ-ийн дунд хөтөлбөрт хамрагдаагүй иргэдийн хэрэгцээ нь ТТ-ийн дэмжлэг авдаг иргэдтэй харьцуулахад харьцангуй бага байна.

Зураг 8: ТТ-ийн хэрэгцээг тодорхойлоход үнэлгээний мэдрэмжтэй байдал

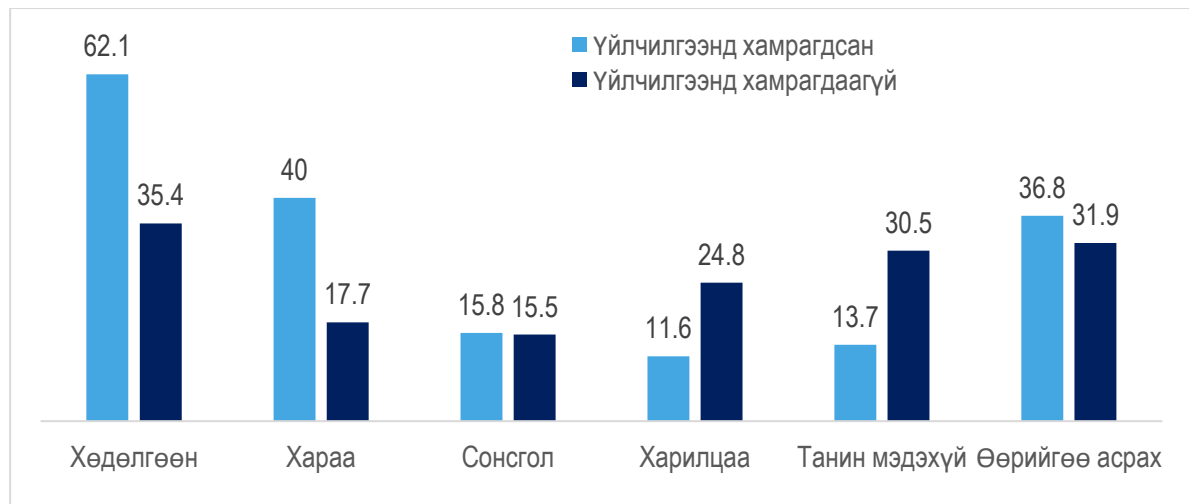

Эх үүсвэр: Утсаар авсан судалгааны мэдээлэлд үндэслэсэн тооцоолол

4.2 Хөгжлийн бэрхшээл ба ТТ

Ерөнхийдөө Засгийн газрын дэмжлэгт хөтөлбөрийн хүрээнд олгож буй туслах хэрэгсэл болон хөгжлийн бэрхшээлийн төрөл хоорондоо уялдаатай байна. Тухайлбал хөдөлгөөний бэрхшээлтэй иргэд тэргэнцэр, таяг, алхагч, нурууны тулгуур, ортопедийн гутал, харин харааны бэрхшээлтэй иргэдэд нүдний шил, эсвэл хараагүй иргэд зориулалтын тусгай хэрэгсэл, сонсголын бэрхшээлтэй иргэдэд сонсголын аппарат зэрэг шаардлагатай байдаг. Гэсэн хэдий ч зарим хөгжлийн бэрхшээлүүдэд бусдаас илүү олон удаагийн дэмжлэг үйлчилгээ авах шаардлагатай нь илт байна. Хөтөлбөрт хамрагдагсдын дунд хөдөлгөөн, харааны бэрхшээл нь харилцаа холбоо, оюун санааны бэрхшээлээс харьцангуй их байна. Зураг 9-д хөгжлийн бэрхшээлийн давтамжийг тооцохын тулд хөтөлбөрт хамрагдсан ба хамрагдаагүй иргэдийг харьцуулсан болно. Энэ үр дүнг хэл ярианы болон оюун санааны бэрхшээлийн туслах хэрэгсэл дутагдалтай байгаатай холбон тайлбарлаж болно. Эцэст нь хөтөлбөрт хамрагдсан болон хамрагдаагүй иргэдийн дунд мэдрэхүйн болон сонсголын бэрхшээлийн хувь ижил байгаа хэдий ч мэдрэхүйн бэрхшээлийн асуудал барагтаа мэдээллээгүй байхад сонсголын бэрхшээлийн тохиолдол давтамж ихтэй байгааг харж болно.

Зураг 9: Хүнд хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлийн давтамж, ТТ олголтын статусаар

Эх үүсвэр: Утсаар авсан судалгааны мэдээлэлд үндэслэсэн тооцоолол

4.3 Туслах хэрэгслийн хэрэглээ, хангагдаагүй хэрэгцээ

Хөтөлбөрт хамрагдагсдын 78% нь туслах бүтээгдэхүүн нь тэдний хэрэгцээг хангадаг талаар мэдээлжээ. Гэсэн хэдий ч хэрэгслийн талаарх мэргэжлийн эрүүл мэндийн үнэлгээ, холбогдох сургалт нь нийтлэг практик биш хэвээр байна. Нийт тохиолдлын 53% нь мэргэжлийн эрүүл мэндийн үзлэгт хамрагдсан бөгөөд зөвхөн энгийн хэрэгслээс гадна тэргэнцэр, нүдний шил, контакт линз, сонсголын аппарат гэх мэт хэрэгслүүдэд үнэлгээ өгөөгүй байна. Мөн сургалтын хувьд бүр бага буюу судалгаанд оролцогчдын зөвхөн 21% нь сургалтад хамрагдсан талаар мэдээлсэн бөгөөд энэ нь илүү нарийн хэрэгслүүдэд ч мөн хамааралтай байна (эдгээр асуудлуудыг 5-р хэсэгт илүү нарийвчлан шинжилсэн).

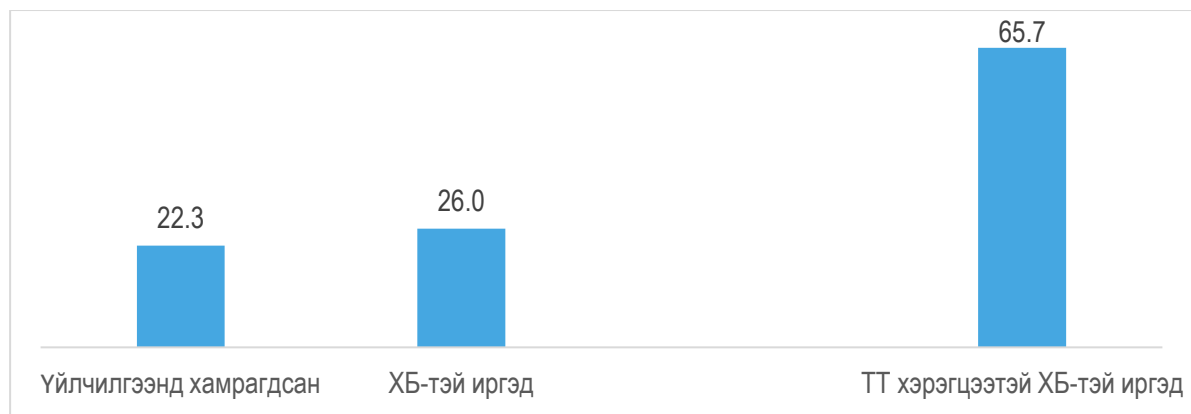
Хөтөлбөрт хамрагдагсад болон боломжит хэрэглэгчдийн дунд хангагдаагүй хэрэгцээ байгаа эсэхийг үнэлэх нь чухал юм. Дэмжлэгт хөтөлбөрт хамрагдагсад болон ТТ-ийн хэрэглэгчдээс ашигладаггүй хэрэгсэл авах шаардлагатай эсэх, эсвэл одоо хэрэглэж буй бүтээгдэхүүнийнхээ аль нэгийг солих шаардлагатай эсэхийг тодруулсан. Үүний нэгэн адил хөтөлбөрт хамрагдаагүй иргэдээс өөрт байхгүй ямар туслах бүтээгдэхүүний хэрэгцээ байгаа эсэхийг лавласан.

Дэмжлэгт хөтөлбөрт хамрагдаж буй иргэдийн 26% нь хангагдаагүй хэрэгцээтэй гэсэн бол ХБИ-ийн 22%-д мөн хангагдаагүй хэрэгцээ бий гэж хариулжээ. Эдгээр статистик мэдээллийг хэрэгцээ шаардлага хангагдаагүй иргэдийн ТТ-ийн хэрэгцээг үнэлэх замаар нарийвчлах боломжтой. ТТ шаардлагатай иргэд нь ТТ ашиглаж буй эсвэл шаардлагатай хэмээн хариулсан оролцогчид болно.

ХБИ-ийн 34% нь ТТ шаардлагатай (энэ хувь нь 2016 оны үр дүнтэй ижил) байгаагаас 51% нь хөдөлгөөний хүнд хэлбэрийн бэрхшээлтэй, 27% нь харааны, 26% нь сонсголын, 16% нь хэл ярианы, 25% нь оюун санааны, 32% нь мэдрэмж мэдрэхүйн бэрхшээлтэй байна. ТТ шаардлагатай иргэдийн гуравны хоёр хувьд (66%) хангагдаагүй хэрэгцээ байна. Ийм өндөр хувьтай хангагдаагүй хэрэгцээ байгаа нь хөтөлбөрийн цар хүрээг өргөжүүлэх шаардлагатайг илтгэж байна (Зураг Зураг 10-ыг үзэх). Дээрх асуудлын үндсэн шалтгаануудыг мэдээллийн хомс буюу хүртээмжгүй байдал, хэрэгслийн төрлүүд байхгүй зэргээр тайлбарлаж болно.

Мөн түүнчлэн судалгааны үр дүнд ТТ олгогдсон иргэдийн 12% нь нөөцийг ашиггүй зарцуулсан, хэрэгцээг нарийвчлан үнэлээгүй хэмээн хариулсныг анхаарч үзэх шаардлагатай.

Зураг 10: ТТ-ийн хангагдаагүй хэрэгцээний хувь, ялгаатай бүлгүүдээр

Эх үүсвэр: Утсаар авсан судалгааны мэдээлэлд үндэслэсэн тооцоолол

5 Үйлчилгээний чанар, сэтгэл ханамж

5.1 Үйлчилгээний чанар

Судалгаанд оролцогчдоос хамгийн чухал гурван бүтээгдэхүүний талаар буюу тэдгээр бүтээгдэхүүний эх үүсвэр, хэрхэн олж авсан, хэрэв хувиараа худалдаж авсан бол ямар өртөгтэй байсан зэрэг асуултуудаар тодруулсан.

Ахмад настангуудийн 64% нь нийгмийн халамжийн сангаас хөнгөлөлттэй үнээр туслах хэрэгслүүдийг худалдан авсан бол ХБИ-ийн хувьд энэ нь 44%, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдэд 22% (гэхдээ энэ бүлэгт маш цөөхөн ажиглагдсан) байна. ХБИ-ийн хувьд бүтээгдэхүүнийг хувийн байгууллага, эмнэлгээс авах нь түгээмэл байна. Ялангуяа, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн 77% туслах хэрэгслүүдийг хувийн байгууллагаас авсан талаар хариулжээ.

Зураг 11: Туслах хэрэгслийн эх үүсвэр

Туслах хэрэгслийн үнэ төлбөрийн хувьд ахмад насны бүлэг нийгмийн халамжийн сангийн хөнгөлөлттэй үнээр ихэвчлэн худалдан авсан (72%) байхад 8% нь хамаатан садан (магадгүй өөрийн үр хүүхэд), эсвэл найз нөхдийн тусламжтайгаар авсан байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хоёр иргэн тутмын нэг нь (55%) тусгай хэрэгслийг нийгмийн халамжийн сангаас хөнгөлөлттэй үнээр авсан, харин 27% нь өөрсдөө бүрэн төлсөн байхад хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн хувьд мөн ойролцоо түвшинд буюу 25% байна. ТТ-ийг хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүд хувийн байгууллагаас авсан хэдий ч тал нь нийгмийн халамжийн сангаас мөн хөнгөлөлт эдэлсэн байна. Туслах хэрэгслийг хаанаас хүлээн авсан талаарх асуултад оролцогчдын ихэнх нь нийлүүлэгч байгууллага буюу ХХҮЕГ-ын гэрээт байгууллагуудыг хувийн байгууллага хэмээн будилж байсныг энд тэмдэглэх нь зүйтэй. Сонсголын бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн хувьд ар гэр нь тусгай хэрэгсэлд илүү төлбөр зарцуулдаг байна.

Бүтээгдэхүүний үнэлгээ, ашиглах зааварчилгаа

Иргэн протез хийлгэх шаардлагатай бол тухайн аймаг, дүүргийн эрүүл мэндийн байгууллагын эмнэлгийн комиссоос, ортопедийн хэрэгсэлтэй бол аймаг, нийслэлийн нэгдсэн эмнэлэг, эрүүл мэндийн төвийн нарийн мэргэжлийн эмч, эмнэлгийн эмчийн тодорхойлолтыг, түүнчлэн өөрийн сум, тосгоны эрүүл мэндийн төвийн ерөнхий эмчийн тодорхойлолт заавал авна.

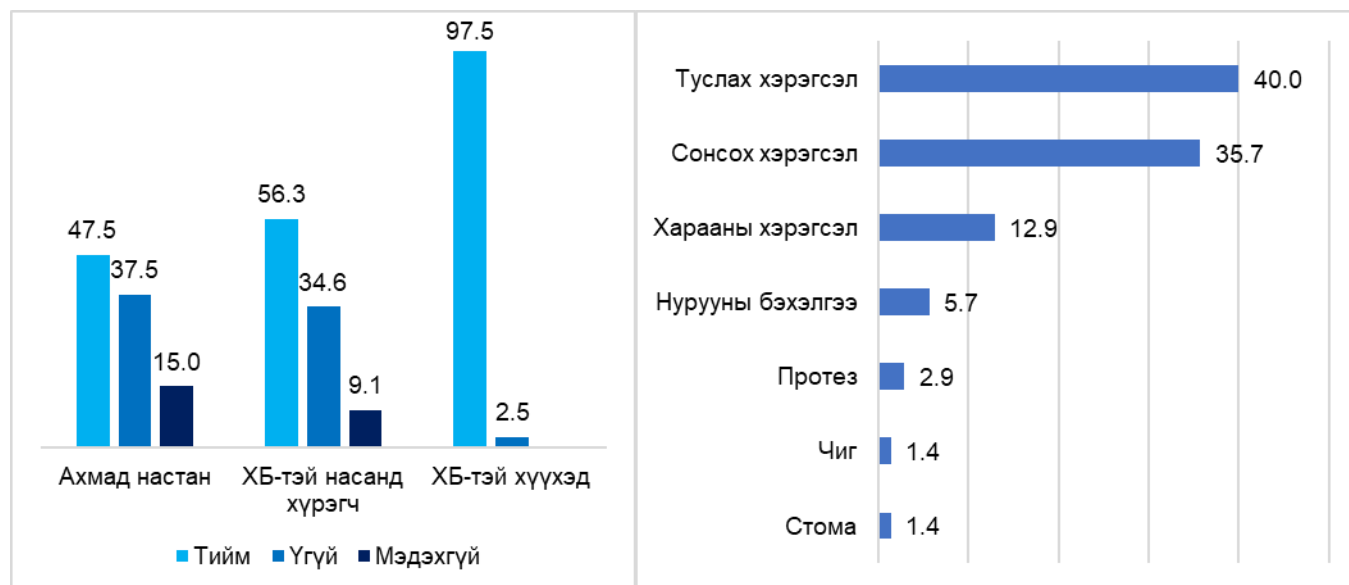
Мөн ханган нийлүүлэгч байгууллагуудтай байгуулсан гэрээнд иргэдэд протез, ортопед, туслах хэрэгслийг хэрэглэх зааварчилгааг нарийвчлан гаргаж өгөх талаар тодорхой заасан.

Бүтээгдэхүүний үнэлгээний тухайд нийт иргэдийн 53 хувь нь мэргэжлийн эмчийн заавар зөвлөгөөгөөр бүтээгдэхүүний үнэлгээг хийлгүүлсэн байхад 39 хувь нь огт хийлгээгүй, 8 хувь нь ийм үнэлгээ хийх шаардлагатай талаар ойлголт мэдээлэлгүй байна. Энэ тохиолдолд протез, ортопед хийлгэсэн иргэд нарийн мэргэжлийн эмчийн тодорхойлолт авдаг бөгөөд туслах хэрэгсэл авсан иргэд үзлэгт хамрагдах шаардлагагүй. Бүтээгдэхүүний үнэлгээг ахмад настнуудын хувьд бага буюу 47.5%, хөгжлийн бэрхшээлтэй насанд хүрэгчдийн дунд 56%, харин ялангуяа хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн дунд (97%) өндөр хийсэн байна.

Бүтээгдэхүүнийг худалдан авсан иргэдийн 21% нь сургалтад хамрагдаж, хэрхэн хэрэглэх талаар зааварчилгаа авсан байна. Сургалтад хамрагдсан иргэдийн 93% нь хэрхэн ашиглах зааварчилгаа авсан бол 7% нь анхан шатны сургалтанд хамрагдсан байна.

Сургалтаар иргэдийн 40%-д туслах хэрэгслээр, 36%-д сонсголын аппарат, 13%-д харааны бэрхшээлтэй иргэдийн хэрэглээний талаар зааварчилгаа өгсөн байна.

Зураг 12: Эрүүл мэндийн ажилтны үнэлгээгээр хөтөлбөрт хамрагдагсдын төрөл, бүтээгдэхүүний төрлөөр хамрагдсан сургалтыг тодорхойлох нь (%)

Протез, ортопедийн тусгай хэрэгслийг нийгмийн халамжийн сангаас хөнгөлөлттэй үнээр олгодог бөгөөд ахмад настанд 5 жилд нэг удаа, хөгжлийн бэрхшээлтэй насанд хүрэгчдэд 3 жилд нэг удаа, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд тоног төхөөрөмж нь тохирохгүй бол солихыг зөвшөөрдөг. ТТ хэрэглэж буй иргэдийн 65 хувь нь нийгмийн халамжаас тодорхой хэмжээний хөнгөлөлт эдэлжээ.

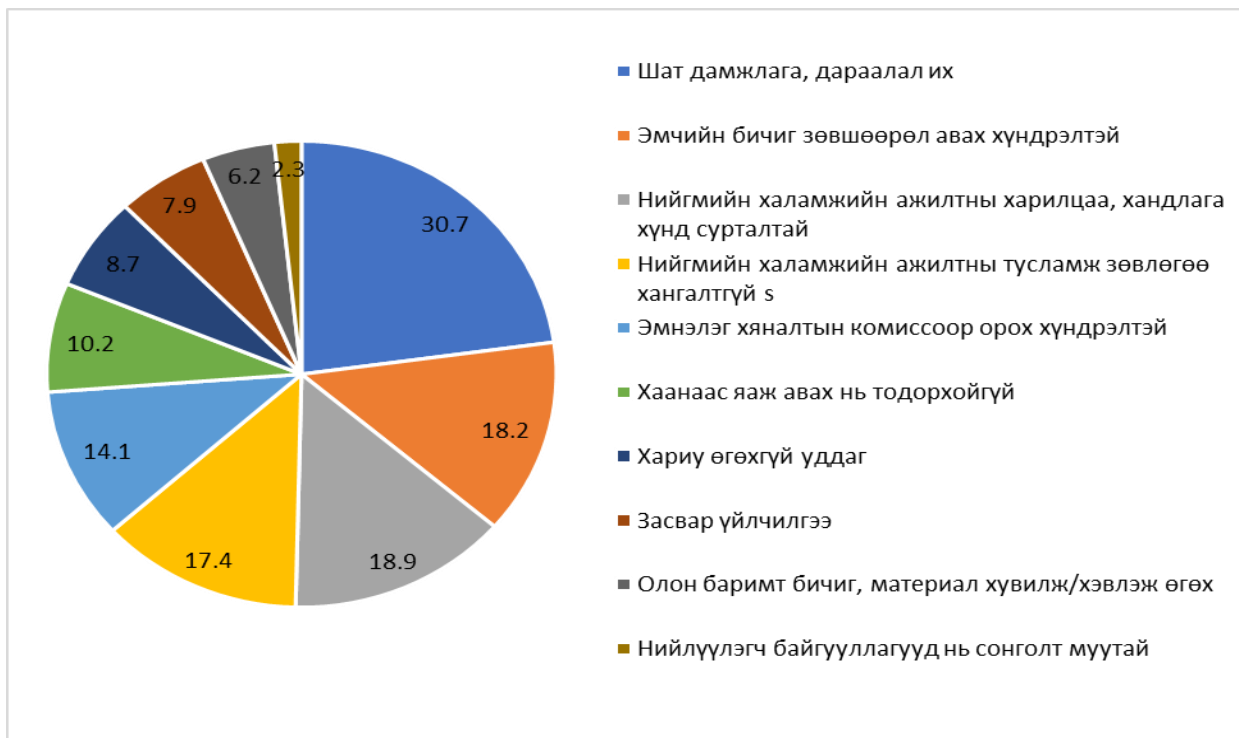
Нийгмийн халамжийн сангаас хөнгөлөлттэй үнээр туслах хэрэгслийг авахад хэр хугацаа зарцуулдаг талаарх асуултад ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд 1 сар хүртэлх хугацаа гэж хариулсан бол хөгжлийн бэрхшээлтэй 10 насанд хүрэгчдийн 2 нь 1-ээс 3 сар хүртэлх хугацаа шаардагддаг гэж хариулсан байна.

Хүндрэл бэрхшээлүүд

Санал асуулгад оролцсон 10 хүн тутмын нэг нь уг бүтээгдэхүүнийг авахад хүндрэлтэй гэж хариулсан ба хувийн байгууллагаас болон нийгмийн халамжийн сангаас хөнгөлөлттэй үнээр ТТ-ыг олж авах нь “төвөгтэй” гэж цөөхөн хүн хариулсан байна.

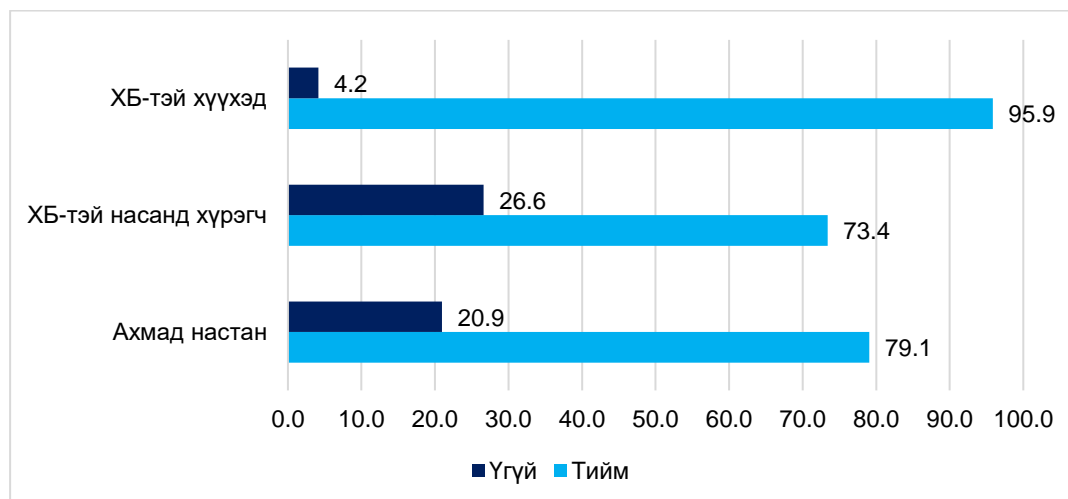
Хүндрэл бэрхшээлийн талаар мэдээлсэн иргэдийн 31% нь олгох үйл явцыг хэтэрхий хүнд сурталтай гэж үнэлсэн байна. Өөрөөр хэлбэл, нийгмийн халамжийн сангаас хөнгөлөлттэй үнээр протез, ортопед, тусгай хэрэгслийг авахад олон шат дамжлагад маш их хүндрэлийг туулдаг, тухайлбал, эмнэлгийн комиссын эмчийн тодорхойлолт авч, дараа нь материалыг тухайн хороо/сумын халамжийн мэргэжилтэнд өгөх, нийлүүлэгч байгууллагаас төлбөрийн баримт, нэхэмжлэх авах зэрэг үе шатуудыг дурдаж болно.

Зураг 13: Бүтээгдэхүүний үнэлгээнд тулгардаг бэрхшээлүүд

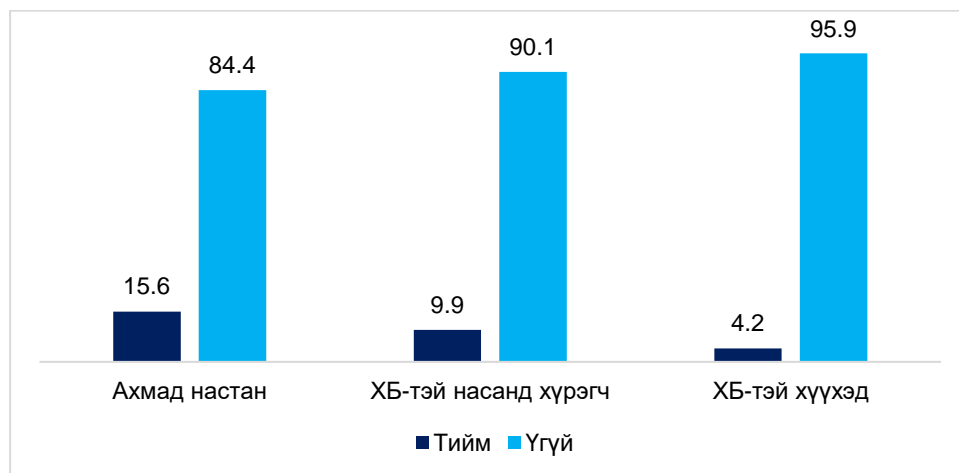
Хөнгөлөлттэй үнээр тусгай хэрэгслийг худалдан авсан иргэдийн ихэнх нь буюу 78% нь бүтээгдэхүүн нь тэдний хэрэгцээг хангадаг гэж хариулсан бол үлдсэн 22% нь асуудалтай гэж мэдэгджээ. Ахмад настнуудын 21%, хөгжлийн бэрхшээлтэй насанд хүрэгчдийн 26.6%, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн 4.2% нь бүтээгдэхүүн нь тэдний хэрэгцээг хангаж чадахгүй байна гэж хариулсан байна (Зураг 14-ийг үзэх). Үүний шалтгааныг "чанар муутай" (5%), "эвдэрсэн" (29%), "биед таарахгүй" (22%) болон бусад шалтгаанууд (сонсголын аппарат дууссан, зай маш хурдан дуусдаг, дуу чимээ ихтэй, тэргэнцрийн дугуй муу, хуучирсан, ашиглахад хэцүү) хэмээн дурджээ.

Зураг 14: Туслах хэрэгслүүд иргэдийн хэрэгцээг хангаж байгаа эсэх?

Туслах хэрэгсэлтэй ихэнх иргэд түүнийгээ ашиглах хандлагатай байдаг хэдий ч ялангуяа ахмад настнуудын дунд олгосон туслах бүтээгдэхүүний ядаж нэгийг нь хэрэглэдэггүй тохиолдол байдаг гэжээ (Зураг 15-ыг үзэх). Ахмад настнуудын ихэвчлэн хэрэглэдэггүй зүйлсэд тэргэнцэр, таяг, сонсголын аппарат, нүдний шил багтаж байгаа бөгөөд хөгжлийн бэрхшээлтэй насанд хүрэгчдийн дунд тэргэнцэр нь биед тохиромжгүй, дугуй нь амархан гэмтдэг, ихэвчлэн чанар муутай байдаг тул тэргэнцэр хэрэглэдэггүй гэсэн байна. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн хувьд тусгай хэрэгслийг ашиглахгүй байх тохиолдол цөөн байдаг ч энэ нь алхагч болон алхахад туслах хэрэгсэлд голдуу тохиолддог байна.

Зураг 15: Олгосон бүтээгдэхүүнийг ашигладаггүй кейсийн хувь

Судалгаанд хамрагдсан гурван иргэний нэг нь өөрсдийн нөөц бололцоогоор туслах бүтээгдэхүүн худалдаж авсан бөгөөд ихэнх тохиолдолд 100,000 хүртэл төгрөг зарцуулсан байна. Харин хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн хувьд зардал нэлээд өндөр байна. Ахмад настнууд тэргэнцэр, дижитал сонсголын аппарат, шүдний протез, хиймэл үе зэрэгт илүү их мөнгө зарцуулсан байхад хөгжлийн бэрхшээлтэй насанд хүрэгчид тэргэнцэр, дижитал сонсголын аппарат, нүдний шил, контакт линз, протез зэрэгт илүү их мөнгө зарцуулжээ. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүд хувийн зардлаар дижитал сонсголын аппарат, тэргэнцэр, дунгийн суулгац худалдаж авсан байна. Нийгмийн халамжийн сангаас хямдруулж буй дижитал сонсголын аппаратын үнэ 500,0 мянган төгрөг байгаа хэдий ч зах зээлийн үнэ жил ирэх тусам нэмэгдэж, ялангуяа бага насны хүүхдэд таарсан чанартай сонсголын аппарат илүү үнэтэй байна.

Зураг 16: Бүтээгдэхүүн, түүний онцлогт зарцуулсан дүн

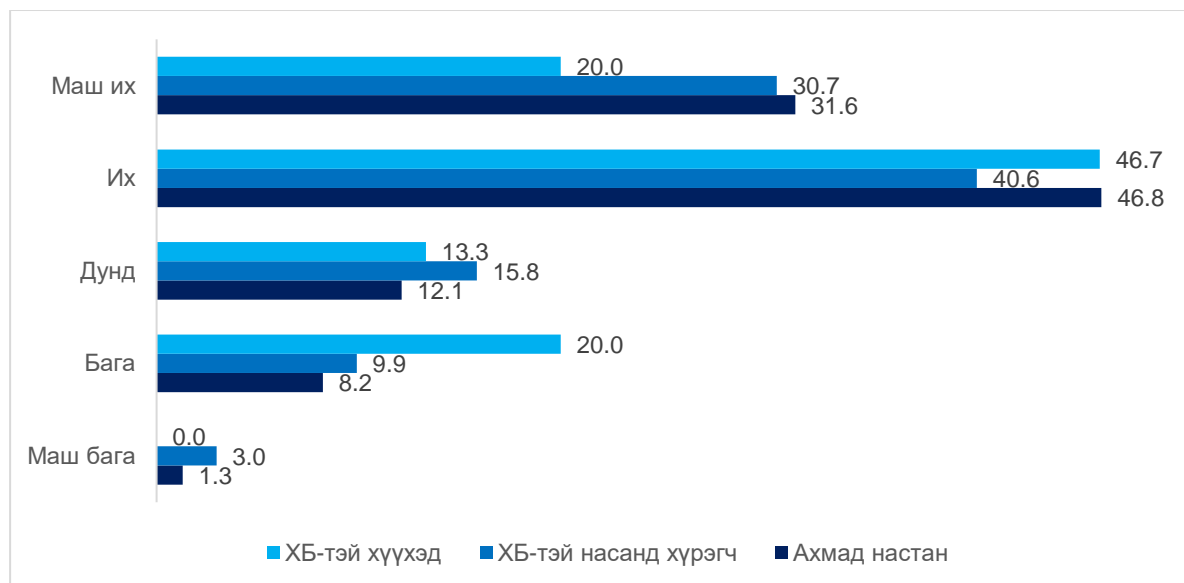
5.2 Сэтгэл ханамж

Туслах бүтээгдэхүүн, хамрагдсан үйлчилгээндээ сэтгэл ханамжтай байгааг үнэлэх шаардлагатай.

Бүтээгдэхүүний сэтгэл ханамж

Бүх бүлгүүдэд ихэнх хүмүүс туслах бүтээгдэхүүнд сэтгэл хангалуун байгаа эсвэл маш их сэтгэл хангалуун байгаагаа дурдсан хэдий ч хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн дунд сэтгэл хангалуун бус хүмүүсийн хувь өндөр байна (Зураг 17-г үзэх). Сэтгэл ханамжгүй байгаа нь амархан хугарч, гэмтдэг хэрэгсэл, болон бие махбодид тохирохгүй хэлбэр, хэмжээ нь өвдөлт, таагүй байдал үүсгэдэг зэрэг асуудлуудтай холбоотой гэжээ.

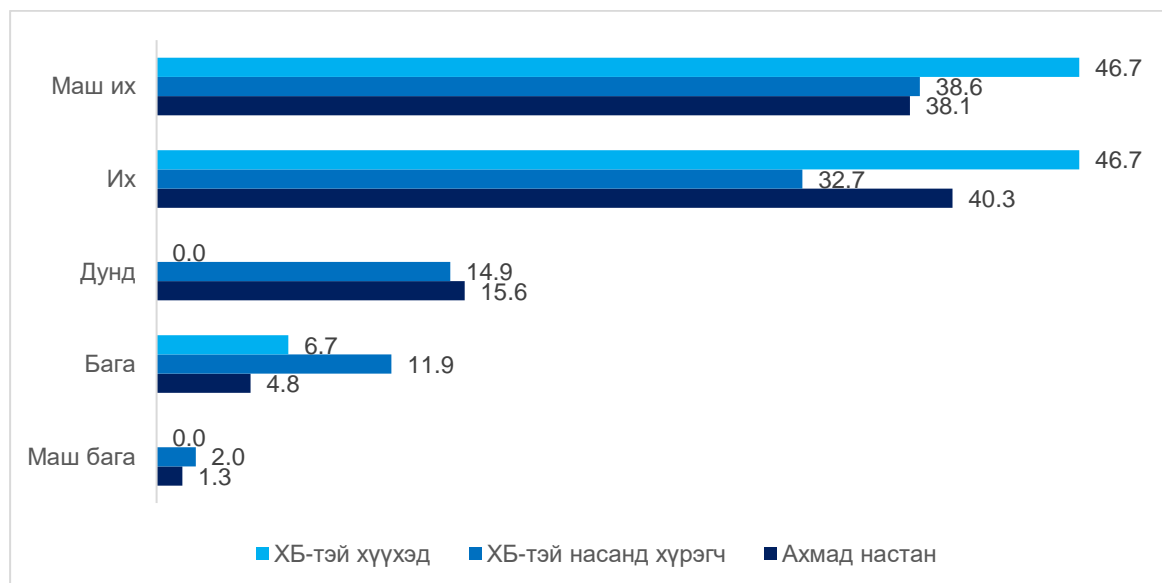
Зураг 17: Бүтээгдэхүүний сэтгэл ханамж (ангилал тус бүрд нийт = 100)

Үйлчилгээний сэтгэл ханамж

Нийгмийн халамжийн сангаас ТТ-ийн нөхөн олговор/хөнгөлөлттэй үнээр авах үйлчилгээний сэтгэл ханамж ерөнхийдөө эерэг боловч хөгжлийн бэрхшээлтэй насанд хүрэгчдийн дунд сэтгэл ханамжгүй байдал харьцангуй өндөр байгааг ахин онцолж байна (Зураг 18-ыг үзэх). Сэтгэл ханамжгүй байдал нь хүнд сурталтай үе шатууд, нөхөн олговрын процесс удаашрах, үйлчилгээний чанар муу зэрэг олон шалтгаанаас үүдэлтэй байна.

Зураг 18: Үйлчилгээнд сэтгэл ханамжтай иргэдийн хувь (ангилал тус бүрд нийт = 100)

Бүтээгдэхүүний засвар үйлчилгээний талаарх сэтгэл ханамж

Бүтээгдэхүүний арчилгаа, засвар үйлчилгээнд үзүүлсэн дэмжлэгийг тодруулахад иргэдийн 10 орчим хувь нь бүтээгдэхүүнийг хүлээн авснаас хойш засвар үйлчилгээ хийлгэсэн гэж хариулжээ. Нийгмийн халамжийн сангаас хөнгөлөлттэй үнээр бүтээгдэхүүн нийлүүлэх байгууллагуудын жагсаалтыг ХНХҮЕГ-аас жил бүр баталж, сонгогдсон байгууллагатай гэрээ байгуулсны үндсэн дээр тухайн жилийн бараа бүтээгдэхүүнийг нийлүүлэх эрхтэй болдог. Гэрээнд үнэ төлбөргүй засвар үйлчилгээ хийх, нэг жилийн баталгаат хугацаа олгох талаар заасан байдаг.

6 Нийлүүлэгч байгууллагууд

Засгийн газрын 2021 оны 363 дугаар тогтоолын дагуу нийгмийн халамжийн сангаас олгох протез, ортопед, тусгай хэрэгслийн шинэчилсэн жагсаалт, жишиг үнийг баталсан. Үүний дагуу ХНХҮЕГ-ын даргын 2022 оны дөрөвдүгээр сарын 12-ны өдрийн тушаалаар ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан протез, ортопед, тусгай хэрэгслийн захиалга, нийлүүлэлтийн чиглэлээр 42 байгууллагатай хамтран ажиллаж байна. Эдгээрээс баруун бүсэд 5, хангайн бүсэд 8, төвийн бүсэд 2, Улаанбаатар хотод 27 нийлүүлэгч байгууллага гэрээтэй ажиллаж байна. 2021 онд зүүн бүсэд 1 нийлүүлэгч байгууллага үйл ажиллагаа явуулж байсан бол 2022 онд тус бүсэд ямар ч байгууллага үйл ажиллагаа явуулаагүй.

Зураг 19: Протез, ортопед, тусгай хэрэгслийн нийлүүлэгч байгууллагууд, бүс нутаг, аймгуудаар

Ахмад настан, ХБИ-ийн хувьд дотоод болон гадаадад үйлдвэрлэсэн протез, ортопед, тусгай хэрэгслийг гадаад орнуудаас захиалах, дотооддоо үйлдвэрлэдэг байгууллагуудыг ялгаатай авч үзэж байна. Дотоод, гадаадын нийт 42 нийлүүлэгч байгууллага дотоод болон гадаад орнуудын ортопедийн хэрэгслийг захиалж нийлүүлдэг бол 13 нийлүүлэгч байгууллага протез, ортопедийн хэрэгслийг дотооддоо тохируулан захиалж нийлүүлж байна. Нийлүүлэгч байгууллага нь дотоод, гадаадын нийт 65 нэр төрлийн ортопед, тусгай хэрэгсэл нийлүүлж байна. Дотооддоо захиалгаар хийгддэг протез, ортопедийн 15 төрлийн хэрэгсэл бий.

Нийлүүлэгч байгууллагын судалгааг Улаанбаатар хотын 8 нийлүүлэгч байгууллага, хөдөө орон нутгийн 7 ханган нийлүүлэгчийг хамруулан чанарын судалгааны аргаар гол мэдээлэгчтэй ярилцлага хийсэн. Судалгаанд хамрагдсан ханган нийлүүлэгчдийг сонгохдоо бүс нутгийн төлөөлөл, бараа, бүтээгдэхүүний нэр төрлийг шалгуур болгон ашигласан.

Нийлүүлэгч байгууллагад тавигдах стандарт:

Нийлүүлэгч байгууллагууд олон улсын ISO:9001 стандартыг хангасан бичиг баримттай бүтээгдэхүүн импортлодог. Нэн ялангуяа сонсголын аппаратын хувьд олон улсын стандарт тодорхой байдаг бол тэргэнцэр нь хэр жинтэй болохыг заасан байдаг.

*Нийлүүлсэн бүтээгдэхүүнүүдийг ISO:9001 стандарт хангасан баримт бичгийн хамт нийлүүлдэг.*⁵

*Стандарт байдаг. Үйлдвэрээс нь стандартын дагуу үйлдвэрлэсэн чанарын гэрчилгээтэй.*⁶

Дотооддоо протез, ортопедийн тоног төхөөрөмж нийлүүлдэг байгууллага нь 66 жилийн түүхтэй "Сэргээн засалт, сургалт үйлдвэрлэлийн төв" төрийн өмчит протезийн үйлдвэр бөгөөд үйлдвэрлэл нь Монгол Улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн стандартын дагуу үйл ажиллагаа явуулж байгааг дурдав. Олон улсын стандартад нийцсэн үйл ажиллагаа явуулахаар Стандарт хэмжил зүйн газраас зөвшөөрөл авах Ажлын хэсэг байгуулсан. Монгол Улсад төрийн өмчит протезийн нэг үйлдвэр, нэг хувийн үйлдвэр байдаг.

Материалын хувьд хэрэглэгчийн биед тохирсон хөнгөн металл, харшил өгөхгүй, чийг шингээх ISO:9001 стандартад нийцсэн материалыг захиалж авдаг.

*Хөнгөн металлаар хийсэн байх ёстой гэсэн стандарт бий.*⁷

*Авч явахад авсаархан, хүний биед тохиромжтой гэх мэт.*⁸

*Арьс ширийг ихэвчлэн хэрэглэдэг учраас хүний биед хоргүй, амьсгалдаг гэх мэт стандартууд бий.*⁹

*Монголд сонсголын аппарат суурилуулах эмчилгээ, сувилгааны стандарт бий.*¹⁰

*Амьсгалах, чийг шингээх зэрэг материалд тавигдсан стандартууд байдаг.*¹¹

Монгол Улсад байгаа ортопедийн болон тусгай хэрэгсэл олон улсын стандартад нийцэж байгаа эсэх, ISO стандартад нийцүүлэх шаардлагатай эсэхийг тодруулахад судалгаанд хамрагдсан ханган нийлүүлэгчдийн дийлэнх нь шаардлага хангасан гэж хариулсан байна. Түүнчлэн Монгол Улс үйлдвэрлэгч биш учраас олон улсын стандартыг дагаж мөрдөхийн тулд үйлдвэрлэгч, нийлүүлэгч улсууд олон улсын ISO 9001 стандартын шаардлагад нийцсэн байх ёстойг тэд нэмж дурджээ. Олон улсын стандартын дагуу илүү чанартай бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэдэг гэж тэд тайлбарлав.

Зарим нийлүүлэгч байгууллагуудын хувьд техник технологи, хийц загвар нь хоцрогдсон гэх мэт шалтгаанаар хиймэл эрхтэнүүд олон улсын стандартад нийцэхгүй байгааг дурдаж байв. Сонсголын аппаратын хувьд акустик техникч, сонсгол судлаачийн тогтоосон олон улсын стандарт байдаг.

Олон улсын стандартыг мөрддөг ч техникийн асуудал, тоног төхөөрөмжийн доголдол бага сага гардаг, улсын хэмжээнд 2 үйлдвэр үйл ажиллагаа явуулж байгааг дурдсан. Тиймээс шаардлагатай бүтээгдэхүүнийг нийлүүлэхэд цаг хугацаа шаардагддаг байна.

Нийлүүлэгч байгууллагуудын хувьд стандартын шаардлага хангасан бүтээгдэхүүн нийлүүлж байна. Зарим байгууллага чанаргүй бараа бүтээгдэхүүн нийлүүлж, иргэдийг хохироож, нийлүүлж буй бүтээгдэхүүний талаар мэдээлэл, сургалт явуулахгүй байх тохиолдол гарч байна. Цаашид стандартыг сайжруулахын тулд илүү чанартай бүтээгдэхүүн нийлүүлэхэд төсөв хүрэлцэхгүй байгааг дурдаж байв.

⁵ Орхон аймаг, Шижир Цацраг ХХК-тай хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

⁶ СБД, ЭМЖЖ-тэй хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

⁷ Билгийн Сан ХХК-тай хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

⁸ Дунд-Бүрэн ХХК-тай хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

⁹ Хөгжлийн Бэрхшээлтэй Хүүхдийн Сэргээн Засах, Хөгжлийн Төвтэй хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

¹⁰ СБД, ЭМЖЖ-тэй хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

¹¹ БГД, Эрхэм Чанар ХХК-тай хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

*Нийлүүлэгч байгууллагууд шаардлагатай стандартыг дагаж мөрддөг. Зарим чиглэлээр сайжруулах шаардлагатай байна. Жишээлбэл, таягны резин нь хурдан элэгддэг.*¹²

*Стандартыг сайжруулах шаардлагатай гэж үзэж байгаа. Үйлдвэрээс алдаатай бүтээгдэхүүн гаргахгүйн тулд сайжруулалт хийх ёстой. Монголын бүх ханган нийлүүлэгчид ижил төрлийн бүтээгдэхүүн оруулж ирж байна. Гэтэл Япон улсаас сайн чанартай бүтээгдэхүүн оруулж ирвэл үнэ нь хоёр дахин нэмэгддэг. Энэ асуудлыг ХНХЯ, ХНХҮЕГ нэг мөр шийдвэрлэх ёстой.*¹³

*Зарим ханган нийлүүлэгчид хэт их ашиг олохын тулд чанаргүй тоног төхөөрөмж нийлүүлж, иргэдийг хохироодог. Мөн нийлүүлсэн тусгай хэрэгслийн талаар мэдээлэл, сургалт явуулахгүй байх тохиолдол гарсан. Харин нийлүүлж буй бараа, бүтээгдэхүүний талаар сургалт, зааварчилгаа өгөхдөө ханган нийлүүлэгчид хариуцлагатай байх шаардлагатай. Дээрээс нь үүнийг хянах хэрэгтэй.*¹⁴

*Байгаа төсөв нь сайжруулах боломж олгодоггүй.*¹⁵

Тусгай хэрэгслийн тохируулга, засвар үйлчилгээ

Судалгаанд хамрагдсан үйлчилгээ үзүүлэгчдийн дийлэнх нь тусгай хэрэгслийн засвар үйлчилгээ хийдэггүй ч өөрсдийн хүчин чадлаараа тухайлбал, нүдний шилний боолтыг чангалах гэх мэт бага зэргийн засвар хийдэг. Харин ямар нэгэн гэмтэл гарсан тохиолдолд орлуулах бүтээгдэхүүнээр сольж, тусгай хэрэгсэл ашиглах талаар зөвлөгөө, мэдээлэл өгдөг. Протезийн үйлдвэрийн хувьд гэмтэл гарсан тохиолдолд засвар үйлчилгээ үзүүлж, бүтээгдэхүүнээ хэрхэн зөв хэрэглэх талаар байнга зөвлөгөө, мэдээлэл өгдөг гэжээ.

Протез, ортопедийн бүтээгдэхүүн нь хэрэглэгчийн биед тохирсон байх ёстой. Мөн бүтээгдэхүүн бэлэн болсны дараа хэрэглэх зааврын хамт биед тохирсон тохируулга хийдэг. Харин тусгай зориулалтын тоног төхөөрөмжийг шууд нийлүүлдэг тул зарим тохиолдолд эвдэрсэн, биедээ таарахгүй байх зэрэг асуудал гардаг хэдий ч энэ асуудал маш ховор тохиолддог гэдгийг ханган нийлүүлэгчид тайлбарлав.

Манай улсад протез, ортопед, туслах хэрэгслийн төрөлжсөн болон ханган нийлүүлэгч байгууллагад засварын төв, засварын нэгж байдаггүй.

*Бид эвдэрсэн бүтээгдэхүүн хэрэгслийг засварлах үйлчилгээ үзүүлдэг. Зарим бүтээгдэхүүний засвар үйлчилгээ төлбөртэй, зарим нь үнэ төлбөргүй байдаг. Солих үйлчилгээтэй холбоотой бага зэргийн гэмтэл гарсан тохиолдолд засвар үйлчилгээ үнэ төлбөргүй хийгддэг. Иргэд бүх төрлийн асуудалтай тулгардаг, хүний гар хөл ургах боломжгүй учраас сар, жил бүр ирдэг.*¹⁶

*Үйлчлүүлэгчид бүхий л төрлийн засвар үйлчилгээ хийхээр буцаж ирдэг. Ортопед, тусгай хэрэгсэлд 1 жилийн баталгаа өгөх нь үндэслэлтэй. Гэтэл хэвтэрт байгаа иргэдэд хөтөвч, тэргэнцэр гэх мэтэд бүтэн жилийн баталгаа гаргах хэцүү. Энэ бол бүтээгдэхүүний хадгалах хугацаа юм. Гэсэн хэдий ч ихэнх нь резинэн хугарсан гэх мэт жижиг асуудлуудаар буцаж ирдэг бөгөөд тэдгээрийг сольж болно.*¹⁷

¹² Дунд-Бүрэн ХХК-тай хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

¹³ Грийн Мапле ХХК-тай хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

¹⁴ Монголын хараагүйчүүдийн үндэсний холбооныхонтой хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

¹⁵ ЭМЖЖ-тэй хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

¹⁶ УБ, Эрхэм Чанар ХХК-тай хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

¹⁷ Орхон аймаг, Шижир Цацраг ХХК-тай хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

Сайн чанарын протез, ортопед, тусгай хэрэгсэл нийлүүлэхийн тулд юу хийх вэ?

Бүтээгдэхүүний чанарыг сайжруулахын тулд юу хийх шаардлагатай талаарх асуултын хариултанд ортопедийн болон тусгай хэрэгсэл, протезийн хүртээмжийг сайжруулах, нөхөн олговор олгох боломжтой туслах хэрэгслийн жагсаалт, нийлүүлсэн тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээнд үнэлэлт дүгнэлт өгөх, туслах хэрэгслийн чанарыг сайжруулах шаардлагатай байгааг онцолсон байна. Стандартыг сайжруулах шаардлагатай гэж үзэж байгаа ч иргэд чанартай бүтээгдэхүүний өндөр үнийг төлж дийлэхгүй байна. Ийм үйлдвэрлэлийг Монголд бий болгох боломжтой эсэхийг сайтар судлах хэрэгтэй гэж тэд нэмж хэлэв. Мөн хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдэд мэргэжлийн боловсон хүчний дэмжлэг хэрэгтэй байна.

ХБИ-дэд зориулсан протез, ортопед, туслах хэрэгслийг тэдний бие махбодын үнэлгээ, хэмжээнд тохирсон байх нь чухал юм. Үүнтэй холбогдуулан мэргэшсэн техникч бэлтгэх нь нэн тулгамдсан асуудал юм. Мөн үйлчилгээнд хамрагдаж буй иргэд жагсаалтад байгаа хэрэгсэл бүгдийг нь худалдаж авах шаардлагагүй, харин өөрт тохирсон, чанартай бүтээгдэхүүн авах нь хамгийн чухал.

*Монголд үйлдвэр хэрэгтэй байна. Түүхий эд байгаа нөхцөлд ортопед, тусгай тоног төхөөрөмжийг Монголд үйлдвэрлэх боломжтой. Жишээлбэл, бид хиймэл/хиймэл арьсаар биш нэхийтэй суудлыг хийж болно. Мөн бид тоног төхөөрөмж, машин механизмыг импортоор оруулж, тэргэнцэр хийх боломжтой. Хамгийн бэрхшээлтэй асуудал бол түүхий эд, гэхдээ бүгдийг нь Хятадаас импортлох боломжтой. Ийм бодлого байгаа бол нэг байгууллага ч хийж болно. Гэхдээ энэ нь хэр их өртөг зардалтай вэ? Тийм учраас төрийн дэмжлэг, ХНХЯ-ны дэмжлэг байх ёстой гэж бодож байна. Ийм байхад дээрх 40 байгууллагын мөнгө гадаад зах зээл рүү урсахгүй. Бүх байгууллага нэг стандартаар нэг үйл ажиллагаа явуулна гэсэн үг.*¹⁸

*2.2 сая төгрөгийн үнэтэй, чанар сайтай тэргэнцэр оруулж ирвэл өнөөдрийн иргэдийн худалдан авах чадвар муу байна. Зарчмын хувьд ортопед, протезийг хөгжүүлж чадвал хүн болгонд болон хэрэглэж байгаа хүмүүст маш хэрэгтэй. Тэдний нийгмийн тэгш оролцоо хангагдаж бие даан амьдрах чадвартай болдог. Тиймээс энэ нөхөн сэргээх, протез, ортопедийн хэрэгсэл/технологийг хөгжүүлж чадвал ард иргэдэд үнэхээр ашигтай. Тэдний хэрэгцээ шаардлага нь гадаадад л байна, гэхдээ тэд төлж чадахгүй байна.*¹⁹

*Мэргэжлийн боловсон хүчин шаардлагатай байна.*²⁰

*Түүхий эд нь хангалттай, мэргэжилтнүүд нь сайн байх ёстой. Манай байгууллага Хятад руу 2 жилд нэг удаа мэргэжилтэн илгээдэг байсан бол одоо Covid-19-ийн улмаас түр зогсоогоод байна.*²¹

Олон улсын зах зээл дээрх үнэтэй харьцуулахад Засгийн газрын шинэчилсэн үнээр чанартай туслах тоног төхөөрөмж нийлүүлэх боломжтой эсэх

Тусгай хэрэгсэл нь хэрэглэгчдийн хэрэгцээг бүрэн хангаж буй эсэхийг лавлахад бүх ханган нийлүүлэгчид хангах бүрэн боломжтой гэдгээ илэрхийлсэн. Засгийн газраас шинэчлэн тогтоосон жишиг үнэ нь өнгөрсөн онтой харьцуулахад харьцангуй сайн чанартай бүтээгдэхүүн нийлүүлэх боломжийг олгож, нэлээд тооны ханган нийлүүлэгчид

¹⁸ БЗД, Грийн Мелл ХХК-тай хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

¹⁹ ЧД, Очир-Тулга Трэйд ХХК-тай хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

²⁰ БГД, “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн нөхөн сэргээх төв”-тэй хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

²¹ Эрхэм Чанар ХХК-тай хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

тоо өмнөх жилүүдтэй харьцуулахад чанартай бүтээгдэхүүн нийлүүлэх боломжийг нэмэгдүүлсэн.

Үнэн хэрэгтээ 2019 оноос хойш ханган нийлүүлэгч байгууллагын тоо цөөрсөөр байгаа нь шалгуур, тендерийн шаардлагуудыг чангатгаж байгаагийн илрэл болов уу. Харин сүүлийн үед валют, гаалийн хураамж нэмэгдсэнтэй холбоотойгоор бүтээгдэхүүний үнэ нэмэгдсэн талаар оролцогчид дурдаж байв. Тухайлбал, хүүхдийн тэрэгний үнэ нэмэгдсэнээр хүүхдэд яг тохирсон тэргийг импортлох боломжтой болсон. Гэсэн хэдий ч олон улсын зах зээл олон төрлийн бүтээгдэхүүнүүдээс манай иргэдэд ийм хувилбарыг ашиглахад боловсон хүчин, санхүүгийн боломж, зохицуулалт гэх мэт олон бэрхшээл тулгардаг. Үйлчлүүлэгчдийн амьдралын нөхцөл байдлаас шалтгаалж чанартай бүтээгдэхүүндээ төлөх үү, үнийн хөнгөлөлтийн хязгаарт багтаан сонголттой хийх үү гэсэн сонголттой тулгардаг гэжээ.

Ер нь иргэдийн хүсэл, хэрэгцээнд тулгуурлан үйл ажиллагаа явуулах шаардлагатай байна.²²

Сонсголын аппаратыг 500.000-18.000.000 төгрөг хүртэлх өргөн сонголттойгоор санал болгож байна. Тиймээс хүмүүс өөрсдөө сонголттой боломжтой.²³

Засгийн газраас тогтоосон үнэ нь иргэдэд бодитой хөнгөлөлт үзүүлж байгаа хэдий ч олон улсын зах зээлтэй харьцуулахад чанартай тусгай тоног төхөөрөмжийн үнэ хүрэхгүй байгааг ханган нийлүүлэгчдийн дийлэнх нь дурдаж байв.

Өмнөх жилүүдэд ч ийм л байсан, валютын ханш чангарч, гаалийн хураамж нэмэгдсэнээр асуудал улам л төвөгтэй болж байна. Сайн чанартай бүтээгдэхүүн авахад хэцүү байдаг.²⁴

Засгийн газрын шинэчилсэн тарифийг олон улсын зах зээлтэй харьцуулах аргагүй. Үнэлгээ өндөр байна. Манай байгууллагын хувьд жишиг үнэ бүхий заалт үр дүнтэй байж болно.²⁵

Стандарт үнэ нь олон улсын жишигт ойртохгүй бол чанаргүй бүтээгдэхүүн гарна. Манайх үйлдвэрт захиалга өгөхөд ийм сайн үзүүлэлттэй сайн тэрэг, хөл гар нь ингэж хөдөлдөг, сууж байхдаа ч орноосоо гулгаж суудаг гэх мэт олон сайхан сонголтуудыг санал болгодог. Гэсэн хэдий ч тусгай сайжруулалт хийгдсэнээр үнэлгээ нэмэгддэг. Хамгийн хямд 550 мянган төгрөгийн тэргэнцрийг оруулж ирэх, 250 мянган төгрөгийн хөнгөлөлттэй тэргэнцэр оруулж ирсэн ч тэргэнцрийг авах иргэн бараг байхгүй. Ер нь үйлчлүүлэгчид нь өвчтэй, зовсон, ядуу, чадваргүй хүмүүс учраас зөрүүг төлөх хүн бараг байхгүй. Яахав дээ, ах дүү, түшиг тулгууртай айлууд л зөрүүг нь төлөөд сайныг нь авдаг.²⁶

²² Монголын хараагүйчүүдийн үндэсний холбоотой хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

²³ ЭМЖЖ-тэй хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

²⁴ Ховд аймаг, Улаан Соёот ХХК-тай хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

²⁵ СБД, Нөхөн сэргээх төвтэй хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

²⁶ Очир Тулга ХХК-тай хийсэн гүнзгийрүүлсэн чанарын ярилцлагаас

7 Олон улсын баримт нотолгоо, кейс судалгаа

Олон улсын хэмжээнд туслах хэрэгслийн хүртээмж, санхүүжилтийн хувьд ихээхэн ялгаатай байдаг. Туслах технологийн талаарх сүүлийн үеийн олон улсын тайлангаас харахад дэлхийн гурван хүн тутмын нэг нь туслах технологи (нүдний шилийг оруулаад, 10 хүн тутмын 1 нь нүдний шилийг оруулаагүй) хэрэгцээтэй байна.²⁷ Хангагдсан хэрэгцээний хүрээ (шаардлагатай туслах хэрэгсэл хүртээмжтэй авах боломжтой иргэд) хамгийн бага нөөцтэй нөхцөлд 3%, хамгийн их нөөцтэй нөхцөлд 90% хүртэл байдаг. Хамгийн өндөр орлоготой улс орнуудад ч гэсэн өндөр өртөгтэй, хүртээмж багатай, дэмжлэг дутмаг байдаг нь бүх улс оронд нийтлэг байдаг сорилт хэвээр байна.²⁸

Бүх нийтэд нийтлэг үйлчлэх даатгалын эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээнд хамрагдах туслах хэрэгслийн хамрах хүрээ нь орлогын түвшнээс үл хамааран улс орнуудад ихээхэн ялгаатай байдаг. Хэд хэдэн хамрах хүрээний загваруудыг судалж үзсэн бөгөөд кейс тус бүрт бүтээгдэхүүнийг өмчлөгчтэй эсвэл өмчлөлгүйгээр (жишээ нь худалдан авах, зээлээр авах) нийлүүлж болно. Цаашилбал, хувийн эрүүл мэндийн даатгалд хамрагдах боломжтой иргэд нийтлэг эрүүл мэндийн даатгалын тогтолцооны санал болгож буй бүтээгдэхүүнээс гадна туслах хэрэгслийн санхүүжилт авах боломжтой.

ТТ-ийн хэрэгцээг хамрах загваруудыг дараах таван төрөлд ангилна.

Бүх нийтэд үйлчлэх даатгалын хамрах хүрээ: Хэрэглэгчээс нэмэлт төлбөргүйгээр нийтлэг эрүүл мэндийн даатгалаар шаардлагатай бүх туслах хэрэгслийг хамруулна. Нийтлэг үйлчлэх даатгалын хамрах хүрээ нь бодитой орших нь маш ховор бөгөөд ихэвчлэн билэгдлийн, алсыг чиглэсэн агуулгатай байдаг.

Хязгаарлагдмал даатгалын хамрах хүрээ: Хэрэглэгчийн зардлын тодорхой хэсгийг хамтран төлөх боломжтой, тохиролцсон эсвэл хязгаарлагдмал хэмжээгээр тодорхой бүтээгдэхүүнийг хамрах хүрээтэй даатгал. Өндөр орлоготой олон улс орон энэ ангилалд багтдаг.

Хөтөлбөрт тусгайлсан хамрах хүрээ: Хүн амын тодорхой бүлэгт хамаарах эсвэл төрөөс тодорхой тэтгэмж авдаг иргэдэд зориулсан бүтээгдэхүүнийг хамрах хүрээтэй даатгал. Дунд болон зарим өндөр орлоготой улс орнууд энэ ангилалд багтдаг.

Хувь иргэнд олгох тэтгэмж: Туслах бүтээгдэхүүний зардлыг хөгжлийн бэрхшээлтэй эсвэл хэрэгцээ шаардлагыг үнэлсэн иргэдэд олгох хувь иргэнд олгох тэтгэмжээр нөхөх хамруулна. Тодорхой бүтээгдэхүүн, үнийг нэрлээгүй байна.

Хүмүүнлэгийн тусламжийн зорилгоор хангах: Бүх нийтийн эрүүл мэндийн даатгалын хөтөлбөрөөс санхүүждэггүй, харин хүмүүнлэгийн байгууллагуудын тусламжийн хэрэгслийг ханган нийлүүлэх. Энэ төрлийн ханган нийлүүлэлт нь ерөнхийдөө эрүүл мэндийн даатгалын хамрах хүрээ хязгаарлагдмал, орлого багатай орнуудад ихэвчлэн хэрэгждэг.

7.1 Кейс судалгаа

Хамрах хүрээний загваруудын ялгааг харуулах, мөн улс орнуудын жишиг үнийн жагсаалтыг гаргахын тулд хоёр кейс судалгааг хийсэн (Хавсралт С ба D-ээс эдгээр кейс судалгааны талаар дэлгэрэнгүй мэдээлэл үзэх).

²⁷ Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага (2022). Туслах технологийн талаарх дэлхийн тайлан. Женев, Швецарь; 2022.

²⁸ ДЭМБ (2022) дээр дурдсан.

Канад (Онтарио, Манитоба)

Канад улс нь өндөр орлоготой холбооны ардчилсан орон учраас туслах технологийн ханган нийлүүлэлтийн асуудал мужийн харьяалалд хамаардаг. Үндэсний стратеги, бодлого байхгүй байгаа нь үндэсний хэмжээнд тэгш бус хүртээмжид хүргэдэг.

Канад улсын хамгийн том муж болох Онтариод хүн ам зүйн онцлогоос хамааран Туслах технологийн хөтөлбөрийн хүрээнд олон төрлийн туслах хэрэгслийг улсаас санхүүжилттэй, мөн үнэ төлбөргүй нийлүүлдэг. Энэ нь *Хязгаарлагдмал даатгалын* жишээ юм. Туслах технологийн хөтөлбөр нь орлогыг дэмжих, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг дэмжих тэтгэмж, хүүхдийн тэтгэмж авдаг иргэдэд батлагдсан зардлыг (хэрэгсэл тус бүрээр жишиг үнийн жагсаалт) 100% нөхөн олгодог. Эдгээр хөтөлбөрт хамрагдаагүй иргэд шаардлага хангасан зохих хэрэгслийн үнийн дүнгийн 25%-ийг төлөх үүрэгтэй. Зөвшөөрөгдсөн үнээс хэтэрсэн нэмэлт зардлыг (өөрөөр хэлбэл, даатгалд хамрагдаагүй хэрэгслүүд) хувь хүн хариуцна. Туслах технологийн хөтөлбөр нь тусгай хэрэгслийн батлагдсан үнийн жагсаалт, нийлүүлэгч байгууллагуудын жагсаалтыг гаргадаг бөгөөд зөвшөөрөгдсөн нийлүүлэгч байгууллагаас бусад байгууллагуудыг огт хамаарахгүй. Канадын тав дахь том муж болох Манитобад мужийн зээлд суурилсан системээр дамжуулан туслах технологийг нийлүүлэх бөгөөд илүү хязгаарлагдмал цар хүрээтэй байдаг. Мужийн засаг захиргаа ханган нийлүүлэгчидтэй шууд худалдан авах гэрээ байгуулж, хэрэгслийн өмчлөлийг эзэмшдэг тул үнийн жагсаалт баталдаггүй.

Франц

Франц улс нь эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг үндэсний хэмжээнд хуульчилсан өндөр орлоготой нэгдмэл үндсэн хуульт бүгд найрамдах улс юм. Франц улсад туслах технологийг хязгаарлагдмал хамрах хүрээнд батлагдсан үнийн жагсаалтын дагуу "l'Assurance Maladie" хэмээх эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний хөтөлбөрөөр ханган нийлүүлдэг. Энэ нь хязгаарлагдмал даатгалын хамрах хүрээний жишээ болно. Жагсаалт нь маш хязгаарлагдмал бөгөөд нас, нөхцөл байдлаас шалтгаалан хүртээмж тэгш бус байна. Мөн хувь иргэн нөхөн олговор нэхэмжлэхээс өмнө тусгай хэрэгслийг худалдан авах шаардлагатай байдаг нь тэгш бус хүртээмжийн асуудалд хүргэдэг. ХБИ-эд нөхөн олговрын сангаар дамжуулан, харин ахмад настнуудад хувийн тэтгэмжийн хөтөлбөрөөр дамжуулан нэмэлт санхүүжилт олгодог. Түүнчлэн Франц улсын иргэдийн 90 гаруй хувь нь хувийн эрүүл мэндийн даатгалд (mutuelles) хамрагддаг бөгөөд энэ нь зардлыг бүхэлд нь эсвэл хэсэгчлэн нөхөн олгодог.

7.2 Монгол Улсад үзүүлэх үр нөлөө

Монгол Улсад дараах үр нөлөөг бий болгоно:

- Туслах технологи нь НҮБ-ын конвенцид ХБИ-ийн эрхийг тодорхойлсны дагуу тэдгээрийн нийгмийн оролцооны бүхий л асуудлыг хангахуйц байна. Нийгмийн бүх салбарын оролцоо чухал гэдгийг хүлээн зөвшөөрч, зөвхөн гэр, ажлын байран дээр хэрэглэгдэх туслах хэрэгслийн санхүүжилтээр хязгаарласан шалгуур үзүүлэлтээс зайлсхийх хэрэгтэй.
- Туслах технологийн зардлыг 100% бүх нийтэд үйлчлэх даатгалд хамруулах нь хамгийн тохиромжтой хувилбар хэдий ч хэрэглэгчийн хэсэгчлэн төлөх асуудлыг хөгжлийн бэрхшээл, ажил эрхлэлт, ядуурал зэрэг огтлолцсон хүчин зүйлсийг харгалзан төлбөрийн чадвартай холбон авч үзэх шаардлагатай.
- Хүн амын хангагдсан болон хангагдаагүй хэрэгцээг сайтар ойлгосны үндсэн дээр ямар төрлийн туслах технологийг дэмжих талаар мэдээлэлд тулгуурласан шийдвэр гаргах нь нэн чухал.
- Бүлэг хоорондын тэгш бус байдлыг арилгах бодлого боловсруулахад анхаарах хэрэгтэй. Үүнд хөгжлийн олон янзын бэрхшээлтэй, эсвэл тусгайлсан хөгжлийн бэрхшээлгүй ч үйл хөдлөлийн хязгаарлалттай иргэд орно. Туслах технологийг нас,

хөгжлийн бэрхшээлээр ялгаварлан гадуурхахгүйгээр, насан туршид тэгш эрхтэй байдлаар хангах шаардлагатай.

- Туслах хэрэгслийн үнэ, ханган нийлүүлэлтийн уян хатан бодлого нь олон төрлийн туслах хэрэгсэл, өргөн хүрээний тохируулга шаардлагатай хэрэгсэлт шаардлагатай байж болзошгүй иргэдийн цогц хэрэгцээг хангахад чухал ач холбогдолтой.

Хавсралт А. Хэрэглэгчдийн судалгаа

1

Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн, хүүхдэд олгох ортопед болон тусгай хэрэгслийг хөнгөлөлттэй үнээр олгох үйлчилгээ	
Судалгааны асуулга	
Таны өгсөн мэдээллийн нууцыг бид МУ-ын Статистикийн тухай хуулийн дагуу чанд НҮҮР ХУУДАС	
Судлаачийн бөглөх хэсэг:	
Судлаачийн дугаар:	Аймаг/дүүрэг: <input type="text"/>
Ярилцлага авсан огноо:	Сум/Дүүрэг: <input type="text"/>
	Хороо/баг: <input type="text"/>
	Утасны дугаар <input type="text"/>
1 Хариулагчийн нас, хүйс	Нас <input type="text"/> <input type="text"/> Хүйс Эрэгтэй ☐ 1 Эмэгтэй ☐ 2
2 Хариулагчийн төрөл	Түүвэрт сонгогдсон иргэн өөрөө ☐ 1 Асран хамгаалагч ☐ 2
3 Үйлчилгээнд хамрагдсан иргэний шинж байдал	Ахмад настан ☐ 1 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн ☐ 2 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд ☐ 3
4 Үйлчилгээнд хамрагдсан иргэний нас, хүйс	Нас <input type="text"/> <input type="text"/> Хүйс Эрэгтэй ☐ 1 Эмэгтэй ☐ 2
5 Үйлчилгээнд хамрагдсан иргэний боловсролын түвшин	Боловсролеүй ☐ 1 Бага ☐ 2 Бүрэн бус дунд ☐ 3 Бүрэн дунд ☐ 4 Мэргэжлийн болон техникийн ☐ 5 Коллеж ☐ 6 Дээд ☐ 7
6 Үйлчилгээнд хамрагдсан иргэний гэрлэлтийн түвшин	Огт гэрлээгүй ☐ 1 Гэрлэсэн ☐ 2 Хамтран амьдардаг ☐ 3 Тусгаарласан ☐ 4 Салсан ☐ 5 Бэлэвсэн ☐ 6
<p>Танилцуулга: Би тантай нийгмийн халамжийн сангаас хөнгөлөлттэй үнээр олгодог протез, ортопед болон тусгай хэрэгслийн талаар ярилцах гэсэн юм. Ортопед болон тусгай хэрэгслийн үнийн хөнгөлөлт нь танд хэрхэн нөлөөлсөн талаар ярилцлагуудыг ерөнхий байдлаар нэгтгэсэн тайлан гаргах бөгөөд хувь хүний нэр дурдагдахгүй. Тийм учраас та өөрийн үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлээрэй. Та бид 2-ын ярилцлагаас ямар нэгэн чухал санааг орхигдуулахгүйн тулд ярилцлагын явцад дуу хураагуур ашиглах болно.</p>	

II. ҮЙЛ ХӨДЛӨЛИЙН БЭРХШЭЭЛ		
1.1 Асран хамгаалалагч, бусад хүмүүсийн туслалцаагүйгээр эсвэл туслах хэрэгсэлгүй бол танд суух, босох, алхахад эсвэл шатаар өгсөхөд хүндрэлтэй байна уу?	<i>Бэрхшээлгүй</i>	1
	<i>Зарим бэрхшээлтэй</i>	2
	<i>Маш их бэрхшээлтэй</i>	3
	<i>Юу ч хийж чадахгүй</i>	4
	<i>Хариулмааргүй байна</i>	99
	1.2 Танд ямар нэгэн туслах хэрэгсэлгүй харахад хэцүү байдаг уу? /ном, сонин сэтгүүл уншихад, ухаалаг утас, ямар нэгэн самбар харахад эсвэл гудамжаар алхаж байхдаа хүнийг таних гэх мэт/	<i>Бэрхшээлгүй</i>
<i>Зарим бэрхшээлтэй</i>		2
<i>Маш их бэрхшээлтэй</i>		3
<i>Юу ч хийж чадахгүй</i>		4
<i>Хариулмааргүй байна</i>		99
1.3 Танд ямар нэгэн туслах хэрэгсэлгүй сонсоход хэцүү байдаг уу? /Хүмүүсийн ярьж байгааг, утсаар ярихад гэх мэт/		<i>Бэрхшээлгүй</i>
	<i>Зарим бэрхшээлтэй</i>	2
	<i>Маш их бэрхшээлтэй</i>	3
	<i>Юу ч хийж чадахгүй</i>	4
	<i>Хариулмааргүй байна</i>	99
	1.4 Танд ямар нэгэн туслах хэрэгсэлгүй ярихад эсвэл хүмүүстэй ойлголцоход хүндрэлтэй байдаг уу? /Хүний ярьж байгааг ойлгох, эсвэл хүнд өөрийгөө ойлгуулах гэх мэт/	<i>Бэрхшээлгүй</i>
<i>Зарим бэрхшээлтэй</i>		2
<i>Маш их бэрхшээлтэй</i>		3
<i>Юу ч хийж чадахгүй</i>		4
<i>Хариулмааргүй байна</i>		99
1.5 Танд ямар нэгэн туслах хэрэгсэлгүй юмыг санах эсвэл төвлөрөхөд хүндрэлтэй байдаг уу? /цаг авсанаа эсвэл эмээ уухаа мартаж, цаг хугацаа алдах эсвэл ямар нэг газар олоход гэх мэт/		<i>Бэрхшээлгүй</i>
	<i>Зарим бэрхшээлтэй</i>	2
	<i>Маш их бэрхшээлтэй</i>	3
	<i>Юу ч хийж чадахгүй</i>	4
	<i>Хариулмааргүй байна</i>	99
	1.6 Ямар нэгэн туслах хэрэгсэл ашиглахгүйгээр өөрийгөө арчлахад хүндрэлтэй байдаг уу? (жишээ нь хоол идэх, хувцаслах, усанд орох эсвэл бие засах гэх мэт)	<i>Бэрхшээлгүй</i>
<i>Зарим бэрхшээлтэй</i>		2
<i>Маш их бэрхшээлтэй</i>		3
<i>Юу ч хийж чадахгүй</i>		4
<i>Хариулмааргүй байна</i>		99
III. ЭРЭЛТ, НИЙЛҮҮЛЭЛТ		
2.1 Та одоо ямар нэгэн протез, ортопед, тусгай хэрэгсэл ашигладаг уу?	<i>Тийм</i>	1
	<i>Үгүй</i>	2
2.2 Та ямар бүтээгдэхүүн хэрэглэдэг вэ? Таны хувьд хамгийн чухал гэж үзсэн гурван туслах хэрэгслээ нэрлэнэ үү.	<i>Бичих</i>	
	1	
	2	
2.3 Та 1-р бүтээгдэхүүн, туслах хэрэгслийг хаанаас авсан бэ?	<i>Нийгмийн халамжийн сангаас хөнгөлөлт</i>	1
	<i>Улсын эмнэлэг</i>	2
	<i>Төрийн бус байгууллага</i>	3
	<i>Хувийн байгууллага /эмнэлэг, дэлгүүр,</i>	4
	<i>Найз нөхөд/хамаатан садан</i>	5
	<i>Өөрөө хийсэн</i>	6
	<i>Бусад /бичих/</i>	7
	<i>Мэдэхгүй</i>	99
2.4 Та 2-р бүтээгдэхүүн, туслах хэрэгслийг хаанаас авсан бэ? /Зөвхөн 1 бүтээгдэхүүн хэрэглэдэг бол асуухгүй/	<i>Нийгмийн халамжийн сангаас хөнгөлөлт</i>	1
	<i>Улсын эмнэлэг</i>	2
	<i>Төрийн бус байгууллага</i>	3
	<i>Хувийн байгууллага /эмнэлэг, дэлгүүр,</i>	4
	<i>Найз нөхөд/хамаатан садан</i>	5
	<i>Өөрөө хийсэн</i>	6
	<i>Бусад /бичих/</i>	7
	<i>Мэдэхгүй</i>	99

2.5 Та 3-р бүтээгдэхүүн, туслах хэрэгслийг хаанаас авсан бэ? /Зөвхөн 1 эсвэл 2 бүтээгдэхүүн хэрэглэдэг бол асуухгүй/	<i>Нийгмийн халамжийн сангаас хөнгөлөлттэй үнэ</i>			1
	<i>Улсын эмнэлэг</i>			2
	<i>Төрийн бус байгууллага</i>			3
	<i>Хувийн байгууллага /эмнэлэг, дэлгүүр, эмийн сэтгэл</i>			4
	<i>Найз нөхөд/хамаатан садан</i>			5
	<i>Өөрөө хийсэн</i>			6
	<i>Бусад /бичих/</i>			7
	<i>Мэдэхгүй</i>			99
2.6 Туслах хэрэгсэл, бүтээгдэхүүн худалдаж авахдаа төлбөрийг хэрхэн төлсөн бэ?				ТХ, Бүт - 1
				ТХ, Бүт - 2
				ТХ, Бүт - 3
	<i>Нийгмийн халамжийн сангаас хөнгөлөлттэй үнээр /үнээгүй/</i>			
	<i>Улсын эмнэлэг /үнээгүй/</i>			
	<i>Төрийн бус байгууллага</i>			
	<i>Хувийн байгууллага /эмнэлэг, дэлгүүр, эмийн сэтгэл</i>			
	<i>Найз нөхөд/хамаатан садан</i>			
2.7 Та бүтээгдэхүүнд зориулсан эрүүл мэндийн мэргэжлийн ямар нэгэн зөвлөгөө авч байсан уу?	<i>Тийм</i>			
	<i>Үгүй</i>			
	<i>Мэдэхгүй</i>			
2.8 Та бүтээгдэхүүн хэрэглэх тадлаар ямар нэгэн сургалтад хамрагдсан уу?	<i>Тийм</i>			
	<i>Үгүй</i>			-- A1.10
	<i>Мэдэхгүй</i>			
2.9 Тийм бол сургалт юунд чиглэж байсан бэ?	<i>Үйл хөдлөлийн үндсэн бүтэц</i>			1
	<i>Бүтээгдэхүүнийг хэрхэн хэрэглэх</i>			2
	<i>Бусад /бичих/</i>			3
2.10 Та протез, ортопед, тусгай хэрэгслээ халамжийн сангаас авсан бол үнийн хөнгөлөлтөд хэзээ хамрагдсан бэ?	<i>Он, сар</i>			
2.11 Та үйлчилгээнд хамрагдаж бүтээгдэхүүнээ авахад хэр их хугацаа зарцуулсан бэ?	<i>Хоног</i>			
2.12 Үйлчилгээнд хамрагдахад танд ямар нэгэн хүндрэл бэрхшээл гарсан уу?	<i>Тийм</i>			1
	<i>Үгүй</i>			2
	<i>Мэдэхгүй</i>			-- A1.14
2.13 Үйлчилгээнд хамрагдахад ямар хүндрэл бэрхшээл гарсан бэ?	<i>Мэдээлэл олж авах</i>			A
	<i>Олон материал хувилж/хэвлэж өгөх</i>			B
	<i>Нийгмийн халамжийн ажилтны тусламж</i>			C
	<i>Нийгмийн халамжийн ажилтны харилцаа, хандлага хүнд сурталтай</i>			D
	<i>Очер дараалал их</i>			E
	<i>Эмчийн бичиг зөвшөөрөл авах хүндрэлтэй</i>			F
	<i>Эмнэлэг хяналтын комиссоор орох</i>			G
	<i>Шат дамжлага, дараалал их</i>			H
	<i>Хариу өгөхгүй удаг</i>			I
	<i>Хаанаас яаж авах нь тодорхойгүй</i>			J
	<i>Байгууллагууд нь сонголт муутай</i>			K
<i>Бусад /бичих/</i>			L	
2.14 Бүтээгдэхүүн худалдаж авахдаа өөрөө төлбөрөө төлсөн бол хэдэн төгрөг зарцуулсан бэ?	<i>Бүтээгдэхүүн 1</i>		<i>Төгрөг</i>	
	<i>Бүтээгдэхүүн 2</i>		<i>Төгрөг</i>	
	<i>Бүтээгдэхүүн 3</i>		<i>Төгрөг</i>	
2.15 Таны хэрэглэж буй протез, ортопед болон тусгай хэрэгсэл таны хэрэгцээг хангаж чадаж байна уу?	<i>Тийм</i>			1 -- A2.17
	<i>Үгүй</i>			2
2.16 Ямар асуудал тулгарч байна вэ?	<i>Бичих</i>			
2.17 Танд байгаа боловч хэрэглэдэггүй бүтээгдэхүүн байгаа юу?	<i>Тийм</i>			1
	<i>Үгүй</i>			2 --A3.1
2.18 Тийм бол, ямар бүтээгдэхүүнүүд байна вэ?	<i>Бичих</i>			
2.19 Та яагаад хэрэглэхгүй байна вэ?	<i>Чанаргүй</i>			1
	<i>Эвдэрсэн</i>			2
	<i>Хэрэггүй</i>			4
	<i>Бусад /бичих/</i>			99

III. СЭТГЭЛ ХАНАМЖ							
	Маш баг	Бага	Дунд	Их	Маш их		
3.1 Та протез, ортопед, туслах хэрэгсэлдээ хэр сэтгэл хангалуун байна вэ?	Бүт -1	1	2	3	4	5	
	Бүт-2	1	2	3	4	5	
	Бүт-3	1	2	3	4	5	
3.2 Та яагаад протез, ортопед, туслах хэрэгсэлдээ сэтгэл дундуур байна вэ? (Маш бага, бага буюу сэтгэл хангалуун бус гэж хариулсан хүмүүсээс асуух)	Тохиромжтой байдал/хэмжээ/хэлбэр						A
	Өвтгөдөг/таагүй байдал үүсгэдэг						B
	Хүнд/жин ихтэй						C
	Үзэмжгүй						D
	Аюулгүй байдал алдагдсан						E
	Амархан эвдэрдэг						F
	Бусад /бичих/						G
3.3 Та үйлчилгээнд хэр сэтгэл хангалуун байна вэ?	Маш бага						1
	Бага						2
	Дунд						3
	Их						4
	Маш их						5
	Бусад /бичих/						99
3.4 Таны үйлчилгээнд сэтгэл дундуур байгаа нь юутай холбоотой вэ? (Маш бага, бага буюу сэтгэл хангалуун бус гэж хариулсан хүмүүсээс асуух)	Шат дамжлаг						1
	Хүлээх хугацаа						2
	Үйлчилгээний чанар						3
3.5 Та бүтээгдэхүүндээ засвар үйлчилгээ авч байсан уу?	Ажилтнууд						4
	Эрх зөрчигддөг						5
	Зай/цаг хугацаа						6
	Зардал						7
	Бусад /бичих/						99
	Тийм					1	--A3.7
	Үгүй					2	
3.6 Таны сүүлд авсан засвар, үйлчилгээнд та хэр сэтгэл хангалуун байна вэ?	Маш баг						Маш их
	Бүт -1	1	2	3	4	5	
	Бүт-2	1	2	3	4	5	
3.7 ХэрэвТа олон бүтээгдэхүүн, туслах хэрэгсэл авч байсан бол үйлчилгээ цаг хугацааны туршид хэрхэн өөрчлөгдөж	Бүт-3	1	2	3	4	5	
	Сайжирсан						1
	Хэвэндээ						2
	Дордсон						3
3.8 Одоо би нийгмийн халамжийн үйлчилгээний талаар арай ерөнхий 1 асуулт асууя. 3 жилийн өмнөхтэй харьцуулахад халамжийн үйлчилгээ сайжирсан уу, хэвэндээ юу, эсхүл	Мэдэхгүй						4
	Сайжирсан						1
	Хэвэндээ						2
	Дордсон						3
3.9 Нийгмийн халамжийн сангаас хөнгөлөлттэй олгож буй үнэ зах зээлийн үнэтэй нийцтэй байна гэж Та бодож байна	Мэдэхгүй						4
	Тийм						1
	Үгүй						2
3.10 Одоо хэрэглэхгүй байгаа боловч танд хэрэгтэй байгаа эсвэл та хэрэглэж байгаа ч засвар хэрэгтэй байгаа туслах хэрэглэгдэхүүн бий юу?	Тийм						3
	Тийм, байхгүй					1	-- A3.12
	Тийм, завсарлах хэрэгтэй					2	
3.11 Танд ямар бүтээгдэхүүн хэрэгтэй байна вэ?	Байхгүй					3	--A3.12
	Бичих						
3.12 Энэ үйлчилгээг цаашид сайжруулах талаар танд ямар нэгэн санал байна уу?	Бичих						

IV. ДУТАГДАЖ БҮЙ ХЭРЭГЦЭЭ		
4.1 Таны бодлоор танд одоогоор ашигладаггүй эсвэл ашигладаг боловч солиулах шаардлагатай бүтээгдэхүүн байгаа юу?	<i>Тийм, байхгүй</i>	2
	<i>Тийм, солиулсан</i>	
	<i>Үгүй</i>	3
4.2 Таны бодлоор ямар бүтээгдэхүүн хэрэгтэй байна вэ?	<i>Бичих</i>	
4.3 Яагаад танд хэрэгтэй тусгай хэрэгсэл байхгүй байна вэ?	<i>Бүтээгдэхүүн байхгүй</i>	1
	<i>Тохирох хэрэгсэл олддоггүй</i>	2
	<i>Бүтээгдэхүүн авах зай хэт хол</i>	3
	<i>Цаг хугацаа их зарцуулдаг</i>	4
	<i>Дэмжлэг дутмаг</i>	5
	<i>Санхүүгийн боломжгүй</i>	6
	<i>Шоолдог/ичдэг</i>	7
	<i>Мэдээлэл байхгүй</i>	8
	<i>Бусад /бичих/</i>	9
4.4 Нийгмийн халамжийн сангаас олгож байгаа хөнгөлөлттэй үнэ нь зах зээлийн үнэ ханштай нийцэлтэй байж чадаж байна уу? Та энэ талаар сонсож байсан үү?	<i>Тийм</i>	1
	<i>Үгүй</i>	2
4.5 Нийгмийн халамжийн сангаас олгож буй хөнгөлөлттэй үнэ бүхий бүтээгдэхүүний талаар та ямар нэгэн санал, хүсэлт гаргаж байсан үү?	<i>Тийм</i>	1
	<i>Үгүй</i>	2
4.6 Та ямар бэрхшээлүүд тулгарсан бэ?	<i>Мэдээлэл байхгүй</i>	A
	<i>Олон материал хувилж/хэвлэж өгөх</i>	B
	<i>Нийгмийн ажилтны тусламж зөвлөгөө хангалтг</i>	C
	<i>Нийгмийн ажилтны харилцаа, хүнд сурталтай</i>	D
	<i>Очер дараалал их</i>	E
	<i>Эмчийн бичиг зөвшөөрөл авах хүндрэлтэй</i>	F
	<i>Эмнэлэг хяналтын комиссоор орох хүндрэлтэй</i>	G
	<i>Шат дамжлага, дараалал их</i>	H
	<i>Хариу өгөхгүй уддаг</i>	I
	<i>Хаанаас яаж авах нь тодорхойгүй</i>	J
	<i>Байгууллагууд нь сонголт муутай</i>	K
	<i>Засвар үйлчилгээ</i>	L
	<i>Бусад /бичих/</i>	M
4.7 Танд энэ үйлчилгээг цаашид сайжруулах талаар ямар нэгэн санал байна уу?	<i>Бичих</i>	

Хавсралт Б. Түүвэрлэлт

Энгийн санамсаргүй түүвэрт доорх томъёог ашиглан түүврийн хэмжээ болон алдааны зөрүү хоорондын харилцааг тооцсон.

$$n = \frac{z^2 \times p(1 - p)}{\alpha^2}$$

n = нэгж түүврийн тоо

z = z -утга

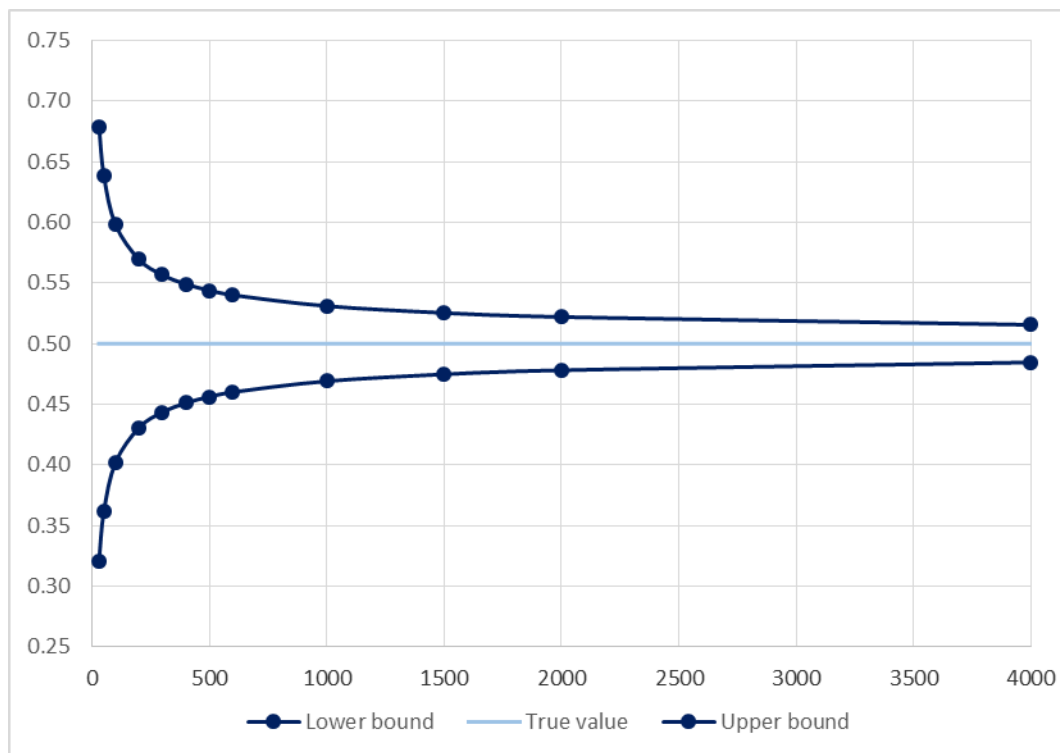
p = өрхийн харьцаа

α = алдааны хэмжээ

Дээрх томъёонд хувьсагчдыг орлуулан тооцоход түүврийн хэмжээ 300 гарсан. Түүврийн хэмжээ 300, P - 0.5 үед 5 хувийн ач холбогдлын түвшинд алдааны зөрүү 0.057 байна. P утга бага үед алдааны магадлал буурна. Жишээ P - 0.7 (0.3) үед алдааны магадлал 0.052 хүртэл буурч, P - 0.9 (0.1) үед 0.034 хүртэл багасна.

Зураг 2-т нарийвчлал (итгэх интервал бага байх) хэрхэн хурдан өсдгийг илтгэх хэдий ч ижил түвшний ахиуц өсөлт нь түүврийн хэмжээг ихээр нэмэгдүүлэхийг шаарддаг бөгөөд улмаар нарийвчлалын өсөлт ба түүврийн хэмжээг нэмэгдүүлэхтэй холбоотой зардал хооронд зайлшгүй хамаарал байна.

Зураг 20: P - 0.5 ба түүврийн хэмжээ харилцан адилгүй байх үед итгэх интервал (95 хувь)

Иймд, дээрх хамаарлыг харгалзан үзээд түүврийн хэмжээ страта тус бүрд 300 байх шаардлагатай. Үндэсний хэмжээний тооцооллыг хийхэд 2 страта (боломжит хэрэглэгчид болон хэрэглэгчид)-д нийт түүврийн хэмжээ 600 байхаар сонгосон.

Хавсралт В. Канад улс дахь туслах технологийн нийлүүлэлт

А.1 Хураангуй

Канад улс 38 сая орчим хүн амтай. Канад улсын хүн амын ойролцоогоор таван хүн тутмын нэг нь (22%) өөрийгөө хөгжлийн бэрхшээлтэй гэж үздэг бөгөөд таван хүн тутмын нэг нь хүнд хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлтэй байна. Хөгжлийн бэрхшээл нь нас ахих тусам нэмэгдэж, эмэгтэйчүүдэд илүү ихээр нөлөөлдөг. Мөн хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хувьд ажилгүй, ядуу амьдрах магадлал өндөр байдаг. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн 95 орчим хувь нь өдөр тутмын амьдралдаа нэг буюу хэд хэдэн туслах хэрэгсэл хэрэглэдэг.

Канад нь засаг захиргааны арван муж, гурван хязгаар нутгаас тогтсон холбооны улс бөгөөд эдгээрийг бүсчилдэг. Холбооны засгийн газар үндсэн бодлогыг тогтоодог, харин эдгээр бодлогыг хэрэгжүүлэх нь мужийн болон/эсвэл хязгаар нутаг дэвсгэрийн засгийн газрын үүрэг юм. Иймд бодлогын гол чиглэлүүд, тэр дундаа эрүүл мэндийн салбар нь муж тус бүрээр ихээхэн ялгаатай байдаг.

Канад улсын иргэдэд хамаарах туслах технологийн талаарх Холбооны бодлого байхгүй. Уугуул иргэд, дүрвэгсэд болон Канадын зэвсэгт хүчинд хамаарах Холбооны хязгаарлагдмал цар хүрээтэй хөтөлбөрүүд байдаг. Үйлчилгээний бусад хүртээмжийг мужуудын засаг захиргаа болон тэдгээрийн харьяа хэлтэс удирддаг тул муж даяар туслах технологи тэгш бус хүртээмжтэй байдаг.

Канад улсын хамгийн том муж болох Онтарио нь нийт хүн амын 40 орчим хувийг эзэлдэг. Онтарио дахь туслах технологийг бүх нийтийн эрүүл мэндийн даатгалын хүрээнд мужийн эрүүл мэндийн даатгалын карттай иргэдэд Туслах Хэрэгслийн хөтөлбөр (ADP) -өөр дамжуулан төрөл бүрийн хэрэгслийг олгодог. Бүтээгдэхүүний өртгийг 75% эсвэл 100% төрөөс хариуцдаг байна. Хөдөлмөр эрхлэлтийн даатгалын хөтөлбөр, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг дэмжих хөтөлбөр, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн хөтөлбөрт хамрагдсан иргэдэд батлагдсан хэрэгслүүдийг 100 хувь улсын зардлаар олгодог. Зөвшөөрөгдсөн хэрэгслийн зардлыг засгийн газраас тогтоож, туслах хэрэгсэл тус бүрээр Бүтээгдэхүүний гарын авлага гаргадаг. Холбогдох эрх бүхий байгууллагаас (эмч) зааж өгч, зөвшөөрөл бүхий нийлүүлэгч байгууллагаас олгоно.

Харин Манитобад туслах технологийг зээлд суурилсан болон худалдан авалтын хөтөлбөрүүдийг багтаасан олон төрлийн хөтөлбөр, үйлчилгээгээр хангадаг. Энэхүү цогц үйлчилгээ нь нарийн төвөгтэй бөгөөд төвлөрсөн бус системтэй байна.

Туслах хэрэгслийг муж улсууд ялгаатай байдлаар нийлүүлдэг нь ард иргэдийн хувьд хүртээмжийн тэгш бус байдалд хүргэдэг.

А.2 Нөхцөл байдал

Канад нь асар өргөн газар нутагтай, хүн амын нягтрал багатай. Канад нь ойролцоогоор 38.6 сая хүн амтай бөгөөд тэдгээрийн бараг дөрөвний гурав нь томоохон хот суурин газруудад, ойр орчмын нутаг дэвсгэр бараадан амьдардаг. [1] Эдгээр хүн амын дийлэнх нь Канад улсын өмнөд хилийн АНУ-тай ойролцоох нутгуудаар төвлөрсөн. Канад улсын дийлэнх газар нутаг нь эл хуль (зарим газар нь огт хүн оршин суух боломжгүй), хөдөөгийн хүн амын хөгжил тархсан. Канад улсад туслах технологийн нийлүүлэлт нь ихэнх мэргэшсэн үйлчилгээнүүд төвлөрсөн хот суурин төвүүдээс хамааран харилцан адилгүй байдаг.[2] Канад улс хөдөө орон нутаг, алслагдсан бүс нутагт үйлчилгээ үзүүлэхэд тодорхой бэрхшээлтэй тулгардаг. Канад улс албан ёсны хоёр (Англи, Франц), 70 гаруй

уугуул нутгийн хэлээр харилцдаг тархмал жижиг хүн амтай тул хэл соёлын өвөрмөц ялгаатай орчин нөхцөлд нийцсэн үйлчилгээг үзүүлэхэд томоохон бэрхшээлтэй тулгардаг.[3]

Канад нь засаг захиргааны арван муж, гурван хязгаар нутгаас тогтсон холбооны улс бөгөөд эдгээрийг бүсчилдэг. Эдгээр муж, хязгаар нутгууд нь өөр өөрийн засаглалтай бөгөөд Холбооны засгийн газартай өөр харилцаатай байдаг. Холбооны засгийн газар бодлогын үндсэн чиглэлээр хууль тогтоомжийг тогтоодог боловч эдгээр бодлогын ихэнхийг мужийн засгийн газрууд удирдан хэрэгжүүлдэг. Тухайлбал, эрүүл мэндийн салбарт холбооны засгийн газар Канад улсын Эрүүл мэндийн тухай хуулийг (1984) баталсан бөгөөд энэ нь мужуудад хэрэгжүүлэх эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний үндсэн зарчмуудыг тогтоосон боловч эрүүл мэндийн салбарын тусламж үйлчилгээний зарцуулалт, хэрэгжилтийг муж тус бүр өөрсдийн нөхцөл байдалд нийцүүлэн зохицуулдаг.[4] Үүний нэгэн адил боловсрол, нийгмийн үйлчилгээг мужууд өөрсдөө удирдан зохицуулдаг тул туслах технологийн хувьд үйлчилгээ үзүүлэх өргөн хүрээний бодлого, хөтөлбөрүүд, улс даяар тэгш бус хүртээмжтэй хэрэгждэг. Муж бүр холбооны засгийн газраас бие даан туслах технологийн дэмжлэгт хөтөлбөрийг хэрэгжүүлдэг тул холбооны улсын түвшинд туслах технологийн нэгдсэн бодлогын талаар ярих боломжгүй, харин мужуудын тодорхой туршлагаас ярих нь илүү ач холбогдолтой.

Мужуудын засгийн газрын эрх мэдлээс гадуур, холбооны түвшинд тодорхой бүлгүүдэд зориулсан туслах технологийн санхүүжилтийг зохицуулдаг холбооны хэд хэдэн хөтөлбөр байдгийг анхаарна уу. Эдгээр нь зорилтот хүн амын бүлгүүдэд буюу уугуул иргэд, дүрвэгсэд, зэвсэгт хүчнийхэнд хамаарна. Энэхүү тойм нь эдгээр хөтөлбөрүүдэд хамаарахгүй.

А.3 Үндэсний газарзүйн мэдээлэл

Үндэсний хүн ам зүйн мэдээллийг таван жил тутамд хийдэг хүн амын тооллогын үеэр цуглуулдаг ба хамгийн сүүлийн хүн амын тооллого 2021 онд хийгдсэн. Хөгжлийн бэрхшээлийн талаарх мэдээллийг Канад улсын хөгжлийн бэрхшээлийн талаарх судалгаанаас авсан бөгөөд үүнийг 15 ба түүнээс дээш насны иргэдийг төлөөлөх түүвэр болгон хүн амын тооллогын дараах асуултуудад үндэслэн хийдэг. Канад улсын хөгжлийн бэрхшээлийн талаарх судалгаа ид явагдаж буй тул (2022 оны 6-р сараас 10-р сар хүртэл) хамгийн сүүлийн үеийн мэдээлэл нь 2017 онд хийгдсэн судалгааны үр дүн юм. Харамсалтай нь 2017 онд хийгдсэн тус судалгаагаар туслах технологийн мэдээлэлд иж бүрэн дүн шинжилгээ хийгээгүй тул хамгийн сүүлийн үеийн туслах технологийн талаарх цогц мэдээлэл нь 2012 оны судалгаа юм.

Канад улсын хүн ам нь ойролцоогоор 38 сая хүн амтай бөгөөд хүн амын өсөлт өндөр аж үйлдвэржсэн орнуудын нэг юм. [5] Канадын Статистикийн газраас жил бүр гаргадаг хүн ам зүйн тооцооллоор Канад улс хүн амын хөгшрөлтийн асуудалтай тулгарч байгаа нь ялангуяа Дэлхийн 2-р дайны дараа төрсөн хүн амын томоохон бүлгийн хөгшрөлтөөс шалтгаалж байна. Үүнээс улбаалж дундаж наслалт нэмэгдэж, төрөлт бага байгаагаас шалтгаалан Канадын хүн амын бараг 20% нь 65 ба түүнээс дээш настай, насны дундаж 41.7 (2001 онд 37.5 жил байснаа нэмэгдсэн) байна.[1]

Канад улс дахь хөгжлийн бэрхшээлийн асуудал

Канад улсын 2017 оны Хөгжлийн бэрхшээлийн талаарх судалгаагаар Канад улсын таван хүн тутмын нэг нь (22%) буюу нийт 6.2 сая орчим хүн хөгжлийн бэрхшээлтэй байна.[6] Эдгээрээс ойролцоогоор 5 хүн тутмын 1 нь “маш хүнд хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлтэй” ангилалд багтдаг бол хөгжлийн бэрхшээлийг хүн амын тооллогын үед иргэн өөрөө “нийгмийн оролцоотой”, “оролцооны хязгаарлалттай” гэж тодорхойлсон байна. Хүн амын дунд хөгжлийн бэрхшээлийн тархалт нас ахих тусам нэмэгдэж, эмэгтэйчүүдийн дунд эрэгтэйчүүдээс (20%) илүү (24%) байна.[6] Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд ажилгүй эсвэл ур чадвараа бүрэн үнэлүүлсэн ажилгүй байх, улмаар ядууралд өртөх магадлал өндөр байдаг. [6] Хөгжлийн бэрхшээлийн хамгийн түгээмэл хэлбэр нь өвдөлтөөс үүдэлтэй

(14.5%), уян хатан байдал (10%) буюу хөдөлгөөний бэрхшээл/согог (9.6%) байна. Харах, сонсгол, оюуны чадварын согог нь хүн амын ойролцоогоор 5%-д нь нийгмийн оролцоо, үйл ажиллагааны хязгаарлалтад нөлөөлдөг.[6]

Туслах технологийн хангагдсан болон хангагдаагүй хэрэгцээ

ТЭМДЭГЛЭЛ: Туслах технологийн хангагдсан болон хангагдаагүй хэрэгцээний талаарх мэдээлэл нь 2012 оны Канадын хөгжлийн бэрхшээлийн судалгаанд үндэслэсэн бөгөөд 2017 оны сүүлчээр хийсэн судалгааны мэдээллийн адил нарийвчилсан бус байж магадгүй. 2017 оны Канад улсын хөгжлийн бэрхшээлийн судалгаан дахь ТТ-ийн хангагдсан болон хангагдаагүй хэрэгцээний талаарх цогц мэдээлэл нь хэвлэгдээгүй бөгөөд олон нийтэд хараахан нээлттэй биш байна.

Канад улсын хөгжлийн бэрхшээлийн талаарх судалгаагаар иргэд өөрийн тодорхойлсон үйл ажиллагаа, оролцоог хязгаарлах бэрхшээлүүдийг даван туулахад туслах технологийг ашигладаг эсэхийг лавладаг. Дээрх байдлаар тодорхойлсон бэрхшээлүүдэд хүн амын 95 орчим хувь нь өдөр тутмын амьдралдаа нэг буюу хэд хэдэн туслах хэрэгсэл ашигладаг байна.[7] Нүдний шил эсвэл контакт линзийг хамгийн ихээр хэрэглэдэг туслах бүтээгдэхүүн гэж мэдээлсэн бөгөөд угаалгын өрөөний хэрэгсэл, таяг, алхагч, суга таяг, ортотик хэрэгсэл, шүдний аппарат зэрэг багтана.[7] ХБИ-эд хамгийн их хэрэгцээтэй байсан, хүртэх боломжгүй хамгийн түгээмэл туслах хэрэгсэлд сонсголын аппарат, угаалгын өрөөний хэрэгсэл, дэмжих хэрэгсэл, усанд орох, шүршүүрт ороход ашиглагддаг хэрэгслүүд, нүдний шил зэрэг багтсан байна.[7]

Хэрэгжиж буй бодлого, хөтөлбөрүүд

Канад улсад үндэсний хэмжээнд туслах технологийг дэмжих хөтөлбөр, зохицуулах холбооны нэгдсэн бодлого байдаггүй. Онцгой албан татварын тухай хууль (II хэсэг, VI жагсаалт) нь Холбооны бараа, үйлчилгээний татвар (GST) болон Борлуулалттай уялдуулсан татвар (HST; хамаарах мужууд)-тай холбоотой тэг үнэлгээтэй эмнэлгийн болон туслах технологийн хэрэгсэл, холбогдох үйлчилгээгээр хангадаг. GST/HST санамж бичгийн 4.2-т эдгээр татвар ногдуулахгүй эмнэлгийн болон туслах хэрэгслийн жагсаалтыг шаардлагатай иргэдэд хэрэглэхийг заасан байдаг.[8]

А.4 Даатгалын хамрах хүрээ, нөхөн олговрын загвар

А.4.1 Онтарио

Канад улсын хамгийн том муж Онтариод нийт хүн амын 40 орчим хувь нь төвлөрч суурьшдаг.[1] Онтарио муж дахь туслах технологи нь Туслах хэрэгслийн хөтөлбөрт (ADP) голчлон хамрагддаг.[9] ADP нь эрх бүхий ажилтнууд (эмч нар), тусгай зөвшөөрөл бүхий ханган нийлүүлэгчид (дистрибьюторууд) болон нэгж үнэ бүхий батлагдсан бүтээгдэхүүнд тулгуурлан хэрэгждэг.

Хамрах хүрээний загвар

Онтарио мужийн Эрүүл мэндийн даатгалын хөтөлбөрт (OHIP) шаардлага хангасан Онтарио мужийн бүх иргэд хамрагддаг. ADP нь тухайн бүтээгдэхүүний зөвшөөрөгдсөн зардлын 75-аас доошгүй хувийг олгох бөгөөд энэ нь тухайн хэрэгслийг эрх бүхий ажилтан/байгууллагаас санал болгосон, зохих үндэслэлтэй, хэрэгцээг хангах зохих баримт бичгийг бүрдүүлсэн нөхцөлд хэрэгждэг байна. ХБИ-ийн төлбөр, нийгмийн халамжийн төлбөр, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн хувьд ADP нь бүтээгдэхүүний батлагдсан зардлыг 100% хариуцдаг.

Ханган нийлүүлэх процесс

Туслах хэрэгсэл шаардлагатай иргэдийг эрх бүхий байгууллагад (эмнэлгийн эмч, хөдөлгөөн засалч, физик эмчилгээний эмч, хэл ярианы согог засалч, сонсгол судлалын эмч гэх мэт) үнэлгээ хийх зорилгоор холбон зуучилна. Үнэлгээний зардлыг OHIP

хариуцдаг. Эмнэлгийн эмч туслах хэрэгслийн хэрэгцээг тодорхойлж, улмаар ADP-ийн зөвшөөрөлд үндэслэн тусгай зөвшөөрөл бүхий нийлүүлэгч байгууллагатай холбогдож тусгай хэрэгслийг туршиж үзсний үр дүнд шаардлагатай тодорхойлолтыг гаргана. Эрх бүхий ажилтан, нийлүүлэгч байгууллага нь шаардлагатай маягт, үндэслэл бүхий албан тоотыг бөглөж, ADP-д батлуулахаар хүргүүлнэ. Зөвшөөрөл олгогдсоны дараа нийлүүлэгч байгууллага нь бүтээгдэхүүнийг захиалж, хүргэдэг бөгөөд эрх бүхий ажилтан нь угсрах, сургах, бүртгэх ажилд оролцдог.

Батлагдсан үнийн загвар

ADP хөтөлбөр нь бүх төрлийн туслах хэрэгслийн үнийг тогтоосон жагсаалтыг баталдаг ба үүнд сонсголын төхөөрөмжийг хамааруулдаггүй нь тус хэрэгслийг батлагдсан бүтээгдэхүүний жагсаалтын дагуу хамгийн дээд хэмжээгээр эсвэл бүрэн хэмжээгээр санхүүжүүлдэгтэй холбоотой.

ADP нь дараах туслах хэрэгслүүдийг хамаарна:

- Хөдөлгөөний туслах хэрэгслүүд (Хавсралт А дахь үнийн жагсаалт)
- Сонсголын аппарат болон бусад төхөөрөмж (Хавсралт А дахь батлагдсан үнийн жагсаалт)
 - o 500 хүртэлх ам долларын үнэ бүхий сонсголын аппарат
 - o 1500 хүртэлх ам долларын үнэ бүхий FM аппарат
 - o Харилцаа холбооны төхөөрөмж
 - o Чихний дунгийн суулгац
- Харилцаа холбооны хэрэгсэл (Хавсралт А дахь үнийн жагсаалт)
- Харааны хэрэгсэл (Хавсралт А дахь үнийн жагсаалт)
- Ортофик шүдний аппарат (Хавсралт А дахь үнийн жагсаалт)
- Протезийн эрхтнүүд (Хавсралт А дахь үнийн жагсаалт)

ADP нь туслах хэрэгслийн ангилалд багтаагүй хэд хэдэн төрлийн эмнэлгийн хэрэгслийг хамардаг:

- Чихрийн шижингийн төхөөрөмж, хэрэгслүүд
- Амьсгалын аппарат, хэрэгсэл
- Гэрийн хүчилтөрөгчийн эмчилгээ
- Хиймэл нүд, нүүрний протез
- Шахалтын хувцас ба лимфедема шахуурга
- Хиймэл хөх
- Энтерал тэжээлийн насос ба остомины хангамж

Хэрэгслийн ангиллын дагуу үнийг тогтоох хэдий ч, жагсаалтад ангилал тус бүрийн бүх боломжит технологийг үйлдвэрлэгчдийг багтаасан байна. Тусгай хэрэгсэл нь нэмэлт эд ангигүй шаардахгүй тохиолдолд үнийг бүхэлд нь (жишээлбэл, дөрвөн дугуйт алхагч) тогтооно. Тусгай хэрэгслийг илүү тохируулах шаардлагатай, олон эд анги ашиглах тохиолдолд үнийг хэсэгчлэн (жишээ нь, тэргэнцэр) тогтоодог. ADP-ийн захиалгын маягтад тусгай хэрэгслийн бүх боломжит сонголтууд болон холбогдох үнийг санал болгох боломжийг бүрдүүлсэн. Шигтгээ 1-д суудлын тохиргооны систем бүхий тэргэнцэр

болон нарийн төвөгтэй, тохиргоо шаардсан лангууны бус технологийн үнийг хэрхэн боломжит дээд үнээр тогтоож буй жишээг үзүүлсэн. ADP нь бүтээгдэхүүний ангилал бүрт бүрэн тохиргоотой сонголтуудын шаардлагатай үнийг багтаасан болно (тух, суудлын тохиргоотой тэргэнцрийн сонголтууд).

Дээр дурдсан ADP загварт хоёр тусгай заалт бий:

Нэмэлт болон хувилбарт харилцаа холбооны тусгай хэрэгслийн төвлөрсөн сан[10]: Тус тусгай хэрэгслийн төвлөрсөн сангийн хөтөлбөр нь түрээслэх, дахин боловсруулах, худалдан авах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлдэг бөгөөд энэ нь өөр төхөөрөмжийг солих, хямд үнээр үнэтэй тоног төхөөрөмж авах нэмэлт уян хатан нөхцлийг хангадаг.

Өндөр технологийн тэргэнцэрийн тусгай хэрэгслийн төвлөрсөн сан[11]: Тус төвлөрсөн хэрэгслийн сангийн хөтөлбөр нь өндөр технологийн болон хэвтдэг тэргэнцрийг хөнгөлөлттэй үнээр худалдан авах ажлыг зохион байгуулдаг. CEP хөтөлбөр нь санд буцаагдсан бүтээгдэхүүнд хөнгөлөлт үзүүлдэг.

Шигтгээ 1: Гар ажиллагаатай тэргэнцэр, түүний хувилбарт сонголт бүхий үнийн жишиг жагсаалт

Энэ жишээнд тохирох суудал, тодорхой сонголт бүхий гар ажиллагаатай тэргэнцрийн үнийг хувилбарт сонголтын хамт харуулсан. Санхүүжилт хүссэн өргөдөлд сонголт бүрийн үндэслэлийг дурдана.

Хэрэгслүүд	Тохиролцсон үнэ
Насанд хүрэгчдийн хөнгөн жинтэй стандарт гар ажиллагаатай тэргэнцэр	\$1449
Хувилбар: Өнцөг тохируулах боломжтой хөлийн хавтан	\$102
Хувилбар: Хуванцар бүрээстэй гар	\$106
Хувилбар: Түргэн эргэлттэй тэнхлэгүүд	\$87
Хувилбар: Хувцасны хамгаалалт	\$99
Суудлын дэр (J3)	\$604
Нурууны зөөлөвч (J3 Mid Thoracic Back)	\$511
Суудлын бүс (2 point)	\$56
Баталсан нийт дүн	\$3014

Бүрэн санхүүжилт авах болзол хангасан өргөдөл гаргагчийн (ХБИ-ийн дэмжих тэтгэмж, орлого дэмжих тэтгэмж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүд) зардлыг мужийн хөтөлбөрөөс 100% хариуцна. Бусад өргөдөл гаргагчийн хувьд ADP нь батлагдсан зардлын 75 хувийг, үлдсэн 25 хувийг өргөдөл гаргагч хариуцна.

Өмчлөл

ADP-ийн санхүүжүүлсэн ихэнх туслах технологи нь төлбөрийг бүрэн төлсний дараа шууд хэрэглэгчийн өмчлөлд шилждэг. Ашиглаж дууссаны дараа хэрэгслийг буцаах шаардлагагүй. Энэ нь зөвхөн тусгай хэрэгслийн төвлөрсөн сангаас олгогдсон Нэмэлт болон хувилбарт харилцаа холбооны хэрэгслийн хувьд ялгаатай.

Санхүүжилтийн график

Хүсэлтийн нарийн төвөгтэй нөхцөл, шаардлагатай нэмэлт баримт бичгүүдийн бүрдлээс хамааран санхүүжилтийг батлахад 3-6 сар хүртэл хугацаа шаардагдах бөгөөд ADP ихэнх хүсэлтэд 6-8 долоо хоногийн дотор хариу өгөхийг зорьдог.

Засвар үйлчилгээ, солих

Тусгай хэрэгслийн төвлөрсөн сангаар дамжуулж худалдан авсан өндөр технологи бүхий цахилгаан тэргэнцрээс бусад хэрэгслийн засварыг ADP хөтөлбөрөөс хариуцахгүй. Эдгээр хэрэгслүүд нь баталгаат хугацаанд засвар үйлчилгээнд хамрагдах боломжтой. Ихэнх хэрэгслийг таван жилийн дараа солих боломжтой. Тэргэнцрийн суудал (дэр, түшлэг) хоёрыг жилийн дараа солих боломжтой.

A.4.2 Манитоба

Манитоба нь Канадын 5 дахь том хүн амтай муж бөгөөд туслах хэрэгслийг санхүүжүүлэх зохицуулалттай хөтөлбөр хэрэгжүүлдэггүй. Манитобагийн хөтөлбөрүүдийн талаарх мэдээллийг Онтариогийн хөтөлбөртэй харьцуулах зорилгоор энд танилцуулж байна. Хөтөлбөрүүдийн тархмал шинж чанараас шалтгаалан энд өгөгдсөн мэдээлэл нь тийм ч өргөн хүрээтэй биш бөгөөд зөвхөн Канад дахь өргөн хүрээний санхүүжилтийн хөтөлбөрүүдийг харьцуулах зорилготой юм.

Даатгалын хамрах хүрээний загвар

Манитоба мужид туслах хэрэгслийг хамрах даатгалын ямар ч загвар байдаггүй. Тухайн иргэн, түүний амьдрах нөхцөлөөс хамааран хэрэгслийг хэд хэдэн өөр байгууллагаар нийлүүлдэг.

- ХБИ-ийн эрүүл мэнд, дэмжих нэгж
 - Хүүхдийн хөгжлийн бэрхшээлийг дэмжих үйлчилгээ
 - Иргэдийн хөгжлийн бэрхшээлийг дэмжих үйлчилгээ
 - Хөдөлмөр эрхлэлт, орлогыг дэмжих үйлчилгээ
- marketABILITIES хөтөлбөр
- Манитоба мужийн Эрүүл мэнд, эрүүл амьдрал, ахмадад зориулсан хөтөлбөр
- Бүс нутгийн эрүүл мэндийн байгууллага
- Харилцааг дэмжих хэрэгслийн хөтөлбөр

Өдөр тутмын амьдралд шаардлагатай бусад туслах хэрэгслийн хувьд Манитоба мужийн засгийн газрын Материал түгээх агентлаг нь эрх бүхий үйлчлүүлэгчдэд зориулсан бүтээгдэхүүний каталогийг гаргадаг (Хавсралт Б). Энэ каталогийн хүрээнд тодорхой бүтээгдэхүүнийг (үйлдвэрлэгчээр) үнэгүй олгодог. Худалдан авалт, үнийг Манитобагийн засгийн газар ханган нийлүүлэгчидтэй шууд тохиролцдог.

Харилцаа холбооны хэрэгслийн хувьд Харилцаа холбооны хэрэгслийн хөтөлбөрийг Манитоба мужийн 18 ба түүнээс дээш насны харилцааны хүнд хэлбэрийн согогтой оршин суугчид, тэр дундаа уугуул иргэдийг хамруулан хэрэгжүүлдэг.[12] Төхөөрөмжүүдийг түрээсийн журмаар нийлүүлдэг бөгөөд үйлчлүүлэгч дөрвөн жилийн түрээсийн дараа төхөөрөмжийн зардлын 25%-ийн үнээр худалдан авах боломжтой. Үнийн албан ёсны жагсаалт байхгүй ч CDP нь эмчид зориулж сонголт бүхий төхөөрөмжийн жагсаалтыг гаргадаг. Үйлчилгээнд хамрагдах боломжтой үйлчлүүлэгчдийн харилцааны хэрэгслийн хэрэгцээг тодорхойлохын тулд хэл ярианы эмгэг судлаач, хэрэв өөр хэрэгцээ байгаа бол мэргэжлийн ажилтантай (occupational therapist) холбоно.

Шигтгээ 2: Манитоба мужийн тэргэнцрийн ханган нийлүүлэлт

Олон байгууллага, хөтөлбөрүүдийг багтаасан нь Манитоба мужид тэргэнцэр олгох үйл явцыг нарийн төвөгтэй болгож байна. Энэ хэсэгт тус мужид тэргэнцэр худалдан авах үйл ажиллагаанд оролцдог олон байгууллага, үйл явцын жишээг харуулав. Энэ жишээ нь ХБИ-ийг дэмжих үйлчилгээ эсвэл Хөдөлмөр эрхлэлт, орлогыг дэмжих хөтөлбөрөөр дамжуулан дэмжлэг авах шаардлага хангасан тус мужийн насанд хүрсэн оршин суугчид зориулагдсан болно.

Тэргэнцрийн бааз

- Манитоба мужийн Тэргэнцрийн хөтөлбөрийн хүрээнд зээлээр олгоно.
- Тухайн мужид оршин суугч иргэнд зөвхөн олгоно (урт хугацааны асаргаа үйлчилгээ эрхлэгч байгууллага бус).
- Манитоба мужийн ХБИ-дийн нийгэмлэгт нийлүүлнэ, засвар үйлчилгээг хүргэнэ.
- Тусгай хэрэгслийн төвлөрсөн сангаас олгоно.

Тэргэнцрийн суудал

- ХБИ-ийн эрүүл мэндийг дэмжих нэгжийн хөтөлбөрийн хүрээнд худалдана.
- Тэргэнцрийн суудал хүссэн маягт, үндэслэлийг тодорхойлсон маягтыг бөглөнө.
- Манитоба дахь тусгай зөвшөөрөл бүхий мэргэжлийн ажилтан болон хөдөлгөөн засалчийн тодорхойлолт авсан байна.
- Хэрэглэгчийн хэмжээ, үйл ажиллагааны, бие махбодын болон эмнэлзүйн статуст тулгуурлан эсвэл хэрэгслийн элэгдэл нь үйлчлүүлэгчийг эрсдэлд оруулах тохиолдолд л солино.

А.5 Канад улс дахь ТТ нийлүүлэлтийн талаарх баримтын судалгаа

Канад улсад туслах технологийн хүртээмж тэгш бус байгаа нь тогтоогдсон. Туслах технологид хамрагдах шалгуур нь оношилгоо, нас, нийгэм эдийн засгийн хүчин зүйлсийг харгалзан муж, хөтөлбөрөөр ялгаатай байдаг.[2] Муж улсуудын хөтөлбөрүүд нь хөгжлийн бэрхшээлтэй Канад иргэдийн дунд хөдөлмөрийн чадвар алдалтаас үүдэх нэмэгдэл зардал, хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин бага зэрэг нэмэлт хүчин зүйлийг үл харгалзан орлого тасалдсан, бага орлоготой иргэдэд чиглэгддэг.[2] Орлогын тасалдал нь “хөдөлмөр эрхэлдэг ядуу бүлэг” эсвэл илүү өндөр орлого олж болохуйц эхнэр/нөхөртэй боловч туслах хэрэгслийн өндөр өртгийг төлөх чадваргүй иргэдийг пропорциональ бус байдлаар эмзэг нөхцөл байдалд оруулдаг.[2] Насны ангиллаас шалтгаалсан тэгш бус байдал байдаг бөгөөд хүүхдүүдийн хувьд насанд хүрэгчдэд байдаггүй зарим дэмжлэгийг авах эрхтэй харин насанд хүрэгчид ахмад настнуудад олгодоггүй дэмжлэгийг авах боломжтой байдаг. Жишээлбэл, туслах хэрэгслийн санхүүжилт нь орлого, хөдөлмөр эрхлэлтийн дэмжлэгтэй уялддаг мужуудад тухайн иргэн тэтгэврийн насанд хүрэхэд эдгээр дэмжлэгийг авах эрхгүй болдог нь ахмад настнуудад тусламж дэмжлэгт хамрагдахад саад тотгор учруулдаг байна.[13]

Канад улсад туслах бүтээгдэхүүн авах эрх нь тухайн бүтээгдэхүүний зориулалтаас хамааран тэгш бус байдаг нь нотлогдсон. Канад улсын ихэнх мужид зөвхөн гэрийн нөхцөлд ашиглах зориулалтын хөдөлгөөн дэмжих хэрэгслийг иргэд авах эрхтэй.

Гэрээсээ гадуур, нийгмийн амьдралд оролцох үндсэн зориулалт бүхий төхөөрөмжүүд (жишээ нь хөдөлгөөнт скутер)-ийг хамрах боломжгүй байна.[13]

Эцэст нь, холбооны нэгдсэн бодлогын хүрээ, холбогдох хөтөлбөрүүдийн мужуудын засаглалаас шалтгаалан мужууд хооронд ихээхэн тэгш бус байдал байна. Энэ нь нийлүүлж буй бүтээгдэхүүний төрөл, шаардлага, үнийн загвар, тэдгээрийг ханган нийлүүлэх үйл явцаас тодорхой харагдаж байна. Цаашилбал, зарим хөтөлбөрүүдийг хуульчилж, эрх зүйн зохицуулалттай болгосон нь улс орон даяар хэрэгжиж буй бүх хөтөлбөрүүдэд хамаарахгүй байгаа нь яваандаа замхрах эсвэл өөрчлөгдөх магадлалтай болгож улмаар ХБИ-ийн хүртээмжтэй оролцоонд эрсдэл үүсгэж болзошгүй юм.[13]

Ном зүй

[1] Канад улсын засгийн газар. Хүн ам, хүн амзүйн статистик. Статистик мэдээлэл. Канад улс. 2022.

[2] Durocher E, Wang RH, Bickenbach J, Schreiber D, Wilson MG. “Ердөө л хүртээмжтэй оролцоо”? Туслах технологийн хүртээмж ба санхүүжилтийн тэгш байдлын асуудал. Ёс зүйн асуудлууд [онлайн]. 2017;00:1–20. <https://doi.org/10.1080/10508422.2017.1396461.-ээс> татав.

[3] Канад улсын статистик мэдээлэл. Уугуул үндэстнүүдийн абориген, Метис ба Инуит хэл [онлайн]. YCX. 2017. <https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/as-sa/98-200-x/2016022/98-200-x2016022-eng.cfm.-ээс> татав.

[4] Канад улсын засгийн газар. Канад улсын Эрүүл мэндийн тухай хууль. Оттава, ON; 1985.

[5] Канад улсын хүн ам 2022 [онлайн]. Дэлхийн хүн амын тойм. 2022. Татаж авсан линк: <https://worldpopulationreview.com/countries/canada-population>.

[6] Канад улсын статистик мэдээлэл. 15 ба түүнээс дээш насны хөгжлийн бэрхшээлтэй Канадчуудын хүн ам зүй, ажил эрхлэлт, орлогын профайл, 2017 [онлайн]. 2018. <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/89-654-x/89-654-x2018002-eng.htm.-ээс> татав.

[7] Berardi A, Smith EM, Miller WC. Канад улс дахь туслах технологийн хэрэглээ ба хангагдаагүй хэрэгцээ. <https://doi.org/10.1080/1748310720201741703> [Internet]. 2020 [cited 2022 Jul 18];16:851–856. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17483107.2020.1741703.-ээс> татав.

[8] Канад улсын засгийн газар. GST/HST Memorandum 4.2: Эмнэлгийн болон туслах хэрэгслүүд [Онлайн]. Canada Revenue Agency. 2002. <https://www.canada.ca/en/revenue-agency/services/forms-publications/publications/4-2/medical-assistive-devices.html.-ээс> татав.

[9] Онтарио мужийн засгийн газар. Туслах хэрэгслийн хөтөлбөр [Онлайн]. 2022. Available from: <https://www.ontario.ca/page/assistive-devices-program.-ээс> татав.

[10] Тусгай хэрэгслийн төвлөрсөн сан [Онлайн]. 2022. <https://web.cepp.org/.-ээс> татав.

[11] Motion. Өндөр технологийн тэргэнцрийн хэрэгслийн төвлөрсөн сан [онлайн]. 2022. <https://motioncares.ca/assistive-devices-program/.-ээс> татав.

[12] Centre DL. Харилцааг дэмжих хэрэгслийн хөтөлбөр [Internet]. 2022. <https://deerlodge.mb.ca/clinics-at-dlc/cdp/.-ээс> татав.

[13] Smith EM, Roberts L, McColl MA, Martin Ginis KA, Miller WC. Канад дахь тэргэнцэр, скутерт зориулсан санхүүжилтийг зохицуулах бодлогын үндэсний үнэлгээ. *Can J Occup Ther.* 2018;85.

Хавсралт Г. Франц улс дахь туслах хэрэгслийн ханган нийлүүлэлт

А.6 Хураангуй

Франц улс ойролцоогоор 68 сая хүн амтай, өндөр орлоготой Европын улс бөгөөд нийт хүн амын 12% нь хөгжлийн бэрхшээлтэй. Францын хүн амын дийлэнх нь хот суурин газарт амьдардаг.

Нэгдмэл төрийн тогтолцоотой Франц улсын эрүүл мэндийн салбарын санхүүжилтийн удирдлага нь үндэсний түвшинд зохицуулалттай ба туслах технологийн талаарх үндэсний бодлогыг баталсан. Тодруулбал, үндэсний эрүүл мэндийн даатгалын хөтөлбөрөөр (l'Assurance Maladie) хамрагдах боломжтой туслах хэрэгслийн нөхөн олговрын хөтөлбөр хэрэгжүүлдэг.

L'Assurance Maladie нь туслах хэрэгслийн бүтээгдэхүүний жагсаалтаар (тусгай зөвшөөрөл бүхий бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэгчидтэй) нөхөн төлбөрийг хязгаарлагдмал түвшинд олгодог. Энэхүү нөхөн олговор нь тусгай хэрэгслийн өртгийг бүрэн хариуцахгүй (ихэнхдээ хариуцдаггүй) ба үлдсэн хувийг нь ТТ шаардлагатай хувь иргэнээс төлөхийг шаарддаг. l'Assurance Maladie-ийн санхүүжилтийг хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн нөхөн олговор зэрэг нэмэлт хөтөлбөрүүдээр нэмэлтээр дэмждэг.

Судалгааны баримтаас харахад l'Assurance Maladie-ээр дамжуулан нөхөн олговор олгох боломжтой бүтээгдэхүүнд хязгаарлалтыг тавьдаг нь нас, хөгжлийн бэрхшээлийн төрлөөс хамаарах тэгш бус байдал үүсгэж, хэмжээ, нарийн төвөгтэй байдал, цаг хугацааны хувьд туслах бүтээгдэхүүн худалдан авахад шаардлагатай хөрөнгийг олж авахад бэрхшээлтэй болгож байна.

А.7 Нөхцөл байдал

Франц бол Баруун Европын өндөр орлоготой улс бөгөөд ойролцоогоор 67.5 сая хүн амтай, нэг км²-д 119 хүн ам ногдог. Франц улсын иргэдийн 81 орчим хувь нь хот суурин газруудад амьдардаг.

Франц улс нэгдмэл төрийн тогтолцоо бүхий, Ерөнхийлөгчийн эрх мэдэл давуу бүгд найрамдах засагт төрийн хэлбэртэй, ардчилсан улс төрийн тогтолцоотой орон юм. Нэгдмэл төрийн тогтолцоо бүхий улс хэдий ч үндэсний засгийн газраас хараат бусаар ажилладаг засаг захиргааны нэгжүүдтэй. Франц нь мөн Европын Холбооны гишүүн тул ЕХ-ны заавар, дүрэм журмыг дагаж мөрддөг.

Францад бүх нийтийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний зарчмууд дээр тулгуурласан үндэсний эрүүл мэндийн даатгалын хөтөлбөр (l'Assurance Maladie)-тэй бөгөөд энэ нь ихэвчлэн ажил олгогчдын нэмэлт эрүүл мэндийн даатгалын бодлоготой ("mutuelles" гэж нэрлэдэг) хамтран ажилладаг. Туслах технологи нь эн түрүүнд улсын эрүүл мэндийн даатгалын хөтөлбөрөөр, дараа нь хувийн эрүүл мэндийн даатгал зэрэг төрийн болон хувийн бусад хөтөлбөрүүдээр олгогддог.

А.8 Үндэсний газарзүйн мэдээлэл

Үндэсний хүн ам зүйн мэдээллийг National de la statistique et des etudes Economiques (INSEE; Статистик, Эдийн Засгийн Судалгааны Үндэсний Хүрээлэн)-ээс авах боломжтой. Мэдээллийг бүх муж нутгуудаар таван жилийн хугацаанд эмхэтгэсэн жил бүрийн хүн амын тооллогын дагуу гаргадаг. Үр дүнг өмнөх таван жилийн мэдээлэлд үндэслэн тооцоолно. 2002 оны байдлаар Франц улс 67.874 сая хүн амтай гэж тооцоолсон ба нийт

хүн амын 20 гаруй хувийг 65-аас дээш насныхан эзэлж, насны дундаж нь 42.3 (2020) байна.

Франц улс дахь хөгжлийн бэрхшээлийн асуудал

Франц улс хөгжлийн бэрхшээлийг Хөгжлийн бэрхшээлийн тухай хуульд (2005) "хүний бие махбодь, мэдрэхүйн болон сэтгэцийн үйл ажиллагаанд ноцтой байнгын нөхцөл байдал, үүнд танин мэдэхүйн болон сэтгэцийн эмгэг, хөгжлийн бэрхшээлтэй архаг өвчний улмаас нийгэмд оролцоход үүсэх аливаа хязгаарлалт" гэж тодорхойлсон.[1] INSEE нь 2008 онд ХБИ-ийн тоо, энэ бүлэгт тулгарч буй аливаа хэрэгцээ, нийгмийн гадуурхалтыг хэмжих зорилгоор Өрхүүдийн эрүүл мэнд, хөгжлийн бэрхшээлийн судалгааг хийсэн. Энэхүү судалгааны үр дүнгээс үзэхэд нийт хүн амын 14.3% нь хөгжлийн бэрхшээлтэй, 80 гаруй хувь нь архаг өвчтэй гэж мэдээлжээ. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хэмээн мэдээлсэн иргэдийн дунд яс-булчин, мэдрэхүйн эмгэг хамгийн их бүртгэгдсэн бол мэдрэл, булчингийн тогтолцооны өвчин хамгийн их нөлөөлсөн байна. Хүн амын ойролцоогоор 1.7% нь хүнд хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлтэй байгаа нь мэдрэлийн эмгэгээс хамгийн их нөлөөтэй байна.[2]

Франц улсын хуулийн дагуу 20-иос дээш ажилтантай компаниуд нийт ажиллах хүчнийхээ зургаан хувийг хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг ажиллуулах шаардлагатай хэдий ч ХБИ-ийн хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин ХБИ-ийн дунджаас доогуур байгааг тоо баримт харуулж байна.[3] Цаашилбал, Евростатын мэдээлснээр Францад хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн амын 21% нь ядуурал, нийгмээс гадуурхагдах эрсдэлтэй байдаг.[4]

Туслах технологийн хангагдсан, хангагдаагүй хэрэгцээ

Франц улсад туслах технологийн хэрэглээ, хангагдсан эсвэл хангагдаагүй хэрэгцээг тооцсон хүн амд суурилсан судалгаа байдаггүй. 1999 оны Хөгжлийн бэрхшээл, хараат байдлын талаарх судалгаанд (Эрүүл мэнд, хөгжлийн бэрхшээлийн судалгааны өмнөх) үндэслэн асаргааны байгууллага болон гэртээ амьдардаг насанд хүрэгчдийн дундах тэргэнцэр ашиглах тархалтыг ердөө нэг л судалгаагаар үнэлсэн байна. Энэхүү судалгаагаар 10 000 оршин суугч тутамд 62 хүн (1% -иас бага) тэргэнцэртэй хүмүүсийн тархалтыг тооцоолсон бөгөөд тэдний насны дундаж 70, дийлэнх нь (64%) нь эмэгтэйчүүд байгааг тогтоожээ.[5] Сонсголын алдагдал болон сонсголын аппаратын хэрэглээний тооцоог мөн хийсэн. Сонсголын бэрхшээлтэй иргэдийн 40 хүрэхгүй хувь нь сонсголын аппарат хэрэглэдэг гэж мэдэгджээ.[6]

Хэрэгжиж буй бодлого, хөтөлбөрүүд

Францад одоо мөрдөгдөж буй хөгжлийн бэрхшээлийн тухай хуулийн үндэс нь 2005 оны "Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн тэгш эрх, боломж, оролцоо, иргэншил" нэртэй Хөгжлийн бэрхшээлийн тухай хуулиар бий болсон. Үүнийг хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн нөхөн олговор хөтөлбөр илүү бэхжүүлсэн байна. Үндсэн туслах технологиуд нь нийгмийн эрүүл мэндийн даатгалын тогтолцоо болох l'Assurance Maladie-д хамрагддаг бөгөөд үүнийг ХБИ-ийн нөхөн олговор зэрэг нэмэлт хөтөлбөрүүдээр дэмждэг. Иргэд энэ санхүүжилтийг ХБИ-эд зориулсан улсын байгууллага болох MDPH (Maison departementales des personnes en status de handicap) -ээр дамжуулан авах боломжтой.

A.9 Даатгалын хамрах хүрээ, нөхөн олговрын загвар

Франц улс үндсэн туслах хэрэгсэл, ХБИ-эд зориулсан тусгай санхүүжилт, хувийн даатгал (mutuelles) зэрэг нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний тогтолцоог багтаасан холимог даатгал, нөхөн олговрын загварыг бий болгосон. Энэхүү хэсэгт нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний тогтолцоогоор дамжуулан олгох боломжтой бүтээгдэхүүний талаарх мэдээлэл, мөн ХБИ-ийн нөхөн олговрын хөтөлбөрийн талаарх үндсэн мэдээлэлд анхаарал хандуулна.

Даатгалын хамрах хүрээ

Бүх нийтийн эрүүл мэндийн даатгалд тулгуурлан ажилладаг Францын нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний l'Assurance Maladie системээр дамжуулан Үндсэн туслах хэрэгслийг авах боломжтой. Бүх иргэд энэ даатгалд хамрагддаг. l'Assurance Maladie-ээр үндсэн хэрэгслүүдээс гадна хөгжлийн бэрхшээлтэй гэж тодорхойлогдсон иргэд ХБИ-ийн нөхөн олговрын тэтгэмж хөтөлбөрөөс санхүүжилт авах боломжтой буюу хамрах үнийн дээд хязгаар 3950 евро хүртэл байна. Туслах хэрэгсэл 3000 еврогоос дээш үнэтэй тохиолдолд энэ хэмжээг нэмэгдүүлж болно. Ахмад настнуудын хувьд Personalized Autonomy Allowance-д өргөдөл гаргах боломжтой ч туслах хэрэгслийн нөхөн төлбөр бага дүнтэй байдаг.

Ханган нийлүүлэх үйл явц

Тогтоосон шалгуурыг хангаж буй эсэхийг үнэлж, шаардлагатай хэрэгслийг тодорхойлох эмчтэй хамтран холбогдох эмчийн (ихэвчлэн мэргэжлийн эсвэл физик эмчилгээний эмч) хийсэн үнэлгээнд үндэслэн туслах хэрэгслийг олгоно. Үнэлгээ хийхгүйгээр нөхөн төлбөр олгох боломжгүй. Ихэнх тохиолдолд хувь иргэд туслах бүтээгдэхүүнээ худалдан авсны дараагаар нөхөн төлбөр авах шаардлагатай байдаг ч төлбөрийг ханган нийлүүлэгчид шууд төлөх (гуравдагч этгээдийн төлбөр) тохиолдлууд байдаг бөгөөд хувь хүмүүс зөвхөн нөхөн төлөх хэмжээнээс хэтэрсэн төлбөрийг хариуцдаг.

Батлагдсан үнийн жагсаалт

L'Assurance Maladie нь хамруулах туслах хэрэгслийн жагсаалтыг нөхөн олговрын хувь хэмжээтэй хамт хөтөлдөг. Энэхүү жагсаалтыг 2005 оны Нийгмийн хамгааллын талаарх тогтоолд үндэслэсэн. Ихэнх тохиолдолд нөхөн олговрын хувь хэмжээ нь тухайн зүйлийн өртгийг бүрэн нөхдөггүй бөгөөд зарим тохиолдолд тухайн зүйлд тогтоосон зардлын дээд хэмжээнээс хамаарна (өөрөөр хэлбэл, нөхөн олговрын хувь хэмжээг тогтоодог) Бүтээгдэхүүний ангилалд алхуулах хэрэгсэл, өргөгч, дүүгүүр, босоо зогсоох тулгуур, ортотик ба протез, ариун цэврийн болон усанд орох хэрэгсэл, тэргэнцэр, тэргэнцрийн суудал, дагалдах хэрэгсэл, харааны хэрэгсэл болон бусад төрлийн хэрэгсэл орно. Тусгай хэрэгсэл, үнийг Хавсралт А-аас үзнэ үү. Нүдний шил (нүдний шил), сонсголын аппарат, ортопед болон протезийн даатгалд хамрагдах боловч хэрэгцээ шаардлагаас хамааран зардлын хэмжээ ихээхэн ялгаатай байдаг тул зөвхөн сонгосон бүтээгдэхүүнийг Хавсралт А-д оруулсан болно.

L'Assurance Maladie нь туслах бүтээгдэхүүний жагсаалтад ороогүй эмнэлгийн хэрэгслийг хамардаг. Зөвхөн бие даасан байдлыг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор гаднаас хэрэглэдэг инвазив бус бүтээгдэхүүнүүдийг оруулсан болно.

Шигтгээ 3: Босоо зогсоох тулгуур

Энэ жишээнд хүүхдийн зогсоо байрлалыг дэмжих зориулалт бүхий дагалдах хэрэгсэлтэй босоо тулгуур хэрэгслийн үнийг харуулсан. Зогсоох хүрээ нь гулсдаггүй өргөх суурь, нуруу, нурууны тулгуур, тохируулга бүхий тавиуртай байна. Санхүүжилт хүссэн өргөдөлд нэмэлт сонголтуудыг багтаана.

Хэрэгслийн нэр	Нөхөн олговрын дүн
Босоо тулгуур	€363.74
Сонголт: Кастер (дугуй)	€18.45
Сонголт: Урд талын дэмжлэг	€35.06
Нийт нөхөн олговрын дүн €417.25	

Өмчлөл

l'Assurance Maladie эсвэл Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн нөхөн олговрын тэтгэмжийн хөтөлбөрийн хүрээнд нөхөн олговрыг олгосон бүх туслах хэрэгслүүдийг хэрэглэгчийн өмчлөлд үлдэнэ.

Санхүүжилтийн хугацаа

Туслах хэрэгслийг худалдан авсны дараа санхүүжилтийн нөхөн олговрын дүнг нэхэмжилнэ. Санхүүжилт олгох хугацааг нарийн заагаагүй ч тайланд дурдсанаар энэ нь нарийн төвөгтэй бөгөөд цаг хугацаа шаардсан үйл явц юм. Тэргэнцрийн суудлыг зөвхөн гурван жил тутамд сольж болно.

A.10 Франц улс дахь ТТ-ийн нийлүүлэлтийн талаарх баримт судалгаа

Франц улсад туслах хэрэгслийн санхүүжилт нь хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд шаардлагатай бүтээгдэхүүний нэр төрлийг хамардаггүй харин санхүүжилтийг оношилгоо, наснаас хамааран тэгш бус хуваарилдаг. 2020 оны яам хоорондын тайланд 60-аас дээш насны иргэд шаардлагатай туслах хэрэгслийг хүртэхэд тулгарч буй томоохон саад бэрхшээл, болон санхүүжилт авахтай холбоотой үүсдэг нарийн төвөгтэй байдал, хугацаа зэрэг бүтцийн бусад хүчин зүйлс, нөхөн олговор олгохоос өмнө хэрэгслүүдийг худалдан авах шаардлага зэрэг асуудлууд тулгардаг талаар дурджээ.[7] Цаашилбал, нөхөн олговор авах эрхтэй иргэд ихэвчлэн зардлынхаа тодорхой хэсгийг л буцааж авах боломжтой, учир нь нөхөн олговор олгох дүн нь тухайн зүйлийн өртгөөс бага дүнтэй байдаг. Бусад эх үүсвэрээс (хувийн тэтгэмж, тахир дутуугийн нөхөн олговрын тэтгэмж) санхүүжилтэд хамрагдаагүй нэмэлт зардал эсвэл хэрэгслийг нөхөж болох ч эдгээр нь хязгаарлагдмал бөгөөд зарим тохиолдолд туслах бүтээгдэхүүний зардлыг огт нөхөж олгодоггүй байна.[7] Энэ нь ялангуяа 60-аас дээш насны хүмүүсийн хувийн тэтгэмжийн кейсд бодитой асуудал болдог. Олон нийтийн орчинд амьдардаг, тэр дундаа урт хугацаагаар асрамжийн газарт амьдардаг иргэд нэмэлт санхүүжилт авах эрхгүй бөгөөд шаардлагатай туслах хэрэгслээ хангахад тухайн байгууллагад хандана.[7]

Ном зүй

- [1] Republique Francaise. Loi n° 2005-102 du 11 février 2005 pour l'égalité des droits et des chances, la participation et la citoyenneté des personnes handicapées (1) - Légifrance [Internet]. 2005 [cited 2022 Jul 19]. Available from: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000809647/>.
- [2] Mence Palazzo C, Ravaud J-F, Trinquart L, Dalichampt M, Ravaud P, Poiraudeau S. Respective Contribution of Chronic Conditions to Disability in France: Results from the National Disability-Health Survey Франц дахь хөгжлийн бэрхшээлийн ужигарсан хүчин зүйлийн нөлөө: Хөгжлийн бэрхшээл-эрүүл мэндийн үндэсний судалгааны үр дүн. [cited 2022 Jul 19]; www.plosone.org.-ээс татав.
- [3] Ebersold S, Zander C. European Semester 2020-2021 country fiche on disability equality.Brussels, Belgium; 2021.
- [4] Европын комисс. Хөгжлийн бэрхшээл: Ядуурал, нийгмээс гадуурхагдах эрсдэл өндөр - Products Eurostat News - Eurostat [Internet]. Eurostat. 2019 [cited 2022 Jul 19]. Available from: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20191029-2>.
- [5] Vignier N, Ravaud J-F, Winance M, Lepoutre F-X, Ville I. Франц дахь тэргэнцэртэй хэрэглэгчдийн хүн ам зүй: Олон нийтэд түшиглэсэн хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хараат байдлын судалгааны үр дүн. J Rehabil Med. 2008;40:231–239.
- [6] Lisan Q, Goldberg M, Lahlou G, Ozguler A, Lemonnier S, Jouven X, et al. Франц дахь насанд хүрэгчдийн дунд сонсголын алдагдал болон сонсголын аппаратын хэрэглээний тархалт CONSTANCES судалгаагаар. JAMA Netw Open [Internet]. 2022 [cited 2022 Jul 19];5:e2217633–e2217633. Available from: <https://jamanetwork.com/journals/jamanetworkopen/fullarticle/2793494>.
- [7] Denormandie P, Chevalier C. Des aides techniques pour l'autonomie des personnes en situation de handicap ou agees: Une reforme structurelle indispensable. Paris; 2020.

Туслах хэрэгслийн нөхөн олговрын дүн

Ангилал	Нэмэлт	Үнэ (Евро)
Алхуулагч хэрэгслүүд		
Таяг, модон		6.10
Таяг, металл тохируулгатай	Гарын шуутай болон шуугүй	12.20
Таяг, тохируулагч тулгуур хөлтэй эсвэл дөрвөн хөлтэй		12.65
Суга таяг, суганы, өндрийг тохируулах		18.29
Алхуулагч, тохируулгатай	Тогтмол эсвэл эвхэгддэг, эсвэл дугуйгүй	53.81
	7 хоногоор түрээслэх (<26	2.21
Өргөгч ба дүүгүүр		
Өргөгч, түрээсээр, механик болон цахилгаан	7 хоногоор (<32 долоо хоног)	17.53
	7 хоногоор (>32 долоо хоног)	10.82
	Хүргэлтээр	17.86
Өргөгч дэмжих хэрэгсэл, түрээсээр	7 хоногоор (<65 долоо хоног)	2.29
	7 хоногоор (>66 долоо хоног)	1.52
	Хүргэлтээр	12.96
Өргөх оосор/дүүгүүр		24.15
Ортофик ба протез (Сонголтоор)		
Шагай-хөлийн ортоз, дулаанаар цутгасан		43.94
Өвдөгний бэхлэгээ, уян		102.29
Позицийн дэмжлэг ба байрлал		
Зогсох тулгуурын хүрээ, хүүхэд эсвэл насанд хүрэгчид	Хүрээ	363.74
	Кастерууд	18.45
	Урд талын дэмжлэг	35.06
Дэр - ташаа, өвдөгний тулгуур - стандарт		173.79
Дэр - ташаа, өвдөгний тулгуур - модульчлагдсан	Суурь	129.58
	Дэвсгэр	41.16
Head Support apparatus		171.51
Тэргэнцэрүүд		
Гар ажиллагаатай тэргэнцэр, эвхэгддэггүй	Буцаах боломжгүй	394.60
	Буцаах боломжтой	426.69
	Хазайлгах эсвэл хэвтэх үед түшлэгтэй	439.48
	Буцаах боломжтой, хазайлттай эсвэл	468.83
Гар ажиллагаатай тэргэнцэр, эвхэгддэг		558.99
	Хазайлгах эсвэл хэвтэх үед түшлэгтэй	603.65
Гар ажиллагаатай тэргэнцэр, хүүхэд		962.20
Гар ажиллагаатай тэргэнцэр, идэвхтэй хөдөлгөөний/спортын		558.99
Гар ажиллагаатай тэргэнцэр, босоо	2 гартай босоо	1559.84
	1 гартай босоо	2344.19
	Цахилгаанаар босгодог	2425.05
Цахилгаан тэргэнцэр	Хазайлгадаггүй түшлэг	2702.81

	Нурууны түшлэгийг хазайлгах эсвэл хэвтүүлэгчтэй	2781.76
	Тохируулгатай түшлэгтэй	3487.95
	Цилиндрийн тохируулгатай түшлэг	3938.01
Цахилгаан тэргэнцэр, босоо		5187.48
Цахилгаан тэргэнцэр, авирах		5187.44
Дөрвөн дугуйтай бартаат замын цахилгаан тэргэнцэр "Мобайл мөрөөдөл"		3938.01
Тэргэнцэр түрээс	7 хоногоор (<52 долоо хоног, нэг дагалдах хэрэгсэлтэй)	16.45
	7 хоногоор (<52 долоо хоног, 2 дагалдах хэрэгсэлтэй)	21.30
	7 хоногоор (<52 долоо хоног, 2-оос дээш дагалдах хэрэгсэлтэй)	25.51
	7 хоногоор (>52 долоо хоног, нэг дагалдах хэрэгсэлтэй)	10.12
	7 хоногоор (>52 долоо хоног, 2 дагалдах хэрэгсэлтэй)	13.07
	7 хоногоор (>52 долоо хоног, 2-оос дээш дагалдах хэрэгсэлтэй)	15.60
	Гэрт хүргэлт	17.68
Тэргэнцэрийн суудал (дэр, түшлэг)		
Суудал, энгийн		269.46
	Өөрөө бэхлэх боломжтой шаантагтай	307.89
Суудал, биеийн тулгуур систем		532.54
Суудал, модульчлагдсан		838.47
Тэргэнцэрийн дагалдах хэрэгслүүд		
Хөлийн түшлэг - Өргөх		140.63
Хөлийн түшлэг - Тохируулах боломжтой		84.02
Тавиур - зөөврийн		60.31
Бие засах, усанд орох хэрэгсэл		
Гар түшлэг, хувинтай комод		102.62
Банн дэмжлэг үзүүлэх бариул, хуванцар	<16 жил	127.31
	Олон янзын налуу суурь	40.13
Харааны хэрэглүүр (нүдний шилнээс бусад)		
Цагаан таяг	Эвхэгддэг /эвхэгддэггүй	6.86
Бусад		
Хүүхдэд зориулсан дуулга		8.96
Сэрээ хутга		27.82